

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

«Η θεατρική διάσταση του παραδοσιακού παιχνιδιού. Από το χθες στο σήμερα».

Ελένη Ανδρομάχη – Ευτυχία

A.M.4112017073

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κατσαδώρας Γεώργιος

ΡΟΛΟΣ 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	3
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	6
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΟ ΛΑΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ.....	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ.....	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΣΥΜΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ:	80
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	82

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, εκπονήθηκε στα πλαίσια της ολοκλήρωσης της φοίτησης μου στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου, στο τμήμα του Παιδαγωγικού Δημοτικής Εκπαίδευσης στη Ρόδο. Η εργασία πραγματοποιήθηκε κατά το έτος 2022, στα πλαίσια λήψης πτυχίου. Η συγγραφή της, αφορά βιβλιογραφική έρευνα πάνω στο παραδοσιακό και το θεατρικό παιχνίδι, αλλά και τη σύνδεση – σύγκριση μεταξύ τους.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Για την διεκπεραίωση της παρούσας εργασίας, θα ήθελα, αρχικά να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον Επιβλέποντα Καθηγητή μου κ. Κατσαδώρο Γεώργιο, για την ευκαιρία που μου έδωσε να εκπονήσω την πτυχιακή μου εργασία. Επιπλέον, τον ευχαριστώ για την υπομονή, τις εύστοχες υποδείξεις, αλλά και για την πολύτιμη βοήθεια του καθ' όλη τη διάρκεια της συνεργασίας μας. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω, τους διδάσκοντες του Πανεπιστημίου Αιγαίου, που όλα αυτά τα χρόνια μας μετέδωσαν τις πολύτιμες γνώσεις και εμπειρίες τους, προσπαθώντας να κάνουν το καλύτερο δυνατό. Τελός, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια και τους φίλους μου για την αμέριστη υποστήριξη τους καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη παρούσα εργασία θα αναλυθούν το παραδοσιακό παιχνίδι στο λαϊκό πολιτισμό και το θεατρικό παιχνίδι, τα οποία αποτελούν τους άξονες ανάλυσης. Στη συνέχεια, θα ακολουθήσει μία ιστορική αναδρομή, από το χθες στο σήμερα, αλλά και μία εξέλιξη στο χρόνο, από την εποχή των παππούδων μας μέχρι και σήμερα, στα υλικά, στον τόπο, αλλά και στο χρόνο. Αργότερα, θα αναλυθεί το παιδικό παιχνίδι και η κοινωνία, δηλαδή η αλληλεπίδραση κοινωνίας – παιχνιδιού. Πόσο συμβάλουν άραγε οι αλλαγές της κοινωνίας στο τρόπο ζωής μας, αλλά και στην εύρεση νέων τρόπων της ψυχαγωγίας των παιδιών; Θα ερευνηθεί ακόμα, το παιχνίδι και ο ρόλος του στην ανάπτυξη των παιδιών, στο ψυχισμό, στο χαρακτήρα αλλά και στην κοινωνικοποίηση τους. Έπειτα θα ακολουθήσει, ένα ερευνητικό μέρος, με ερωτήματα και προσεγγίσεις, πάνω στη σύγκριση και τη σύνδεση μεταξύ παραδοσιακού και θεατρικού παιχνιδιού, κατά πόσο συνδέονται και αν. Τέλος, παρατίθενται, περιορισμοί και προοπτικές, συμπεράσματα, αλλά και όλες οι βιβλιογραφικές αναφορές.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Παραδοσιακό παιχνίδι

Το παραδοσιακό παιχνίδι σαν έννοια, προϋπήρχε από αρχαιοτάτων χρόνων. Αρκετοί ειδικοί ισχυρίστηκαν, ότι το παιχνίδι, λειτουργούσε πιο πολύ ως παιδευτικό μέσο και λιγότερο ως μέσο ψυχαγωγίας. Κάθε παιχνίδι ήταν φτιαγμένο για να εξυπηρετεί καθημερινές ανάγκες της κοινωνίας. Παλιότερα που τα παιδιά δεν πήγαιναν σχολείο, μοναδικός τόπος ψυχαγωγίας – διασκέδασης ήταν οι πλατείες. Εκεί τα παιδιά παρακολουθούσαν τις συζητήσεις των ενηλίκων και έρχονταν σε επαφή με τον μελλοντικό τους ρόλο. Ο ρόλος της γυναίκας ήταν στο σπίτι, με το μεγάλωμα των παιδιών και το νοικοκυριό, γι' αυτό και τα μικρά κορίτσια της οικογένειας εξοικειώνονταν από νωρίς με την ιδέα της μετέπειτα ζωής τους. Στα κορίτσια δηλαδή, από πολύ μικρή ηλικία, έδιναν πάνινες κούκλες και ξύλινα κουζινικά, ώστε να τα προετοιμάσουν για την ενήλικη ζωή τους. Από την άλλη τα αγόρια ακολουθούσαν τον πατέρα στις καθημερινές δουλειές και ασχολίες και μάθαιναν από αυτόν τις υποχρεώσεις που έχει ένας ενήλικας άντρας. Τα παιχνίδια δηλαδή, τα οποία προετοιμάζαν τα νεαρά αγόρια ήταν τα πολεμικά, που αντικατόπτριζαν τη στρατιωτική τους θητεία, αλλά και τα παιχνίδια όπως το στεφάνι – ρόδα (στεφάνι από βαρέλι κρασιού, που τα παιδιά κυλούσαν στις πλαγιές, προσπαθώντας να κρατήσουν την ισορροπία τους), που εύκολα τα αγόρια έβρισκαν λόγω της ασχολίας των γονιών τους με τη γεωργία. Σημαντικό ρόλο επίσης, είχαν και τα ομαδικά παιχνίδια όπως το κρυφτό, η τυφλόμυγα, η μακριά γαϊδούρα κ.α. που μάθαιναν στα παιδιά το ομαδικό πνεύμα, τη συνεργασία, την κοινωνικοποίηση, την ουσιαστική επικοινωνία και τον αλληλοσεβασμό. Βέβαια αρκετά ήταν τα ερωτήματα που απασχόλησαν τους επιστήμονες σχετικά με το παραδοσιακό παιχνίδι, με δύο από αυτά να κυριαρχούν. Τα ερωτήματα αυτά είναι: «Δημιουργήθηκε άραγε πρώτα το παιχνίδι ή ο πολιτισμός;», και «Το παιχνίδι τελικά δημιουργήθηκε για τα παιδιά ή για εξυπηρέτηση των ενηλίκων;», τα οποία αναλύονται παρακάτω.

Θεατρικό παιχνίδι

Το θεατρικό παιχνίδι δημιουργήθηκε πιο πρόσφατα, γύρω στα σαράντα χρόνια πριν, από ερασιτεχνικούς θιάσους θεατρικών ομάδων. Σκοπός του ήταν η πνευματική και σωματική ενδυνάμωση των παιδιών. Δηλαδή, το θεατρικό παιχνίδι είχε στόχο να καλλιεργήσει και να ευαισθητοποιήσει αισθητικά, παιδευτικά και ψυχικά τα παιδιά. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι, τα παιδιά είχαν τη δυνατότητα να εκφραστούν ελεύθερα, χωρίς πρέπει και περιορισμούς. Επίσης, μπορούσαν να ασχοληθούν με δραστηριότητες, οι οποίες αφυπνίζουν τη φαντασία και αυξάνουν τη δημιουργικότητα και την ενεργό δράση τους. Σημαντικό είναι ότι το θεατρικό παιχνίδι άρχισε να αξιοποιείται με αργό αλλά σταθερό ρυθμό, στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πλέον έχει αναγνωριστεί από την κοινωνία και τους εκπαιδευτικούς, ότι το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί πια μέρος της καθημερινότητας. Με βάση το θεατρικό παιχνίδι, προκύπτουν και κάποια ερωτήματα, που προβληματίσαν τους ειδικούς. Τα ερωτήματα αυτά είναι: «Ποια η επιρροή του θεατρικού παιχνιδιού στην κοινωνικοποίηση, έκφραση και δημιουργικότητα του παιδιού;» και «Πως επιδρά η παρουσία του θεατρικού παιχνιδιού στην εκπαίδευση;».

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Για την εκπόνηση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, ακολουθήθηκε βιβλιογραφική επισκόπηση και έγινε μελέτη και ανάλυση του περιεχομένου. Ο λόγος που έγινε αυτή η έρευνα είναι, για να απαντηθούν ερωτήματα που απασχολούν την επιστημονική κοινότητα και γενικότερα την κοινωνία. Κύριος σκοπός της έρευνας είναι η συλλογή και την απάντηση αυτών των ερωτημάτων. Γι' αυτό το λόγο, αναλύθηκαν βιβλία, τα οποία αναφέρονται στην τελική βιβλιογραφία, με κεντρικό θέμα το παραδοσιακό και το θεατρικό παιχνίδι. Τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν, χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα το θέμα που προσεγγίζουν. Πιο συγκεκριμένα, διακρίνονται σε ερωτήματα, που σχετίζονται με το παραδοσιακό παιχνίδι, σε εκείνα που συνδέονται με το θεατρικό παιχνίδι και σε κάποια που απασχολούν και τις δύο θεματικές ενότητες. Απαντήθηκαν με βάση την κεντρική βιβλιογραφία, τις απόψεις των επιστημόνων, αλλά και την κριτική σκέψη. Ένας επιπλέον στόχος της πτυχιακής είναι και η ενημέρωση και η ευασητοποίηση της σύγχρονης κοινωνίας, που απαρτίζεται από γονείς και εκπαιδευτικούς. Για την βαθύτερη κατανόηση του αναγνώστη, χρησιμοποιήθηκαν αρκετές εικόνες από διαδικτυακές πηγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΟ ΛΑΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

Ένα από τα πράγματα που συναντούν οι άνθρωποι στο φερόμενο ως κύκλο της ζωής, είναι το παιχνίδι. Το παιχνίδι σαν έννοια, έκανε την εμφάνιση του αρκετές εκατοντάδες χρόνια πριν και όπως φαίνεται «εγκαταστάθηκε» με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στη ζωή των ανθρώπων μέχρι και σήμερα. Τι ρόλο όμως έπαιζε και παίζει στην ανατροφή των παιδιών και εμφανίστηκε εξ αρχής για παιδιά ή ήταν ένα δημιούργημα των μεγάλων; Αυτά είναι κάποια ερωτήματα που σίγουρα προκύπτουν, αν ασχοληθεί κάποιος εκτενέστερα με το θέμα. Το παιχνίδι, ως κομμάτι του πολιτισμού, αναπόφευκτα θα ήταν και κατεξοχήν κομμάτι της λαογραφίας και πιο συγκριμένα της παιδικής. Αρκετοί ήταν οι λαογράφοι που ασχολήθηκαν με το θέμα του παιχνιδιού, αλλά ήδη από το 1926 ο Δημήτριος Λουκόπουλος «ο μεγάλος Δωριέας Λαογράφος», όπως το αποκαλούσαν, όντας δάσκαλος στο επάγγελμα, έγραψε μια συλλογή (« Ποιά παιχνίδια παίζουν τα ελληνόπουλα»). Εκεί αναφέρθηκε και περιέγραψε 109 παιχνίδια από όλη την Ελλάδα. Μάλιστα κατέταξε το υλικό σε δώδεκα κατηγορίες: 1. Διάφορα παιδικά συνήθεια σχετικά το παιχνίδι· 2. Τα πιο συνηθισμένα λαχνίσματα για να καθορίζεται η σειρά στο παίξιμο· 3. Παιχνίδια - τρεχάματα· 4. Παιχνίδια ριξίματα με το τόπι· 5. Παιχνίδια – ριξίματα με βόλους· 6. Παιχνίδια ριξίματα με πέτρες ή ξύλα· 7. Παιχνίδια – ριξίματα με κόκαλα και νομίσματα· 8. Ανταγωνιστικά παιχνίδια με χτυπήματα ξύλων· 9. Ανταγωνιστικά παιχνίδια με λάκκους ή σε σχήματα· 10. Ανταγωνιστικά παιχνίδια με κινήσεις· 11. Ανταγωνιστικά παιχνίδια με μίμηση· 12. Παιχνίδια ανταγωνιστικά με μαντέματα. Τα παιδιά με ευφάνταστους τρόπους, δημιούργησαν παιχνίδια τα οποία είχαν φτιάξει ή σκεφτεί μόνα τους και με πενιχρά υλικά που είχαν στα χέρια τους. Οι δρόμοι, οι πλατείες και οι γειτονιές, ήταν οι χώροι που φιλοξενούσαν το παραδοσιακό παιχνίδι, γιατί ουσιαστικά αυτές οι πλατείες ήταν που φιλοξενούσαν και τους ενήλικες. Οι πλατείες ήταν οι χώροι που συγκεντρώνονταν άνθρωποι όλων των ηλικιών, την ώρα που τελείωναν με τις καθημερινές εργασίες τους και χωρισμένοι σε ομάδες, ανάλογα το φύλο και την ηλικία και αντάλλασσαν απόψεις και ανησυχίες. Οι ενήλικες άντρες ασχολούνταν με τα προβλήματα της δουλείας τους, της πολιτικής κ.α. και αντίστοιχα οι γυναίκες καταγίνονταν με θέματα νοικοκυριού, παιδιών αλλά και με κομμάτι της παράδοσης, που το μετέφεραν με τραγούδια, διηγήσεις και ιστορίες. Στο χώρο λοιπόν αυτό που αναπτυσσόταν ένας μικρόκοσμος, τα παιδιά με τα ερεθίσματα και την καθοδήγηση των μεγαλύτερων, μάθαιναν να παίζουν παραδοσιακά παιχνίδια και διδάσκονταν την ίδια την παράδοση, που μεταφερόταν από στόμα σε στόμα. Οι πλατείες και οι γειτονιές δηλαδή, λειτουργούσαν σαν χώρος διδασκαλίας και κοινωνικοποίησης των παιδιών. Σημαντικά λοιπόν γεγονότα, όπως ο γάμος, εισχωρούσε στον ψυχισμό των παιδιών μέσα από ανάλογα παιχνίδια. Ένα παιχνίδι που αναφερόταν στο κομμάτι του γάμου, το γνωστό σε όλους τότε « γκέο – γκέο», όπου νεαρά κορίτσια μέσα από το παιχνίδι και με χιουμοριστικό τρόπο και με μικρές ακατάληπτες φράσεις έμπαιναν υποσυνείδητα στη σκέψη της παντρείας, που κυριαρχούσε παλιότερα, ως το πιο σύνηθες θέμα για αυτές. Το παιχνίδι παιζόταν ως εξής: τα κορίτσια χωρισμένα σε δύο ομάδες, όπου η κάθε ομάδα είχε τη δική του μάνα, πιασμένες χέρι – χέρι τραγουδούσαν, μπαίνοντας σε μια διαδικασία διαπραγμάτευσης για το ποιός θα ήταν ο καλύτερος γαμπρός. Αυτή η διαδικασία επαναλαμβάνονταν μέχρι να «αποκατασταθούν» στην ουσία όλα τα υποψήφια κορίτσια και από

τις δύο ομάδες. Το κύριο λόγο και στο παιχνίδι αλλά και στη ζωή είχαν οι ομάδες - οικογένειες, που έμπαιναν σε διαπραγματεύσεις για το μέλλον των παιδιών τους αλλά και τη μετέπειτα ζωή τους. Άλλο ένα διαδεδομένο παιχνίδι όπου τα παιδιά παίζουν μέχρι και σήμερα είναι τα «Αγαλματάκια ακούνητα». Σκοπός του παιχνιδιού είναι όλοι οι παίχτες να πλησιάσουν τον εκφωνητή του παιχνιδιού που βρίσκεται στην απέναντι πλευρά, χωρίς αυτός να τους δει να κουνιούνται. Ο εκφωνητής απαγγέλει κάποιες φράσεις («αγαλματάκια ακούνητα μέρα ή νύχτα»), οι οποίες είναι αλληλένδετες με τα υπόλοιπα μέλη του παιχνιδιού, όπου απαντάνε («μέρα ή νύχτα, ανάλογα με την ετοιμότητα τους»). Ο πρώτος παίχτης που έφτανε τον εκφωνητή, έπρεπε να τον ακουμπήσει στην πλάτη και τότε ξεκινούσε το κυνηγητό. Επίσης, στις γειτονιές που μαζεύονταν τα παιδιά, έπαιζαν το γνωστό σε όλους μας, μέχρι και σήμερα, κρυφτό. Το κρυφτό είναι ένα παιχνίδι πολύ απλό, διασκεδαστικό, με εύκολους κανόνες και χωρίς υλικά. Στόχος του είναι τα μέλη του παιχνιδιού να κρυφτούν όσο πιο καλά μπορούν, ώστε να μη τους βρει αυτός που φυλάει καλά, ένα συγκεκριμένο σημείο, στο οποίο δεν πρέπει να φτάσουν τα υπόλοιπα μέλη. Ένα από τα πιο γνωστά ομαδικά παιχνίδια επίσης ήταν το παιχνίδι «Μακριά γαϊδούρα». Σκοπός του παιχνιδιού ήταν να δημιουργηθεί μια όσο το δυνατό πιο μεγάλη γραμμή από παιδιά όπου το σχήμα της, με την ανάλογη στάση των παιδιών, μοιάζει με γαϊδούρι. Συνήθως οι ομάδες για να κερδίσουν τους αντιπάλους και να φτιάξουν αυτοί τη μεγαλύτερη γαϊδούρα, έβαζαν τα πιο γεροδεμένα παιδιά στην αρχή, ώστε να καταφέρουν να αντέξουν το φορτίο των υπολοίπων στη συνέχεια. Στόχος είναι να δημιουργηθεί μια σειρά από παιδιά με νικητή του παιχνιδιού αυτού που θα έχουν να μεν μια μεγάλη γραμμή, αλλά θα πρέπει να είναι και ανθεκτική, ώστε να παραμείνει μέχρι το τέλος. Άλλο ένα διαδεδομένο παιχνίδι θα μπορούσε να πει κανείς ότι είναι το παιχνίδι της «Τυφλόμυγας». Ένα από τα παιδιά, επιλέγεται να ανταποκριθεί στο ρόλο της τυφλόμυγας (ένα παιδί με δεμένα ματιά από ένα μαντίλι) και καλείται να εντοπίσει μέσα στο χώρο τα υπόλοιπα παιδιά, αλλά και να τα αναγνωρίσει, ώστε να καταφέρει να κερδίσει. Το παιχνίδι ανακυκλώνεται μέχρι να περάσουν όλοι από τη θέση της τυφλόμυγας. Πέρα από τα ομαδικά παιχνίδια σημαντικό ρόλο είχαν και τα ατομικά, αυτά δηλαδή που τα παιδιά, έπαιζαν το κάθε παιδί μόνο του, όταν έβρισκε λίγο χρόνο από τις καθημερινές δουλειές. Μπαίνοντας λοιπόν, στη διαδικασία δημιουργίας κάποιου εύκολου και οικονομικού παιχνιδιού, σκαρφίζονταν διάφορους τρόπους για να πετύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Για παράδειγμα, για τη δημιουργία μίας μπάλας, έπρεπε να χρησιμοποιήσουν αρκετά παλιά πανιά, τα οποία έδεσαν σφιχτά με σχοινί, ώστε να της δώσουν ένα στρογγυλό σχήμα. Επίσης, οι κούκλες των κοριτσιών φτιάχνονταν με ανάλογο τρόπο, από πανιά, μαλλί ή βαμβάκι ή υλικά που ήταν εύκολα προσβάσιμα από τις οικογένειες τους. Στο πέρασμα των χρόνων και σταδιακά, αυτό αρχίζει να αλλάζει, μπαίνοντας στη ζωή των ανθρώπων νέα βιομηχανικά υλικά, όπως το πλαστικό, που είναι φθηνό υλικό όπου αρχίζουν να κατασκευάζονται διάφορα είδη για το νοικοκυριό και μαζί με αυτό παιδικά παιχνίδια. Σιγά – σιγά λοιπόν τα βιομηχανικά παιχνίδια πληθαίνουν στα χέρια των παιδιών, με πολύ γρήγορους και αποτελεσματικούς ρυθμούς στις πόλεις και με πιο αργό, αλλά σταδιακό τρόπο και στα χωριά. Έτσι τα παλιά λιτά και απλά παιχνίδια που είχαν φτιάξει τα παιδιά, δίνουν τη θέση τους σε φανταχτερά πλαστικά, τενεκεδένια ή λαστιχένια, που μπορεί να μοιάζουν πιο όμορφα στην

όψη, αλλά σημαίνουν και την αρχή του τέλους μιας εποχής. Δεν ήταν τυχαία μάλιστα η μεταβολή της υποχώρησης της λέξης «παιδιά», δηλαδή το παίξιμο, η αφοσίωση και η αφομοίωση στο ίδιο το παιχνίδι σαν όργανο για να γίνει το «παίξιμο». Αυτό μάλιστα συνεπάγεται, ότι όλο αυτό μπορεί να προκαλέσει όπως και προκάλεσε το παιχνίδι κατά μόνας, με μοναδικό συμπαίκτη το ίδιο το παιχνίδι. Τα παιδιά έπαψαν να κατασκευάζουν παιχνίδια και είναι πλέον παθητικοί χρήστες, υποταγμένοι στη γοητεία που προσφέρει η βιομηχανία. Όταν μάλιστα κάποια στιγμή η πολιτεία αποφάσισε περίπου τη δεκαετία του '80 να ωθήσει τα παιδιά να βγουν πάλι στους δρόμους για παιχνίδι, το μόνο που κατάφερε ήταν να αντικαταστήσει την γειτονιά με τα γήπεδα, αλλά σίγουρα το ένα παιχνίδι με το άλλο έχουν αρκετές διαφορές.

Σύμφωνα με το βιβλίο Homo Ludens του Ολλανδού Johan Huizinga και με το ερώτημα που τέθηκε πιο πάνω για το αν το παιχνίδι δημιουργήθηκε για τα παιδιά ή τους ενήλικες,

προβληματίστηκαν αρκετοί ειδικοί πάνω στο παιχνίδι και την εξέλιξη του. Ο Huizinga, υποστήριξε ότι το παιχνίδι δημιουργήθηκε πριν τον πολιτισμό, αυτό σημαίνει ότι όχι μόνο δεν δημιουργήθηκε από τον πολιτισμό, αλλά μπορεί και το ίδιο το παιχνίδι να τον δημιούργησε. Ο ίδιος σε μια ακόμη θεώρηση του για τον πολιτισμό, αναφέρθηκε στα αίτια της δημιουργίας του και αυτό το χρέωσε ως κατόρθωμα των ενηλίκων. Ουσιαστικά, ο Huizinga χρησιμοποίησε το παιδί μόνο για να τονίσει την ανθρωπολογική εμμονή του παιχνιδιού και στις άλλες ηλικίες. Τα παιδιά δηλαδή παίζουν για την ευχαρίστηση τους, όπου σε αυτό βασίζεται και η ελευθερία τους. Για τους ενήλικες τα πράγματα είναι πιο σύνθετα, δηλαδή σύμφωνα με τον Huizinga, ενώ μπορούν ως ενήλικες να εγκαταλείψουν το παιχνίδι πιο εύκολα, αυτοί επιλέγουν να μην το κάνουν. Ενώ αντίθετα τα παιδιά εγκαταλείπουν το παιδικό παιχνίδι γιατί στην ουσία δεν είναι αυτό το ζητούμενό τους. Βάσει των λεγομένων του εκπαιδευτικού Νίκου Δημητρίου, ο οποίος έκανε μερικές επισημάνσεις πάνω στα παραδοσιακά παιδικά παιχνίδια, βασισμένος στη δική του συλλογή παιχνιδιών. Χώρισε λοιπόν, σύμφωνα με τα δικά του κριτήρια τα παιχνίδια σε δύο μεγάλες κατηγορίες. Η πρώτη ήταν αυτά που αναπαριστούν συγκεκριμένα γεγονότα της κοινωνικής και ιστορικής ζωής. Η δεύτερη κατηγορία ήταν αυτά στα οποία τα παιδιά διεκδικούσαν διακρίσεις ή επικρατήσεις του ενός έναντι των άλλων. Τα πρώτα ο κ. Δημητρίου τα συνδέει με τις μικρές ηλικίες, ενώ τα δεύτερα με τις μεγαλύτερες όπου τα παιδιά μπορούν να γυρίζουν στο σπίτι μόνο τους. Δηλαδή οι κατηγορίες των παιχνιδιών αναλύονται και κλιμακώνονται βάσει της νοητικής και σωματικής τους ανάπτυξης. Πιο συγκεκριμένα τα παιδιά όσο μεγαλώνουν επιλέγουν πιο σύνθετα και δύσκολα παιχνίδια, τα οποία είναι πλέον και πιο πλησιέστερα στην κοινωνία. Αναλυτικότερα, τα κορίτσια επιλέγουν με τις κούκλες τους να τελέσουν το μυστήριο της βάφτισης και του γάμου, ενώ τα αγόρια προτιμούν την αναπαράσταση μιας κηδείας ή του πολέμου. Διαλέγουν δηλαδή παιχνίδια με περισσότερους κανόνες και πιο σύνθετα. Επιπρόσθετα, ο Δημητρίου αναφέρει και άλλον ένα διαχωρισμό των παιχνιδιών, από 88 κατηγορίες, τα 45 πρώτα προτιμούνταν κυρίως από κορίτσια, ενώ τα υπόλοιπα 43 είναι για τα αγόρια, ενώ κάποια από αυτά ήταν μεικτά και για τα δύο φύλα. Αυτή η διάκριση των 88 κατηγοριών δεν είναι τόσο δεσμευτική στις πιο μεγάλες ηλικίες. Αντίθετα στις μικρές ηλικίες οι διαχωρισμοί επιλογής παιχνιδιού είναι πιο ξεκάθαροι και εμφανείς (τα κορίτσια παίζουν κουμπάρες και τα αγόρια πόλεμο). Στη συνέχεια αναλύει, διεξοδικότερα την κλιμάκωση των παιχνιδιών από την πιστή μίμηση της πραγματικής ζωής στην πλήρη απομάκρυνση από αυτή. Δηλαδή πλέον τα παιχνίδια δεν αναπαριστούν σκηνές της καθημερινότητας, αλλά γίνεται μια ανάδειξη ορισμένων δεξιοτήτων των μελών που συμμετέχουν. Άρα, φεύγουν τα παιδιά από το κομμάτι της μίμησης και εισχωρούν στις καθημερινές ασχολίες των ενηλίκων. Συνοψίζοντας, όλα τα παραπάνω ο Δημητρίου τις τοποθετεί άτυπα σε δυο μεγάλες κατηγορίες, σε αυτές που περιλαμβάνουν τα παιχνίδια μίμησης και σε αυτές που περιέχουν τα παιχνίδια διεκδίκησης.

Ο Δημητρίου μελετώντας παραπάνω την έρευνα του, ανακάλυψε κάποια παιχνίδια που παίζονται σε αρκετά μέρη της Ελλάδας, με διαφορετικούς τρόπους. Έτσι, σύλλεξε στοιχεία και τα παρέθεσε στην έρευνα του αναλυτικά. Ένα από αυτά είναι το « Τσιμπ – τσιμπ τουν αϊτό», όπου οι παίχτες κάθονται ο ένας δίπλα στον άλλο με τα πόδια τεντωμένα. Ο παίχτης που κάνει τη «μάννα» κάθεται απέναντι τους και λέει κάποιους στοίχους, τσιμπώντας με τη σειρά τα πόδια

των παιχτών. Ο ρόλος της μάνας δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένο φύλο. Όταν η μάνα τελειώνει τους στίχους, ο τελευταίος που θα τσιμπήσει είναι αυτός που χάνει το ένα πόδι. Το παιχνίδι επαναλαμβάνεται μέχρι να μείνει ένα μόνο πόδι τεντωμένο. Αυτός που μένει με το τελευταίο πόδι τεντωμένο, πρέπει να σηκωθεί με το ένα αυτό πόδι και να πάει σε μια γωνία απέναντι, ο παίχτης αυτός λέγεται «κουρούνα». Ένας άλλος παίχτης από αυτούς που έμειναν εκτός, λέει στη μάνα το όνομα ενός αντικειμένου – πράγματος που βρίσκεται στο χώρο. Αν ο παίχτης που κάνει την κουρούνα μαντέψει τη λέξη, αυτός που είναι η μάνα πρέπει να πάει να το φέρει στη ράχη της. Αν όμως η κουρούνα δε βρει το αντικείμενο, επιστρέφει στον κύκλο και το παιχνίδι ξανά αρχίζει. Σε αυτό το παιχνίδι όπως αναφέρει ο Δημητρίου υπάρχουν αρκετές παραλλαγές, που περιέχουν στοιχεία από την πραγματικότητα και την καθημερινή ζωή. Αυτά συνήθως βασίζονται σε σουρεαλιστικές μεταμορφώσεις προσώπων της πραγματικότητας. Οι μεταμορφώσεις αυτές αντικατοπτρίζουν το λόγο της μάνας, η οποία τσιμπάει κανονικά τις συμπαίκτριες της, δείχνοντας έτσι τις προθέσεις της σύμφωνα με τα λόγια του τραγουδιού. Το τσίμπημα είναι απαραίτητο για τη προώθηση και τη λειτουργία του παιχνιδιού. Επίσης, για να γίνει πιο ρεαλιστικός ο ρόλος της μάνας στο παιχνίδι, στη θέση του αετού μπαίνουν νεαρά κορίτσια τα οποία, μπορεί να είναι υποψήφιες νύφες ή παρακόμες. Σε αυτά τα παιχνίδια κυριαρχεί σε μεγάλο βαθμό η αναδιάταξη και η ανασύνθεση στοιχείων της πραγματικότητα αλλά και η μεταφορά του ενός ρόλου στον άλλο. Αυτά τα παιχνίδια δεν αποτελούν απλά παραλλαγές ή μετονομασίες, αλλά έχει το καθένα το δικό του στίγμα και λόγο ύπαρξης. Καθοριστικό ρόλο παίζει και ο λόγος ο οποίος μεταφέρει ουσία, είναι δηλαδή και αυτός ένα πράγμα φυσικό όπως όλα τα πράγματα που υπάρχουν μέσα στη φύση. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο κόσμος δείχνει να συμπαθεί παιχνίδια, όπου είναι απλή η μεταβίβαση τους από το ένα στο άλλο, δηλαδή το ίδιο απλή η μεταμόρφωση και η μεταβολή τους. Ένα παράδειγμα φυσικού φαινομένου, όπου παρουσιάζονται ο ήλιος και το φεγγάρι σαν στοιχεία καθημερινότητας, είναι «Του πιτραδάκ», στο οποίο τα παιδιά συνδέουν εντελώς φυσικά τους αριθμούς με την κοσμολογία. Αυτό που εκφράζεται εδώ είναι η καθολικότητα του παιχνιδιού που υπερβαίνει την οικουμενικότητα του παραμυθιού. Συμπερασματικά, το παραδοσιακό παιδικό παιχνίδι, δημιουργείται με μία φυσικότητα η οποία θυμίζει τη μάνα που παράγει απλά καθημερινά πράγματα. Τα παιδικά παιχνίδια λοιπόν, προσπαθούν να μιμηθούν, κυριολεκτικά ή μεταφορικά τη σύγχρονη και ανεπτυγμένη κοινωνία. Τα σημερινά παιχνίδια δηλαδή, απαιτούν την εγκεφαλικότητα και την εξυπνάδα των παιχτών. Από την άλλη τα βιομηχανικά παιχνίδια δε χρειάζονται τις κατάλληλες σωματικές και κινητικές δεξιότητες, αλλά αυτά τα παιχνίδια μετατρέπουν το παιχνίδι από ομαδικό σε ατομικό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τα παιδιά να περνούν από τη μικρή ηλικία στην απότομη μεταβίβαση στην ενηλικίωση. Κλείνοντας, όμως ο Huizinga υποστηρίζει ότι το παιχνίδι δε σταματάει ούτε στην ενήλική ζωή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Το θέατρο σαν έννοια δεν είναι μόνο κείμενο, ρόλοι, σκηνοθεσία ή παράσταση. Το θέατρο είναι μια διαδικασία πολύπλοκη, που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής και δραστηριοποίησης του

ανθρώπου για την παραλλαγή και την αναπαράσταση του κόσμου. Τώρα όσον αφορά το θεατρικό παιχνίδι, που είναι συνδεδεμένο με την κίνηση, όπου η ίδια η κίνηση είναι ένας τρόπος έκφρασης και ένα μέσο γνώσης. Με άλλα λόγια στο θεατρικό παιχνίδι δε διδάσκουμε ρόλους. Σκοπός δεν είναι δηλαδή τα παιδιά να ακολουθούν συγκεκριμένες κινήσεις ή να αποστηθίζουν αμέτρητα κείμενα και λόγια. Αντίθετα, στοχεύει στο πως τα παιδιά θα εκφράσουν κάποιες καταστάσεις – ρόλους με το δικό τους προσωπικό τρόπο, με τη δικιά τους οπτική, εντελώς φυσικά και απλοϊκά. Πλέον στο θεατρικό παιχνίδι, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα, να διαφοροποιήσουν τις συμπεριφορές τους και να βγουν έξω από μηχανικούς τρόπους συμπεριφοράς, που του περιορίζουν τη φαντασία. Σε αυτό το χώρο η αλλαγή προσώπων και καταστάσεων δε βασίζεται σε ανταγωνισμούς, αλλά σε συλλογική προσπάθεια, όπου τα παιδιά μαθαίνουν να λειτουργούν ομαδικά και να μη γίνονται αντικείμενα αξιολόγησης, παρατηρήσεων και κριτικής. Με τη βοήθεια αυτής της πρακτικής το παιδί λαμβάνει άμεση ικανοποίηση την οποία μπορεί να μην παίρνει από άλλες παιδαγωγικές πρακτικές. Το θεατρικό παιχνίδι στις μέρες μας, εισχωρεί μέσα στις παιδαγωγικές πρακτικές, όπου αποτελεί τη βάση για την οποία στηρίζονται όλες οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες του σχολείου. Είναι δηλαδή, μέσο απελευθέρωσης και ενεργοποίησης της φαντασίας και ταυτόχρονα καλλιέργειας και ευαισθητοποίησης της ψυχοκινητικής του έκφρασης. Παράλληλα, βοηθάει στο να δημιουργηθεί μια υποδομή θεατρικής παιδείας, αλλά και σύνδεσης του παιδιού με την τέχνη του θεάτρου, μιας τέχνης κοινωνικής, παιδευτικής και σύνθετης. Το θεατρικό παιχνίδι είναι διαφορετικό από την προετοιμασία μιας κοινότυπης παράστασης, η οποία σε «αναγκάζει» να δουλέψεις πάνω σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, που δε σου δίνει την απαραίτητη ελευθερία. Τα παιδιά μπαίνουν σε ένα πλαίσιο το οποίο εκμηδενίζει την προσπάθεια τους να μιμηθούν τους ενήλικες ή και το αντίθετο. Καλούνται, λοιπόν να υποδυθούν ένα ρόλο σύμφωνα με την άποψη ενός ατόμου, χωρίς περιθώρια επιλογής, αυτοέκφρασης δυνατοτήτων από τη μεριά των παιδιών, χωρίς να έχουν γενικά την αίσθηση της κίνησης. Η ζωή των παιδιών με την αυξημένη τεχνολογική άνοδο της εποχής, οδεύει προς την απομόνωση και τον αυτοματισμό, όπου αυτό το φαινόμενο ενισχύεται στις μεγάλες πόλεις, που τα παιδιά βρίσκονται σε μεγάλο κίνδυνο να μετατραπούν σε ρομπότ. Δημιουργούνται δηλαδή άτομα νευρωτικά και ανέκφραστες και ασυγκίνητες υπάρξεις, μικροί υπολογιστές και μελλοντικοί, πρακτικοί και φοβισμένοι άνθρωποι. Επιπλέον αποδυναμώνεται η ευαισθησία τους, καταπνίγεται η έμφυτη αισθητική τους τάση και εμποδίζεται η ελεύθερη έκφραση τους από ένα σύστημα εκπαιδευτικό που συνεχίζει να είναι αφάνταστα νοσηρό. Παραδέχεται με αυτό τον τρόπο, ότι το παιδιά είναι μόνο νόηση και ότι δεν έχουν συγκινήσεις, ψυχικές ανάγκες και αισθήσεις. Επιπροσθέτως, το παιχνίδι απομακρύνεται από τους φυσικούς του χώρους, αφήνοντας ως μοναδική επιλογή το άθλημα του ποδοσφαίρου. Διάφορα παιχνίδια λειτουργούν ως ψυχαναγκαστικά, καθώς τα πολλά παιδικά θεάματα που προσφέρονται στα παιδιά περιορίζουν ασφυκτικά την πνευματική και συναισθηματική αποξήρανση και αλλοτριώση των παιδιών και της φαντασίας τους.

Στην εποχή μας, η έννοια «Θεατρικό παιχνίδι» χρησιμοποιείται ιδιαίτερα συχνά. Όμως, δεν είναι πάντα ίδιο το περιεχόμενο του θεατρικού παιχνιδιού. Το θεατρικό παιχνίδι είναι πιο σύνθετο ως όρος. Για αυτό το λόγο, είναι βέβαιο ότι όποιοι χρησιμοποιούν τον συγκεκριμένο

όρο, δεν εννοούν και δεν αντιλαμβάνονται το ίδιο πράγμα. Αντιθέτως, δεν συλλαμβάνουν εύκολα την πολυπλοκότητα και την συνθετότητα που κατέχει ένα ολοκληρωμένο θεατρικό παιχνίδι. Δηλαδή, κάθε προσπάθεια αναπαράστασης και μεταμφίεσης κάποιου μύθου ή παιχνιδιού κίνησης και έκφρασης, δεν είναι αρκετό να συνθέσουν και να δημιουργήσουν ένα πλήρες θεατρικό παιχνίδι. Αξίζει να σημειωθεί, ότι το ολοκληρωμένο θεατρικό παιχνίδι κατηγοριοποιείται σε τέσσερις φάσεις και ποικίλες τεχνικές με βάση τη δομή και τη μορφή του και παράλληλα βασίζεται σε τέσσερα βασικά επίπεδα, όπως και μία ολοκληρωμένη θεατρική πράξη. Τα τέσσερα αυτά επίπεδα διαχωρίζονται σε Ψυχολογικά, Κοινωνικά, Αισθητικά και Παιδευτικά. Ακόμα, ο δημιουργός του θεατρικού παιχνιδιού αισθάνεται το έργο του ως δημιουργία ζωής. Ένα τέτοιο έργο απαιτεί την πολύχρονη πρακτική και θεωρητική μελέτη του ίδιου του υπογράφοντα και ταυτόχρονα την εφαρμογή καινούριων παιδαγωγικών αντιλήψεων και θεατρικών απόψεων. Σημαντική παρατήρηση είναι το γεγονός, ότι το θεατρικό παιχνίδι δεν μιμείται και δεν αποτελεί αντιγραφή ξένων προτύπων. Επιπλέον, το θεατρικό παιχνίδι δεν επηρεάζεται από την ανευθυνότητα του πειραματισμού, ο οποίος προέρχεται από επιπόλαιες προσεγγίσεις ή αναγνώσεις ενός πολύπλοκου, ιδιαίτερα ευαίσθητου και υπεύθυνου χώρου όπως θεωρείται η Παιδαγωγική του θεάτρου. Κεντρικό σημείο του θεατρικού παιχνιδιού αποτελεί η έκφραση μέσω του σώματος, ο αυτοσχεδιασμός, ο αυθορμητισμός και η εκμετάλλευση του τυχαίου. Καθώς το παιδί παίζει οδηγείται προς την ανακάλυψη κάποιου ρόλου. Το κείμενο είναι ανύπαρκτο στο θεατρικό παιχνίδι και δεν γίνεται μοιρασιά των ρόλων. Με κύρια βάση το παιχνίδι, την αυτοέκφραση και την αισθησιοκινητική δράση τα παιδιά αποβαίνουν σε ένα δρώμενο. Το δρώμενο δεν εκφράζεται υποχρεωτικά μόνο με τον λόγο. Το γεγονός αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, διότι βοηθά τα παιδιά, εκείνα που δυσκολεύονται να εκφραστούν με το λόγο και να εξωτερικεύσουν τα βαθύτερα συναισθήματά τους. Με το παιχνίδι και την κίνηση τα παιδιά εκφράζουν ελεύθερα τη μίμηση και την αίσθηση και συγχρόνως όλες τις δύσκολες καταστάσεις που μπορεί να αντιμετωπίζουν στην καθημερινή τους ζωή. Παρόμοιες δύσκολες καταστάσεις, όσον αφορά τα παιδιά, μπορεί να αποτελούν οι διάφορες φοβίες που τους βαραίνουν, τα άγχη, τα οικογενειακά προβλήματα, οι σχέσεις μεταξύ γονέα και παιδιού καθώς επίσης και προβλήματα που δημιουργούνται στο σχολικό και κοινωνικό τους περίγυρο. Αποκτούν, λοιπόν, τη δυνατότητα να αποφορτιστούν και να απομακρύνουν τα βαριά συναισθηματικά φορτία, που πιθανώς εσωτερικεύουν καθημερινά τα παιδιά. Για αυτόν ακριβώς τον λόγο, δίνεται προσοχή και σημασία στην συστηματική εφαρμογή της θεατρικής αγωγής με τη μορφή του θεατρικού παιχνιδιού σε παιδιά που αντιμετωπίζουν προβλήματα ομιλίας, αφού έχει διαπιστωθεί ότι προσφέρει την ευκαιρία σε εκείνα τα παιδιά να βελτιώσουν τον γλωσσικό τους κώδικα. Όλες οι δραστηριότητες που περιέχονται στο θεατρικό παιχνίδι βασίζονται στην ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση των παιδιών και παράλληλα στην ανάγκη τους να ανασυνθέσουν και να συμβολίσουν την γύρω τους πραγματικότητα. Δηλαδή να οδηγηθούν σε μία σύνθεση, με αφετηρία τη φαντασία και να φτάσουν στην σκηνική πραγμάτωση. Διαφορετικά μπορούν να αρχίσουν από το πραγματικό και την απλοϊκή επικοινωνία, μέσα από τη σύμβαση του θεατρικού παιχνιδιού, για να οδηγηθούν στην μεταβίβαση και την ανάπλαση σε ένα καινούριο επίπεδο το φανταστικό. Πανάρχαιες θεωρούνται οι ρίζες του θεατρικού παιχνιδιού, καθώς τις συναντάμε σε τελετουργίες λαϊκών δοξασιών, παραδόσεων και μύθων αλλά και σε αρχέτυπες μορφές τέχνης, που φτάνουν αλλαγμένες μέχρι το σήμερα. Στο πέρασμα των αιώνων οι μορφές του θεατρικού παιχνιδιού αλλάζουν, διατηρώντας ωστόσο πάντοτε την ίδια ουσία, η

οποία είναι η αναγκαιότητα του ανθρώπου να κάνει το αόρατο ορατό και το μακρινό κοντινό. Ακόμα και από το πιο απλό παιχνίδι, το παιδί και ο ενήλικας αναζητούν ένα μόνο πράγμα την χαρά. Νιώθουν, δηλαδή, την ανάγκη να βιώσουν νέες εμπειρίες, να προεκτείνουν την ύπαρξη τους και ταυτόχρονα να δοκιμαστούν σε καινούριες συγκινήσεις και δυνατότητες. Ένας ευαισθητοποιημένος και καλά εκπαιδευμένος εμπυχωτής, για την δημιουργία ενός θεατρικού παιχνιδιού, θα χρησιμοποιήσει κυρίως τεχνικές όπως η «ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ» της δυναμικής και της αλληλεπίδρασης της ομάδας. Οι τεχνικές που αναφέρθηκαν παραπάνω κατηγοριοποιούνται αναλυτικά στις βασικότερες τεχνικές. Αυτές είναι: «η Σωματική έκφραση», η «Αισθησιοκινητική δράση», ο «Αυτοσχεδιασμός», η «Παντομίμα», η «Εκμετάλλευση του τυχαίου», η «Αξιοποίηση των βασικότερων κωμικών στοιχείων», η «Δημιουργία περιβάλλοντος δράσης» και «Από την ελεύθερη κίνηση στη συντονισμένη». Επιπρόσθετα, υπάρχουν τρεις τύποι θεατρικών παιχνιδιών. Στον πρώτο τύπο, ο ενήλικος εμπυχωτής δημιουργεί θεατρικό παιχνίδι στα παιδιά. Στον δεύτερο τύπο ο ενήλικος – εμπυχωτής δημιουργεί θεατρικό παιχνίδι ΜΑΖΙ με τα παιδιά. Τέλος, στον τρίτο τύπο τα παιδιά παράγουν το θεατρικό παιχνίδι. Σε αυτό ο ρόλος του ενήλικα λειτουργεί ως εμπυχωτής. Δηλαδή, προσπαθεί να συντηρεί ένα πλαίσιο ή να διατηρεί την αίσθηση, να βοηθάει και να γίνεται ο ίδιος ο διευκολυντής που θα οδηγήσει με ευκολία τα παιδιά να εκφραστούν ελεύθερα και αβίαστα. Είναι φανερό, ποιος από τους τρεις τύπους θεωρείται περισσότερο ωφέλιμος για τα παιδιά. Φυσικά, είναι εκείνος ο τύπος θεατρικού παιχνιδιού που μπορεί να ασκήσει την ολόπλευρη δυναμική των παιδιών και να εγείρει πολλά ερεθίσματα. Επίσης είναι ικανός να προωθήσει τα θετικά αποτελέσματα σε όλη την σωματική και ψυχονοητική συμπεριφορά και να συμβάλει στην ολοκλήρωση μιας διαδικασίας επικοινωνίας και έκφρασης. Το μεγάλο πρόβλημα και θέμα που τίθεται είναι το πώς θα δημιουργηθούν οι συγκεκριμένοι εμπυχωτές. Οι εμπυχωτές δεν αρκεί απλά να διαθέτουν γνώσεις της παιδαγωγικής πράξης. Αντιθέτως, οι ίδιοι χρειάζονται βιώματα και γνώσεις της τεχνικής της έκφρασης καθώς και της θεατρικής τεχνικής. Δεν είναι αρκετό να αποτελούν μόνο ηθοποιοί, αλλά επιβάλλεται να γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες της παιδαγωγικής πράξης και την ψυχολογία των παιδιών. Ένας ιδανικός και κατάλληλος χώρος να λειτουργήσει ένα θεατρικό παιχνίδι είναι αναμφίβολα το σχολικό περιβάλλον. Επομένως, ο δάσκαλος που είναι καλά εκπαιδευμένος μπορεί να αναλάβει το ρόλο του εμπυχωτή. Δεν αποκλείεται ωστόσο, το ρόλο αυτό να τον διεκπεραιώσουν και άτομα που δεν είναι δάσκαλοι αλλά γνωρίζουν όλες τις δυνατότητες που παρέχει η παιδαγωγική του θεάτρου. Ένα πλήρες πρόγραμμα αισθητικής αγωγής που υλοποιείται μέσω της θεατρικής αγωγής και μέσω του θεατρικού παιχνιδιού, προσφέρει την δυνατότητα να βοηθήσει τα παιδιά να συνειδητοποιήσουν την αλληλεπίδραση και την σύνδεση των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων του σχολείου τους και επιπλέον του σχολείου με το ευρύτερο πολιτιστικό και κοινωνικό περιβάλλον. Ακόμα, ένα τέτοιο πρόγραμμα είναι αναγκαίο, για να αποκτήσουν τα παιδιά τις βάσεις της θεατρικής παιδείας, τόσο με την αίσθηση των εμπειριών και των ρόλων του θεατρικού παιχνιδιού καθώς και με τη γνώση, όσο και με διάφορες δραστηριότητες. Επίσης, το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί αφορμή για μια περαιτέρω διερεύνηση και ανάλυση του ρόλου της σχέσης μαθητή – δέκτη και δασκάλου – αγωγού. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, η έλλειψη χρόνου και χώρου για παιχνίδι κάνουν σε καθημερινή βάση την ζωή των παιδιών πιο αγχώδη. Όλα αυτά περιορίζουν τα όνειρα τους, μειώνουν τις πρωτοβουλίες δημιουργικότητας και απασχολούνται διαρκώς με δραστηριότητες, στις οποίες τα παιδιά ακούν συνέχεια ΜΗ, ΛΑΘΟΣ, ΠΡΕΠΕΙ,

ΤΙΜΩΡΙΑ και ΕΠΙΠΛΗΞΗ. Με αυτό τον τρόπο, τα παιδιά στην προσπάθεια τους να αποφύγουν όλες αυτές τις δυσάρεστες εμπειρίες, αναγκάζονται να βλέπουν την ζωή μέσα από την τηλεόραση και τα «BΙNTEO». Δεν αφήνουν δυνατότητες και περιθώρια στα παιδιά, ώστε να ανακαλύψουν μέσω της εκπαίδευσης τους δικούς τους ορίζοντες και τον κόσμο όπως θα ήθελαν να είναι και όχι όπως είναι στην πραγματικότητα. Το δικαίωμα αυτό προσφέρεται με το θεατρικό παιχνίδι. Παρέχει δηλαδή το δικαίωμα μέσω της σύμβασης του παιχνιδιού, τα παιδιά να έχουν την δυνατότητα να ανασυνθέσουν και να αναπλάσουν την καθημερινότητα, να εξωτερικεύσουν και να αφήσουν ελεύθερη τη φαντασία τους. Ακόμα, μια θεωρητική προσέγγιση για το θεατρικό παιχνίδι δεν είναι αρκετή για να αναδείξει το περιεχόμενό του και να ξεχάσει την έμβλειά του. Η περιγραφή του δεν μπορεί να γίνει με λόγια, ούτε να εκτιμηθεί από έναν θεατή των δρώμενων. Ωστόσο, θα το κατανοήσει αυτός που είναι σε θέση να το βιώσει. Κάτι που αποτελεί πολύ όμορφο και εντυπωσιακό, δεν μπορεί κάποιος να το περιγράψει με λέξεις. Πως μπορείς να περιγράψεις με λέξεις μία βαθιά συγκινητική στιγμή ή ένα συναίσθημα πλημμυρισμένο από χαρά. Μόνο, όταν παίζεις ο ίδιος στο θεατρικό παιχνίδι μπορείς να βιώσεις μια κατάσταση με όλες τις πτυχές της. Καθώς ζεις μία τέτοια κατάσταση, όλα μέσα σου αρχίζουν να αποκτούν μία διαφορετική διάσταση. Έχεις τη ευκαιρία να ανακαλύψεις πράγματα, τα οποία πριν δεν είχες συνειδητοποιήσει την ύπαρξη τους. Επομένως, βιώνοντας τα παιδιά μία παρόμοια κατάσταση κατανοούν τον ρόλο που διαδραματίζει η τέχνη και περισσότερο το θέατρο στην καθημερινότητα και την ζωή των ανθρώπων. Συμπερασματικά, το θεατρικό παιχνίδι για τα παιδιά αναζητά και απαιτεί, πέρα από προσόντα, ταλέντο, γνώσεις, προγράμματα και υλικοτεχνική υποδομή, να ανακαλύψεις πρώτα το παιδί που κρύβεις καλά μέσα σου. Φυσικά να μην σταματήσεις και παραμένεις στάσιμος εκεί αλλά να μπορέσεις να το διατηρήσεις και να το εξελίξεις. Βέβαια, αυτό δεν είναι εύκολο στις μέρες μας και στην εποχή μας. Υπάρχουν πολλά εμπόδια που δυσκολεύουν να εξελιχθεί και να ανακαλύψει κάποιος τον εαυτό του μέσα από το θεατρικό παιχνίδι. Για παράδειγμα, το σχολείο δεν έχει ακόμα ανακαλύψει την «Παιδαγωγική του θεάτρου». Το ίδιο το σχολικό σύστημα συνεχίζει να μην έχει θέσεις για όνειρα, για φαντασία και για συναισθήματα. Επόμενο είναι τα εκπαιδευτικά προγράμματα να προκαλούν άγχος και στρες στη σχολική ζωή. Η σχολική ζωή εξακολουθεί να εμποδίζει, αντί να ενισχύει την ανακάλυψη και την ενθάρρυνση των πρωτοβουλιών των παιδιών. Επιπλέον, μπλοκάρει τη φαντασία και τη δημιουργικότητα και αναγκάζει τα παιδιά να βλέπουν τον κόσμο από τα φίλστρινια της καθιερωμένης οπτικής. Δεν τους αφήνει περιθώρια και δυνατότητες να ανακαλύψουν τους δικούς τους ορίζοντες. Παρόλο, που στο ωρολόγιο πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αναφέρονται κάποιες ώρες «Αισθητικής αγωγής» που κανονικά πρέπει να αξιοποιούνται με κάποια «Καλλιτεχνικά μαθήματα», δεν έχει αλλάξει η έννοια της μαθησιακής διαδικασίας και η έννοια του μαθήματος. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί συνηθίζουν να χρησιμοποιούν αυτές τις ώρες για να καλύψουν και να συμπληρώσουν την ύλη άλλων κύριων μαθημάτων. Αυτό συμβαίνει γιατί τα «ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ» δεν αντιμετωπίζονται από ορισμένους εκπαιδευτικούς με ιδιαίτερη εκτίμηση, υποβαθμίζουν την πραγματική αξία τους και τα θεωρούν χάσιμο πολύτιμου χρόνου. Είναι αναμφίβολο ότι υπάρχουν και άλλοι παράγοντες πέρα από τους εκπαιδευτικούς που αντιλαμβάνονται με ένα τέτοιο τρόπο τα Καλλιτεχνικά και φυσικά και το θεατρικό παιχνίδι. Αρχικά, ένας κόσμος μηχανικός, τυποποίησης και αυτοματισμού της ζωής καθώς και της ραγδαίας αύξησης του τεχνολογικού ορθολογισμού, ωθεί τα παιδιά στην μεγάλη ανάγκη να αναζητούν απεγνωσμένα ευκαιρίες θέασης και έκφρασης του

κόσμου τους αλλά και των συναισθημάτων τους. Τέτοιου είδους ευκαιρίες θα έπρεπε να προσφέρει το σχολικό περιβάλλον, που επιθυμεί να ονομάζεται σύγχρονο και όχι να παραμένει απομακρυσμένο από τις πολιτιστικές και κοινωνικές συνθήκες του περιγύρου. Είναι μεγάλη ανάγκη το παιδί να δει σε ορισμένες στιγμές το ΠΑΙΔΙ που κρύβεται σε ένα μαθητή και όχι να γίνεται μαθητής εις βάρος του παιδιού. Να μην απευθύνεται στην ιδιότητα του αλλά στη φύση του παιδιού. Επίσης, να είναι ικανό να βλέπει την Τέχνη που προσφέρεται από τα προγράμματα Αισθητικής Αγωγής σαν μια ευχάριστη και δημιουργική δραστηριότητα και όχι σαν ένα ακόμα «μάθημα» που έχει αξιολογικά κριτήρια. Κατά κάποιο τρόπο, μέσα από τέτοιες δραστηριότητες, όπως είναι και το θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά μπορούν με πολλούς τρόπους να δουν από την δική τους οπτική τον κόσμο και όχι να προσπαθούν να τους μάθουν τον κόσμο που τους παρουσιάζει η κοινωνία. Όμως, και για τους εκπαιδευτικούς πρέπει να δημιουργηθούν οι κατάλληλες ευκαιρίες, με τις οποίες να εκφράσουν την ευαισθησία τους και να διατηρήσουν την παιδικότητα που εσωτερικεύουν μέσα τους. Αυτές τις ευκαιρίες τις παρέχει η ΤΕΧΝΗ του θεάτρου, μια τέχνη κοινωνική, σύνθετη και βαθύτατα παιδευτική. Μάλιστα, η επιτυχία αυτή του θεάτρου έγκειται στο γεγονός ότι δεν είναι απομακρυσμένο από το σχολείο και τη ζωή, ούτε απομονωμένο από την κοινωνική πραγματικότητα. Τουλάχιστον στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το θέατρο λειτουργεί μέσα από το μεγαλείο και τη σύμβαση, την συνθετικότητα και την δυναμική του παιχνιδιού, το οποίο μας παρέχει το δικαίωμα να ανασυνθέσουμε και να αναπλάσουμε την καθημερινότητα. Ταυτόχρονα, το θεατρικό παιχνίδι έχει την δυνατότητα να κάνει το αόρατο ορατό και να υλοποιεί τις βαθύτερες επιθυμίες και ανάγκες του ανθρώπου. Μέσα από ένα θεατρικό παιχνίδι και μέσα από την ίδια την πράξη του ατόμου αναδύεται φυσιολογικά, αβίαστα και ευχάριστα η «μάθηση». Όλα τα παραπάνω βέβαια διαφέρουν και δεν έχουν καμία σχέση με το καθιερωμένο «Σχολικό θέατρο», που ως έννοια, ιδεολογία, παιδαγωγική πράξη και αισθητική είναι ξεπερασμένη. Δυστυχώς, όμως δεν γίνεται να αφαιρεθεί από το πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι πιθανό αυτό να συμβεί τα επόμενα χρόνια, τότε που η «θεατρική παιδεία» θα έχει αποτελέσει θεσμός στο ελληνικό σχολείο, όταν χρησιμοποιηθεί ως παιδαγωγικό μέσο και όταν εισχωρήσει στα προγράμματα και στο σχολικό σύστημα. Παράλληλα, πρέπει να εκπαιδευτούν οι νηπιαγωγοί και οι εκπαιδευτικοί σε αυτή τη συγκεκριμένη δραστηριότητα. Διότι, ακόμα το «θέατρο» εξακολουθεί να μετατρέπεται σε πιο νοησιαρχικό, με το μοτίβο δασκάλου – σκηνοθέτη. Συνηθίζεται να παίρνει μια μορφή «Διδασκαλίας» και δεν προωθεί την έκφραση, την βίωση και την αίσθηση του έργου. Με βάση των παραπάνω λεγομένων, αποδεικνύεται ότι η δυναμική που κατέχει η θεατρική πράξη σε ένα σχολικό πλαίσιο δεν φαίνεται ακόμα να έχει πιστεί για την αισθητική και παιδαγωγική αξία του θεατρικού παιχνιδιού. Οι προσπάθειες του σχολείου να προσεγγίσουν τη θεατρική πράξη γίνονται με παραδοσιακό τρόπο, με την παράσταση ενός κειμένου. Παρόλο, που το θέατρο και το θεατρικό παιχνίδι αποτελούν την βάση, όπου λειτουργούν και συναντώνται αρμονικά οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες του Δημοτικού Σχολείου, τέτοιου είδους προγράμματα, το είχαν παραμελήσει και αγνοήσει. Μόνο με την αναθεώρηση μερικών σημείων των προγραμμάτων πλησιάζει η θεατρική αγωγή (μέσω του θεατρικού παιχνιδιού), την αξία που της αρμόζει. Είναι σημαντικό να αναλυθεί ο όρος «Θεατρικό παιχνίδι» στο σήμερα, διότι γράφεται και αναφέρεται συχνά, αλλά διαφέρει το περιεχόμενο του. Για παράδειγμα, το να ζωγραφίσουμε τη μύτη ενός παιδιού και να το βάλουμε μεταμφιεσμένο να παίζει κάτι, ΔΕΝ υφίσταται θεατρικό παιχνίδι. Η «Δραματοποίηση» αλλά ούτε και το «Συμβολικό» παιχνίδι μπορούν να ονομάζονται θεατρικό

παιχνίδι. Με άλλα λόγια, χωρίς να παραβλέπονται τα στοιχεία που αναδύονται, δεν είναι ικανό να παράγει τη συνθετότητα και τη δυναμική, την σημαντική και την εμβέλεια που προκύπτει από ένα ολοκληρωμένο θεατρικό παιχνίδι, όταν μάλιστα αυτό λειτουργεί στα πλαίσια ενός προγράμματος εκπαίδευσης που αποσκοπεί στην αισθητική αγωγή και την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Το θεατρικό παιχνίδι δεν δημιουργεί «κατευθύνσεις», παρόλο τους κανόνες που υπακούει, αναπτύσσεται στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης δομικής συγκρότησης, η οποία λειτουργεί σαν σχέδιο ανάπτυξης και δράσης, παρά ως αυστηρός κώδικας. Για την ολοκλήρωση ενός θεατρικού παιχνιδιού στο πλαίσιο του Δημοτικού Σχολείου, αλλά και του Νηπιαγωγείου είναι αναγκαίο να συλλειτουργούν και να συνυπάρχουν από τους εμψυχωτές ορισμένοι παράγοντες. Οι εμψυχωτές, δηλαδή, πρέπει να φροντίζουν ώστε η παιδαγωγική γνώση να είναι πλάι στη θεατρική γνώση και η οποία να λειτουργεί ως εργαλείο της παιδαγωγικής πρακτικής. Τέλος, ο δάσκαλος πρέπει από αγωγός γνώσης να μετατραπεί σε εμψυχωτή. Επίσης, έχει μελετηθεί το θεατρικό παιχνίδι στο πλαίσιο της επεξεργασίας και της ανάπτυξης του, βάση των οποίων περνά από τέσσερις ΦΑΣΕΙΣ – ΣΤΑΔΙΑ. Η Α΄ Φάση αναφέρεται στη φάση της απελευθέρωσης. Η Β΄ Φάση είναι η φάση της αναπαραγωγής. Η Γ΄ Φάση αποτελεί το σκηνικό δρώμενο και τον σκηνικό αυτοσχεδιασμό. Η τελευταία Δ΄ Φάση σχετίζεται με την ανάλυση και την επεξεργασία σε πολλαπλά επίπεδα. Όλες οι παραπάνω φάσεις παρουσιάζουν τη Δομή και τις Τεχνικές του Θεατρικού παιχνιδιού, οι οποίες θα αναλυθούν περαιτέρω στη συνέχεια. Σχετικά με την Α΄ Φάση, οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει έχουν σχέση με μία μορφή παιχνιδιών που μπορούν να απελευθερώνουν. Το ομαδικό παιχνίδι βοηθάει το παιδί να αποθέσει ένα μέρος του άγχους, της επιθετικότητας, του ψυχαναγκασμού, των φαντασιώσεων και της αντιπαλότητας που κατέχουν. Σκοπός της συγκεκριμένης φάσης είναι να μπορέσουν τα παιδιά μέσα από τα παιχνίδια, την αισθησιοκινητική δράση, την κινητική δραστηριότητα αλλά και μέσα από φωνητικές και μιμικές ασκήσεις, να εκφράσουν κάποιες εσωτερικές τους ανάγκες, να συνθέσουν την ομάδα και να επικοινωνήσουν μεταξύ τους. Οι εμψυχωτές σε αυτή τη Φάση μπορούν να συλλέξουν στοιχεία ανάλυσης που είναι χρήσιμα. Ακόμα, ένα δημιουργικό παιχνίδι έχει τη δυνατότητα να ασκεί στα άτομα που παίζουν, μια τεράστια σε ένταση αλληλεπίδραση που είναι συνδεδεμένη με την σχέση ανάμεσα στη δράση και την κριτική σκέψη του παιδιού. Από αυτή τη σχέση το παιδί κατευθύνεται σε ένα σχήμα φαντασιώσεων, στοχασμού και ηδονιστικών τάσεων, του οποίου η εικόνα θα αγγίζει το επίπεδο της πραγματικότητας που θα δημιουργηθεί μέσα από τη σύμβαση του παιχνιδιού. Είναι μια Φάση, μέσω της οποίας το παιδί έχει την ευκαιρία να απελευθερωθεί από τους κατεστημένους κανόνες συμπεριφοράς, οι οποίοι το καθηλώνουν και του περιορίζουν τη φαντασία του. Έπειτα, προχωράει στην αλλαγή κάποιων καταστάσεων και στη δημιουργία, με συλλογικότητα και χωρίς έντονους ανταγωνισμούς σε ένα περιβάλλον που η συμπεριφορά του δεν είναι αντικείμενο παρατηρήσεων και κριτικής. Η σωματική έκφραση, η δυναμική της ομάδας, ο βαθμός ασφάλειας που προσφέρει η ομάδα στο άτομο και η εξοικείωση του παιδιού με τα στοιχεία ανάπτυξης του θεατρικού παιχνιδιού, σε αυτή τη Φάση λειτουργούν ως αποδέσμευση και απογείωση. Αν δεν λειτουργήσουν σωστά αυτά που αναφέρθηκαν στη Α΄ Φάση το θεατρικό παιχνίδι θα αποτύχει τους ευεργετικούς σκοπούς του. Στη συνέχεια, προχωρά στη Β΄ Φάση με το «Παιχνίδι των ρόλων», το οποίο μας φέρνει σε επαφή με τις πρωτόγονες μορφές θεατρικής έκφρασης. Είναι ένας ρόλος που υιοθετεί μόνο του το παιδί. Με το παιχνίδι προβάλλει με αφηρημένο ή συγκεκριμένο τρόπο τις εμπειρίες του, υποδύοντας αυτόν τον ρόλο με τα βιώματά του, τις ανάγκες και τη φαντασία του. Επίσης, σε μία θεατρική πράξη, στην

οποία οι ρόλοι είναι φορτισμένοι τόσο από αυτούς που τους «ερμηνεύουν», όσο και από εκείνους που τους «δέχονται», φτάνουν σε μία συνειδητοποίηση και αποκρυπτογράφηση της κατάστασης και των αναγκών σε μια ορισμένη χρονική περίοδο και σε ένα συγκεκριμένο χώρο. Το παιδί παίζοντας έναν ρόλο, κάνοντας δηλαδή ένα πρόσωπο, συμβάλλει στη δημιουργία δράσης, συμμετέχει στη διαμόρφωση της υπόθεσης, φτάνει στην αναγνώριση του προσώπου, καθώς και στην κατανόηση και την στάση του στο σύνολο και στο πρόσωπο που ανήκει. Έπειτα, προσπαθώντας να επιβληθεί σε αυτό το πρόσωπο, να το υιοθετήσει έρχεται αντιμέτωπο με μια έντονη αλληλεπίδραση και συνδιαλλαγή, μέσα από τις οποίες το παιδί θα δεχτεί επιδράσεις που θα το οδηγήσουν αναγκαστικά να χρησιμοποιήσει την κριτική του σκέψη και την ευαισθησία του. Με αυτό τον τρόπο, το παιδί- ηθοποιός αρχίζει να δρα θεατρικά. Η Β΄ Φάση προσπαθεί να δώσει στα παιδιά ευκαιρίες για γνωριμία, όχι μόνο με το εγώ που κρύβουν, αλλά και να γνωρίσουν τις συνθήκες στις οποίες ζουν οι υπόλοιποι άνθρωποι. Οι αληθινές σχέσεις υπάρχουν και διατηρούνται, όταν υπάρχει γνώση των ιδιαίτερων προβλημάτων και αναγκών που παρουσιάζονται στους γύρω μας. Διαφορετικά δεν γίνεται να προχωρήσει κάποιος στην δραστηριοποίηση. Γενικά, αν η Α΄ Φάση της απελευθέρωσης έχει λειτουργήσει σωστά στη Β΄ Φάση της αναπαραγωγής τα παιδιά λαμβάνουν όλο και περισσότερα φανταστικά θεάματα. Αν όμως, δεν περάσει το παιδί από ένα βαθμό απελευθέρωσης και δεν ολοκληρώσει την Α΄ Φάση, τότε θα υπάρξουν θέματα ρεαλιστικά, βγαλμένα μέσα από την άμεση και καθημερινή πραγματικότητα του παιδιού. Σε μια τέτοια περίπτωση θα συμβεί μια αντίθετη διαδρομή. Δηλαδή το φανταστικό θα οδηγηθεί σε μια διαδικασία ενσωμάτωσης στο πραγματικό και σε μια σύνθεση. Ενώ τα παιδιά που ξεκινούν τη Β΄ Φάση με ελάχιστη ή καθόλου ελευθερία θα μεταβούν σε μια διαδικασία απογείωσης. Το θεατρικό παιχνίδι στη φάση αυτή διευκολύνει το παιδί να λειτουργήσει μηχανισμούς έκφρασης, αίσθησης, συμπεριφοράς και σκέψης, που θα το αποδεσμεύουν τη φαντασία του και την φέρνουν σε επαφή με την πραγματικότητα, με αποτέλεσμα στη Γ΄ Φάση να οδηγηθεί σε μια σύνθεση. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στα φανταστικά θέματα που παρουσιάζουν τα παιδιά στη φάση αυτή, γιατί μέσα από αυτή την ανάπτυξη πετυχαίνεται η σύνδεση και η σύνθεση του φανταστικού με το πραγματικό. Τα παιδιά, δυστυχώς, έρχονται σε επαφή με ψυχαναγκαστικά παιχνίδια που άφθονα προσφέρονται στα ίδια και με «παιδικά» θεάματα μέσα από το χώρο του σχολείου και μέσω των διάφορων καναλιών διοχέτευσης, τα οποία συμβάλουν στην πνευματική και συναισθηματική αλλοτρίωση και αποξήρανση των παιδιών και στην αποδυνάμωση της φαντασίας τους. Επιπρόσθετα, το στοιχείο του παραλόγου είναι συνδεδεμένο με το φανταστικό, και τέτοιου είδους στοιχεία είναι πολύ ευχάριστα στα παιδιά, διότι τα απελευθερώνουν από τις αυστηρές δομές της εκπαίδευσης και συμπεριφοράς καθώς και από τις μη πνευματικά ωφέλιμες συνθήκες διαβίωσης. Είναι φανερό ότι το παιδί απεχθάνεται τη ρουτίνα και το επαναλαμβανόμενο καθημερινό μοτίβο. Αντιθέτως, όσο πιο φανταστικό και παράλογο γίνεται το θεατρικό παιχνίδι και ολόκληρη η μορφή του χώρου οργάνωσης του, τόσο πιο έντονη είναι η επίδραση του και μεγαλύτερη η χαρά και ο ενθουσιασμός του. Για αυτό το λόγο, γίνεται προσπάθεια να επιλέξουν ένα ελεύθερο θέμα, το οποίο θα αναπαράγουν τα παιδιά, ώστε να δώσουν τις πιο φανταστικές ιδέες και να δουλέψουν πάνω σε αυτές. Υπάρχει ο φόβος και το άγχος της μετάδοσης στο παιδί μίας λογικής αντιμετώπισης όλων των πραγμάτων, κάτι που θα αποτελούσε καταστροφικό για το ίδιο. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως μέσα στον άνθρωπο υπάρχει μια αισθησιοκινητική λογική και ότι το φανταστικό είναι η άλλη όψη της λογικής. Στη Β΄ Φάση το παιδί υποδύεται διάφορους ρόλους

που τους αλλάζει συχνά. Τους ρόλους αυτούς, τους εναποθέτει ή σε κάποιο άλλο παιδί ή σε κάποιο αντικείμενο. Δηλαδή, μπορεί να κάνει διάλογο με μια καρέκλα, ένα τραπέζι, ένα σκαμπό και διάφορα άλλα αντικείμενα. Τα αντικείμενα που χρησιμοποιούνται στο θεατρικό παιχνίδι αποτελούν την θεατρική σκευή στο πλαίσιο δράσης και είναι ένα μόνο ερέθισμα για τα παιδιά. Κάθε ερέθισμα καλείται να είναι μέσα στην αντιληπτική ικανότητα του παιδιού. Όσο η αντιληπτική ικανότητα βελτιώνεται τόσο και το ερέθισμα πρέπει να εξελίσσεται. Ένα διαμορφωμένο περιβάλλον δράσης παρέχει στα παιδιά την ευκαιρία να ψυχαγωγηθούν, να διασκεδάσουν, να δημιουργήσουν και παράλληλα να έχουν την δυνατότητα για παιχνίδι με τη φαντασία, το όνειρο και την πραγματικότητα. Στο τέλος της Β΄ Φάσης τα παιδιά φτιάχνουν ομάδες ρόλων ή διαλέγουν το ρόλο που επιθυμούν να υποδυθούν και να τον μετατρέψουν σε μία σκηνική διάσταση. Επιπλέον, έχουν ένα γενικό διάγραμμα της υπόθεσης και του θέματος και έτσι οι εμπυχωτές αποσύρονται εκτός αν παίζουν οι ίδιοι κάποιο ρόλο. Γίνεται επίσης, μια τελευταία βελτίωση των μεταμφιέσεων και η παράσταση αφού περάσει από την διαδικασία της αναπαραγωγής και απελευθέρωσης, φτάνει στην εκτέλεση. Παρακάτω συναντάμε την Γ΄ Φάση του θεατρικού παιχνιδιού, στην οποία τα παιδιά παρουσιάζουν τα θέματα που τους αρέσουν με οποιονδήποτε τρόπο. Η φαντασία τους απευθύνεται σε κάτι πιο συγκεκριμένο. Όλες οι επιθυμίες των παιδιών που ανέπτυξαν στις προηγούμενες φάσεις, τώρα παίρνουν τη μορφή σκηνικού δρώμενου. Η δημιουργία μια θεατρικής πράξης είναι εξαρτημένη από τις δυνατότητες και τους τρόπους που τα παιδιά χρησιμοποιούν για να υλοποιήσουν τις αρχικές τους ιδέες. Οι διάλογοι, ο τρόπος έκφρασης, οι συγκρούσεις, η πλοκή σε αυτή τη φάση, δεν είναι σχεδιασμένα από πριν. Απορρέουν, πλάθονται και δημιουργούνται από τις ανάγκες και τις αντιθέσεις των παιδιών. Αυτό συμβαίνει κυρίως, όταν οι ρόλοι που ερμηνεύουν έρχονται αντιμέτωποι με καταστάσεις και θέματα εξουσίας, αντίθεσης και υπερβολής. Τότε, το παιδί οριοθετεί την θέση του χωρίς «πρέπει» και συμβιβασμούς και εκφράζει όλο το εύρος των προβλημάτων που το απασχολούν. Κατά τη διάρκεια της σκηνικής δράσης τα παιδιά συνειδητοποιούν τις προεκτάσεις του ρόλου και ανακαλύπτουν την σχέση τους με τα άλλα πρόσωπα. Το παιδί παίζοντας κάποιο πρόσωπο – ηθοποιό νιώθει την ανάγκη να το γνωρίσει σε βάθος, ώστε υποδύοντας το να πείσει και την ομάδα. Δηλαδή αναζητά τα πιο βαθιά χαρακτηριστικά στοιχεία του προσώπου αυτού. Με τη συγκεκριμένη στάση του στο θεατρικό παιχνίδι σκοπεύει να ερμηνεύσει και τον τύπο αλλά και τις συνήθειες που πηγάζουν από μία ιδεολογική στάση. Ακόμα, στη διάρκεια του θεατρικού παιχνιδιού το παιδί οδηγείται σε ένα διαφορετικό επίπεδο κατανόησης και γνώσης των προβλημάτων. Αυτή τη γνώση, την επιστρέφει στη Γ΄ Φάση δημιουργώντας συγκεκριμένη μορφή στο «θεατρικό παρόν». Κάτω από αυτές τις διαδικασίες το παιδί δεν παίζει θέατρο μόνο απλά για να παίζει, αντίθετα αποσκοπεί να ερμηνεύσει ένα πρόσωπο και έναν ρόλο. Στο θεατρικό παιχνίδι μαθαίνει το παιδί να πλάθει και να ανακαλύπτει το ρόλο του και παίζει επειδή το θέλει. Κυρίως παίζει γιατί θέλει να χαρεί, να νιώσει και να εκφράσει τις βαθύτερες εσωτερικές ανάγκες του. Παίζοντας, μάλιστα, έτσι το παιδί δεν δίνει μια παραδοσιακή μορφή παράστασης, αλλά παράγει σωστό θέατρο και η θεατρική πράξη εκφράζει την παιδευτική διάσταση. Αυτός αποτελεί και ο μόνος τρόπος να αξιοποιηθεί η θεατρική αγωγή στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η Γ΄ Φάση είναι πιθανό να ξεκινήσει με ποικίλους αυτοσχεδιασμούς παρμένους από τις τέσσερις βασικές κατηγορίες αυτοσχεδιασμών που χρησιμοποιούμε στο θεατρικό παιχνίδι. Μπορεί όμως να ξεκινήσει με κάποιον αυτοσχεδιασμό από τον εμπυχωτή. Στη φάση αυτή παράγονται μερικές βασικές λειτουργίες του θεατρικού παιχνιδιού. Οι βασικές

αυτές λειτουργίες περιγράφονται στη συνέχεια. Αρχικά, τροποποιείται και διαφοροποιείται η συμπεριφορά των παιδιών ανάλογα τις συνθήκες και το ρόλο. Τα βιώματα, η καθημερινή ζωή του παιδιού, οι σχέσεις που αποτελούν τον κοινωνικό και πολιτικό περίγυρο και τον συναισθηματικό κόσμο του μετατρέπονται σε θεατρική πράξη. Επίσης, από ένα σκηνικό δρώμενο συνειδητοποιεί καταστάσεις και έννοιες. Έπειτα, το να ενταχθεί σε μία καθαρά δημιουργική προσπάθεια, αποβάλλοντας τους ανταγωνισμούς, τους διδακτισμούς, τις αξιολογήσεις και τις προσχεδιασμένες καταστάσεις και ρόλους, του προσφέρει ένα μέτρο εκτίμησης και σύγκρισης του αποτελέσματος που κατέχει η συνεργασία και η συλλογική και ελεύθερη δουλειά. Μία από τις βασικές λειτουργίες, βασίζεται στο γεγονός ότι μέσα από τη διαδικασία «παραγωγής», το παιδί βλέπει το ρόλο που καλείται να παίξει και η συμμετοχή του στη θεατρική πράξη και στην διαμόρφωση τους αποτελέσματος είναι ικανά να δώσουν χαρά και ικανοποίηση στο ίδιο το παιδί και στους άλλους. Έτσι, οδηγείται σε μια μορφή αισθητικής πλήρωσης, ανεξάρτητα αν το παιδί δεν δημιούργησε «αριστουργήματα». Βέβαια μια αισθητική ικανοποίηση μπορεί να βοηθήσει να ξεπεραστεί μια αγχώδη και νευρωτική κατάσταση και να την μεταμορφώσει στη χαρά του παιχνιδιού. Τελευταία φάση είναι η Δ΄, στην οποία το θεατρικό παιχνίδι φτάνει σε ένα στάδιο επεξεργασίας πολλών επιπέδων. Στη Δ΄ Φάση οι τεχνικές που μπορούν να αναφερθούν από έναν ευαισθητοποιημένο εμπνευστή είναι άπειρες καθώς και η ανάπτυξη των θεμάτων και των προεκτάσεων που μπορεί να πάρει η κάθε φάση. Μέσα από το θεατρικό παιχνίδι ενόητες διδακτέας ύλης και πολλές δραστηριότητες του Δημοτικού Σχολείου αποκτούν μια άλλα διάσταση και μια διαφορετική μορφή, μεταβάλλοντας τον τυποποιημένο, στερεότυπο και παθητικό τρόπο διδασκαλίας σε ευχάριστο, δημιουργικό και ενεργητικό. Σίγουρα όσες φορές και αν παιχτεί ένα θεατρικό παιχνίδι ποτέ δεν είναι το ίδιο. Πάντα ανακαλύπτεται κάτι καινούργιο από τα παιδιά. Με την επανάληψη δεν υπάρχει φθορά της θεατρικής πράξης, πράγμα που συμβαίνει στην παραδοσιακή διδασκαλία και στο ανέβασμα ενός προσχεδιασμένου κειμένου. Κάθε φάση είναι μια σύνθεση πολλαπλών τεχνικών και ερεθισμάτων. Η εξελικτική πορεία των τεσσάρων φάσεων δημιουργεί μια αβίαστη ροή δράσης, η οποία περνάει από διάφορα στάδια. Όλες οι φάσεις σχετίζονται μεταξύ τους και δηλώνουν την εξέλιξη στο θεατρικό παιχνίδι. Η μόνη φάση που μπορεί να λειτουργήσει μόνη της είναι η Α΄ Φάση στην οποία είναι απαραίτητο να μείνει το παιδί περισσότερο διάστημα πριν προχωρήσει στις επόμενες. Η Δ΄ Φάση χρησιμοποιείται όταν θεωρηθεί αναγκαίο έπειτα από ένα θεατρικό παιχνίδι. Γενικά το θέατρο αποτελεί ένα πλήθος από στοιχεία, τα οποία προέρχονται από τις εκφάνσεις της ζωής, της φύσης, της σκέψης και της ψυχής του ανθρώπου. Μέσα στο θεατρικό παιχνίδι βρίσκουμε ένα πλαίσιο λειτουργίας και σύνθεσης αυτών των στοιχείων αλλά και ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα «Αισθητικής αγωγής». Η ύπαρξη του στη σύγχρονη εκπαίδευση θα συμβάλει στη διαμόρφωση του κλίματος μέσα στο οποίο θα εξελίσσεται και θα λειτουργεί το ΝΕΟ Δημοτικό Σχολείο. Είναι ευχάριστο ότι σε σχέση με το θεατρικό παιχνίδι άρχισε ένα ενδιαφέρον για καινούριες μορφές μάθησης, έκφρασης, επικοινωνίας και δημιουργίας του παιδιού και στο χώρο του σχολείου. Αυτή τη φορά το ενδιαφέρον δεν περιορίζεται μόνο σε μεμονωμένα άτομα ή φορείς αλλά από την ίδια την πολιτεία. Θα πρέπει όμως, όλα τα παραπάνω να μην παραμείνουν στην σύνταξη μερικών προγραμμάτων αλλά στην πλήρη εφαρμογή τους. Εννοείται πως για αυτό απαιτείται μια μεθοδευμένη και συστηματική εκπαίδευση και μετεκπαίδευση δασκάλων και νηπιαγωγών, το οποίο με αργό ρυθμό έχει ξεκινήσει σε μερικούς χώρους. Όλες αυτές οι δραστηριότητες που σχετίζονται με το θεατρικό παιχνίδι, πριν μερικά

χρόνια, θεωρούνταν ύποπτες, επικίνδυνες και ένας αρνητικός παράγοντας στο σχολικό σύστημα. Κυριαρχεί μέχρι σήμερα, βέβαια η πεποίθηση πως ότι δεν αναφέρεται αποκλειστικά στο γνωστικό περιεχόμενο του προγράμματος, δεν είναι χρήσιμο αλλά αντιμετωπίζεται ως ανώφελο και περιττό. Ευτυχώς, υπάρχουν ελπιδοφόρα σημάδια αναγνώρισης της αξίας και της σωστής αξιοποίησης του θεατρικού παιχνιδιού και σιγά – σιγά ξεπερνιούνται τέτοιου είδους αντιλήψεις από μερικούς εκπαιδευτικούς. Μόνο έτσι το θεατρικό παιχνίδι και το πρόγραμμα Αισθητικής αγωγής έχουν την δυνατότητα να λειτουργήσουν αποτελεσματικά και σωστά. Δίνεται δικαιολογημένα τόσο μεγάλη σημασία και ανάλυση στην χρησιμότητα και την ωφελιμότητα του θεατρικού παιχνιδιού στις μέρες μας. Ο άνθρωπος μέσα από το παιχνίδι νιώθει χαρά και με το παιχνίδι μαθαίνει, επικοινωνεί και το όποιο απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες. Αυτό που αλλάζει είναι η μορφή των παιχνιδιών. Περισσότερο φυσικά παίζει ο άνθρωπος στην παιδική του ηλικία για πολλούς λόγους. Το θεατρικό παιχνίδι είναι ευχάριστη και δημιουργική δραστηριότητα, μέσω του οποίου το παιδί εκφράζει με ελευθερία τις σκέψεις, τα συναισθήματα και όλα αυτά που τον απασχολούν. Υπάρχουν, όπως αναφέρθηκε πρωτύτερα, πολλοί τρόποι και ποικίλες τεχνικές, με τις οποίες μπορεί κάποιος να παίζει ένα θεατρικό παιχνίδι. Η βασικότερη τεχνική είναι το Σώμα μας. Το σώμα αποτελεί το σπουδαιότερο εκφραστικό εργαλείο του παιδιού – ηθοποιού, που δεν είναι κάτι διαφορετικό παρά ένας παίκτης. Το ανθρώπινο σώμα μπορεί να εξωτερικεύσει πολλές καταστάσεις και να μεταφέρει πολλαπλά σήματα που δίνουν στον άνθρωπο να καταλάβει αυτό που συμβαίνει σε εκείνον που τα μεταδίδει. Όταν για παράδειγμα αισθάνεται κάποιος κουρασμένος και λυπημένος, τότε και το σώμα αντιδρά ανάλογα και παίρνει συμπεριφορές μέσα από τις οποίες οι άλλοι μπορούν να καταλάβουν τι του συμβαίνει. Η σωματική έκφραση δεν περιλαμβάνει μόνο το σώμα, αλλά και τη φωνή. Όμως, η φωνή στο θεατρικό παιχνίδι δεν είναι απαραίτητη, δεν χρειάζεται δηλαδή πάντα να χρησιμοποιείται ο λόγος. Αυτό συμβαίνει, γιατί με το σώμα εκφράζονται πάρα πολλά πράγματα και συναισθήματα, όπως αντικείμενα, ζώα, μηχανήματα, αντιδράσεις, συναισθήματα ανθρώπων και ότι μπορεί να φανταστεί ο ανθρώπινος νους. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Αυτοσχεδιασμός είναι ένας τρόπος αναπαραγωγής του θεατρικού παιχνιδιού. Ο αυτοσχεδιασμός από θεατρική προσέγγιση αναφέρεται στην υποκριτική τέχνη που μιμείται και υποδύεται τα ανθρώπινα βιώματα μόνο με έμπνευση της στιγμής, χωρίς να έχει προσχεδιασμένο κείμενο. Τα παιχνίδια του αυτοσχεδιασμού αποσκοπούν να δώσουν στα παιδιά τη δυνατότητα να ανακαλύψουν πολλές εμπειρίες και να παίξουν με εκείνες. Υπάρχουν διάφορων ειδών αυτοσχεδιασμοί. Είναι ο κατευθυνόμενος αυτοσχεδιασμός, ο ελεύθερος, ο σκηνικός και ο αυθόρμητος. Ο πρώτος αυτοσχεδιασμός βασίζεται σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Ο ελεύθερος αυτοσχεδιασμός είναι δρώμενα ή θέματα τα οποία ανακαλύπτουν τα παιδιά μόνα τους ή με την ομάδα που παίζουν ανάλογα τη διάθεση που έχουν αυτή τη στιγμή. Αυθόρμητοι θεωρούνται οι αυτοσχεδιασμοί που παρουσιάζονται τυχαία από τα παιδιά στη διάρκεια ενός ατομικού ή ομαδικού παιχνιδιού. Τέλος, οι αυτοσχεδιασμοί που ονομάζονται σκηνικοί οδηγούνται στην πραγμάτωση και στο αποτέλεσμα που προκύπτει μετά από την επεξεργασία ενός από τους προηγούμενους αυτοσχεδιασμούς. Υπάρχει περίπτωση ένας αυτοσχεδιασμός να αναπαράγει έναν άλλον. Μια ακόμα τεχνική που χρησιμοποιείται στο θεατρικό παιχνίδι είναι η παντομίμα. Η παντομίμα δεν αποτελεί «θέατρο σιωπής» που νομίζουν κάποιοι. Είναι θέατρο με λόγο, μόνο που δεν είναι εκφωνούμενος. Η παντομίμα βοηθάει το παιδί να εκφράσει σκέψεις και συναισθήματα, για να εμπλουτίσει το λόγο και όχι να τον αναπληρώσει. Παράλληλα, να εκφράσει και να ανακαλύψει την αίσθηση και όχι το περιεχόμενο

του λόγου. Δεν αρχίζει πάντα με κάποιο κείμενο, αλλά από την επιθυμία του ανθρώπου να επικοινωνήσει, να συνεργαστεί με τους άλλους σε μια διαφορετική γλώσσα, που είναι η γλώσσα του σώματος. Δεν χρειάζεται ιδιαίτερη προετοιμασία για να παίξει κάποιος την παντομίμα. Η παντομίμα στηρίζεται στην αίσθηση, στο σώμα και την φαντασία. Παιχνίδια με φανταστικά πρόσωπα, κείμενα και άλλες ιδέες σε κάποιον φανταστικό κόσμο, αποτελούν όλα αυτά που προετοιμάζουν το παιχνίδι της παντομίμας. Απαραίτητο στην παντομίμα είναι να έχετε αισθανθεί το βάρος και το σχήμα των αντικειμένων και πραγμάτων. Άλλη τεχνική του θεατρικού παιχνιδιού είναι η εκμετάλλευση του τυχαίου, των δύο βασικών κωμικών στοιχείων, την υπερβολή και την αντίθεση. Μερικά παραδείγματα υπερβολής και αντίθεσης είναι ο Χοντρός και ο λιγνός, η Πεντάμορφη και το τέρας, ένας γίγαντας δίπλα σε έναν νάνο. Σε μερικές περιπτώσεις χρησιμοποιούνται φωτεινές διαφάνειες, προβολείς, οπτικές και ηχητικές εικόνες. Παίζουν με το φως και τη σκιά, με τη χρήση απλών μέσων όπως φακούς, κεριά και λάμπες θυέλλης. Υπάρχουν πολλά παιχνίδια, στα οποία χρησιμοποιούνται η μουσική και πολλά άλλα ηχητικά ερεθίσματα. Τα μέσα αναπαραγωγής και οι τεχνικές ενός θεατρικού παιχνιδιού είναι ποικίλες, για αυτό αναφέρθηκαν οι πιο βασικές. Η φαντασία και η ευρηματικότητα των παιδιών αλλά και των ενηλίκων, μπορούν με την σωστή συνεργασία της ομάδας να αναπτύξουν πολλές ιδέες και παιχνίδια. Έχει τονιστεί ότι όταν παίζουν τα παιδιά δεν υπάρχει προκατασκευασμένο κείμενο. Αντιθέτως, παίζουν ελεύθερα και δημιουργούν πολλά μη γραπτά κείμενα. Κατά τη διάρκεια του θεατρικού παιχνιδιού σχεδιάζεται ένα λεκτικό κείμενο από τα παιδιά. Υπάρχουν βέβαια και θεατρικά παιχνίδια, τα οποία βασίζονται σε κάποιο συγκεκριμένο κείμενο, ένα πλάνο δράσης και μια θεματική ενότητα. Τα θέματα που αρέσουν στα παιδιά είναι κοινωνικά και επίκαιρα γεγονότα, προσωπικά βιώματα, προβλήματα που παρουσιάζονται στο χώρο του σχολείου, στην οικογένεια, στο σπίτι, στις σχέσεις με τους γονείς και τους δασκάλους αλλά και θρύλοι, μύθοι και λαϊκές παραδόσεις. Κάποιες άλλες φορές προβάλλουν και τα όνειρά τους. Δεν χρειάζεται να αγοράσουν κάποια υλικά, για να παίξουν ένα θεατρικό παιχνίδι. Τα παιδιά καλούνται να φέρουν ότι αντικείμενα έχουν εύκαιρα στο σπίτι τους, όπως για παράδειγμα παλιά ρούχα, φουστάνια της μαμάς, γραβάτες, γιλέκα, παπούτσια, τσάντες, καπέλα κασκόλ και διάφορα άλλα που θεωρούνται χρήσιμα. Επίσης άλλη επιλογή είναι να προμηθευτούν με το μέτρο πολύχρωμα υφάσματα. Όλα αυτά τα υλικά χρησιμοποιούνται ανάλογα με την ελεύθερη επιλογή των παιδιών και μεταμφιέζονται με ότι υλικό τους αρέσει. Στο τέλος, του θεατρικού παιχνιδιού τα υλικά ή ξαναεπιστρέφονται στα σπίτια των παιδιών ή αποθηκεύονται σε βαλίτσες και σε τσάντες. Επιπλέον, αξιοποιούνται και ανοργάνωτοι και έτοιμοι ήχοι από όργανα, κασέτες ή CD. Στο θεατρικό παιχνίδι δεν χρειάζεται απαραίτητα ένας ενήλικας, μπορούν τα παιδιά να παίξουν και μόνα τους. Όμως, όταν συμμετέχει στην ομάδα ένας εμπνευστής – ενήλικας το θεατρικό παιχνίδι παίρνει άλλη διάσταση και σημασία. Ένας άνθρωπος δηλαδή, που να έχει διδαχθεί και να κατέχει γνώσεις θεατρικού παιχνιδιού, να γνωρίζει τις τεχνικές για να είναι σε θέση να βοηθήσει τα παιδιά. Ο εμπνευστής δεν πρέπει να τα καθοδηγήσει στη διαδικασία της έκφρασης αλλά να έχει ένα ρόλο βοηθητικό και εμπνευστικό. Ο εμπνευστής είναι πιθανό να είναι ο δάσκαλος, αφού ο ρόλος του είναι παιδευτικός και είναι συνυφασμένος με τους ωφέλιμους πνευματικούς σκοπούς του θεατρικού παιχνιδιού. Ακόμα, ο δάσκαλος – εμπνευστής δεν πρέπει να αγνοεί την ΤΕΧΝΗ και ειδικότερα τον πολιτισμό. Οφείλει να προσφέρει στο παιδί ευκαιρίες για έκφραση και πνευματική καλλιέργεια μέσα από την καθημερινή διαδικασία της εκπαίδευσης. Μέσα στο μαθητή κρύβεται ένα παιδί, κάτι που ξεχνάνε οι εκπαιδευτικοί. Αν όμως, αγνοεί

κάνεις τη φύση του παιδιού υπέρ της θέσης του ως μαθητή μπαίνει σε μεγάλο κίνδυνο να «χάσει» και τον μαθητή και το ίδιο το παιδί. Για αυτό είναι αναγκαίο, το σύγχρονο σχολείο να αλλάξει ξεπερασμένες αντιλήψεις για το θεατρικό παιχνίδι και να δώσει τη δυνατότητα στα παιδιά να εκφράσουν δημιουργικά τη πολιτισμική και πολιτιστική τους ταυτότητα. Την ευκαιρία αυτή προσφέρει το θεατρικό παιχνίδι που είναι μια σύγχρονη και καινούρια μέθοδο παιδαγωγικής και καλλιτεχνικής καλλιέργειας αλλά και ευαισθητοποίησης των παιδιών. Οι τέχνες στο θέατρο λειτουργούν και συνυπάρχουν αρμονικά και μεθοδικά. Το θέατρο είναι μια σύνθετη, κοινωνική και παιδευτική τέχνη. Στο θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά πρέπει, όχι να μοιάσουν αλλά να νιώσουν. Να παίξουν το ρόλο με τον δικό τους τρόπο, εντελώς φυσικά, υποκειμενικά και αβίαστα, μέσα από τη ευαισθητοποίηση που θα έχουν αποκομίσει και από τα ερεθίσματα που λαμβάνουν από τους εμπνευστές. Οι τεχνικές και η μορφή του θεάτρου μπορούν να μετατρέψουν τον στερεότυπο και παθητικό τρόπο διδασκαλίας των μαθημάτων και όλης της σχολικής ζωής. Να την μεταβάλουν σε μια παιδαγωγική και ευχάριστη δημιουργική διαδικασία, χωρίς να επιβαρύνεται το ωρολόγιο πρόγραμμα και κανένα μάθημα του σχολείου. Συγκεκριμένα όσον αφορά τη γλώσσα το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί δημιουργικό μέσο κατανόησης και έκφρασης των διάφορων κειμένων. Επίσης, βοηθά στην αποσαφήνιση και ανάλυση των καταστάσεων, στην αντιμετώπιση των δυσκολιών, στην καλλιέργεια του προφορικού και γραπτού λόγου και στην γλωσσική επικοινωνία. Το θεατρικό παιχνίδι δίνει «μαθήματα» σε όλο το περιεχόμενο μαθημάτων. Το παιδί με το θεατρικό παιχνίδι ερμηνεύει και αναπαράγει τον κόσμο που ζει. Του δίνει ταυτότητα και έρχεται με πιο οικείο τρόπο κοντά στην πραγματική ζωή. Ακόμα, κάνει το ακαθόριστο, το απόμακρο και το αόρατο, συγκεκριμένο, κοντινό και ορατό αντίστοιχα. Απελευθερώνει την δημιουργικότητα και την φαντασία των παιδιών. Σημαντικό αποτελεί το γεγονός ότι βοηθάει στον αισθητικό και ψυχικό «αναλφαβητισμό». Το θεατρικό παιχνίδι βασίζεται σε τεχνικές, με τις οποίες καλλιεργούν ένα πολιτισμό ανθρώπινων σχέσεων. Διότι το μάθημα πρέπει κυρίως να είναι ένα επικοινωνιακό γεγονός που επιτρέπει στα παιδιά να λειτουργούν συλλογικά και δημιουργικά. Δημιουργούνται μέσα από το θεατρικό παιχνίδι, καινούργια ενδιαφέροντα για τα παιδιά και απευθύνεται στις επιθυμίες και στις ανάγκες των παιδιών. Το σχολείο που καταφέρνει το αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή εμποδίζει τις επιθυμίες και την δημιουργική και ελεύθερη έκφραση των παιδιών, ενισχύει την επιθετικότητα, την βαρβαρότητα και τα απωθεί από την μάθηση και τη γνώση. Είναι ένα πολυσήμαντο εργαλείο του δασκάλου, με το οποίο θα μεταβάλει τη διδακτική διαδικασία σε δημιουργική, ευχάριστη και γοητευτική εμπειρία. Γιατί όταν τα παιδιά και οι δάσκαλοι πλήττουν από την ρουτίνα του συμβατικού τρόπου διδασκαλίας έχει ως αποτέλεσμα το σχολείο να μην παιδαγωγεί. Η συμβολική σκέψη, η συναισθηματική νοημοσύνη και λογική, αλλά και ο κριτικός αναστοχασμός αναπτύσσονται μέσω του θεατρικού παιχνιδιού. Υπάρχουν πολλοί προβληματισμοί και συζητήσεις για το πώς πρέπει να είναι σήμερα το σύγχρονο σχολείο. Η αυξημένες επιστημονικές εφευρέσεις και οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες υποστηρίζουν και συμφωνούν ότι πρέπει να γίνει ένα σχολείο πλούσιο και γεμάτο ιδέες. Αφού, ένα σχολείο φτωχό σε ιδέες, αλλά πλούσιο σε «μέσα» υπάρχει η πιθανότητα να μην είναι τόσο αναγκαίο. Στο τέλος ενός θεατρικού παιχνιδιού τα παιδιά καλούνται να σχηματίσουν κύκλο με τα χέρια τους, να απλώσουν το χέρι με εμπιστοσύνη στα άλλα παιδιά, να νιώσουν το ΕΜΕΙΣ και όχι το εγώ, δηλαδή το άτομο να γίνει η ΟΜΑΔΑ. Να βρίσκεις ένα χέρι, το οποίο έχει κάτι να σου προσφέρει και όχι να συναντάς τα κουμπιά του τηλεχειριστήριου, τα πλήκτρα ενός υπολογιστή

και τα άδεια «αισθητικά» αντικείμενα που σου προσφέρει ο κόσμος αυτός. Γιατί το θεατρικό παιχνίδι είναι μορφή επικοινωνίας μέσα από πολλαπλά συναισθήματα που σου δημιουργεί. Τώρα θα αναλυθεί μια διαφορετική πτυχή, μέσα από την οποία αξιοποιείται το θεατρικό παιχνίδι. Αυτή είναι η σύνδεση του με τη λογοτεχνία. Πώς το θεατρικό παιχνίδι λειτουργεί ως μέσω προσέγγισης της λογοτεχνίας για παιδιά; Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό ερώτημα που αξίζει να απαντηθεί στη συνέχεια. Ένα λογοτεχνικό βιβλίο είναι ένα ερέθισμα και ένα βίωμα για το παιδί. Η αίσθηση του προκαλεί χαρά και γνώση. Η χαρά που γίνεται πάλι βιβλίο. Το βιβλίο ως έννοια αλλάζει. Γίνεται έναυσμα για ευαισθητοποίηση, για πολλές ανακαλύψεις και δεν χρησιμοποιείται για απλή ανάγνωση και στείρα αναπαραγωγή του. Δεν αποτελεί ένα αντικείμενο διδασκαλίας. Αντίθετα, γίνεται αφορμή για επικοινωνία, χαρά και δημιουργία. Δηλαδή γίνεται μια προσπάθεια να επικοινωνήσουν τα παιδιά μέσα από ένα βιβλίο ή ένα μέρος του, με στόχο να το ζήσουν, να το βιώσουν και να χαρούν με τα στοιχεία που περιέχει. Για παράδειγμα, μέσα από το θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά μπορούν να αναπαριστούν και να υποδυθούν ένα μύθο από κάποιο βιβλίο. Με αυτό τον τρόπο έχουν τη δυνατότητα να κατανοήσουν βαθύτερα τα σημαντικά «μαθήματα» και μηνύματα που επιθυμεί να μεταφέρει ο συγγραφέας του μύθου στα παιδιά. Καλείται, λοιπόν το θεατρικό παιχνίδι να δώσει ζωή σε όλα τα βιβλία που δεν αξιοποιούνται επαρκώς και δεν έχουν χρησιμοποιηθεί σωστά στο σχολικό περιβάλλον. Ο όρος «αναπαραστατικότητα» χρησιμοποιείται συχνά για το παιδικό βιβλίο και θέατρο. Ο όρος αυτός αναφέρεται ακόμα και στις επικοινωνιακές μας πράξεις. Λέμε τι παραστατικός που ήταν εκείνος, τι παραστατικό μάθημα έκανε ο δάσκαλος. Ένα παιδί που επιθυμούμε να συναντήσει το περιεχόμενο ενός βιβλίου, που αναπαριστά κάποιες σκηνές, φάσεις, εικόνες του ανθρώπινου βίου, του ψυχικού ή φυσικού βιοτόπου του δημιουργού του, τι δυνατότητα και ικανότητα παραστάσεων έχει; Μπορούμε να παράγουμε παραστάσεις στα παιδιά μέσα από τη νοησιαρχική ή νοητική διαδικασία και λειτουργία. Δηλαδή, τα σημερινά μηνύματα να τα ερμηνεύσουμε, να τα αποκωδικοποιήσουμε και να τα αναλύσουμε, δημιουργώντας έτσι την προσέγγιση των παιδιών με το περιεχόμενο του βιβλίου. Ευτυχώς, σήμερα ο τρόπος επικοινωνίας και προσέγγισης του παιδιού με κάποιο βιβλίο Λογοτεχνίας για παιδιά δεν είναι μόνο ένας. Αντίθετα, οι τρόποι αυτοί είναι πολλοί. Από τους πιο δοκιρασμένους και δυναμικούς τρόπους, εκείνος που εμπεριέχει δυνατότητες πραγματικής, βιωματικής και παραστατικής προσέγγισης των παιδιών με κάποιο βιβλίο είναι το Θεατρικό παιχνίδι. Επιβάλλεται η παραστατικότητα να γίνει αναπαραστάσιμη. Το περιεχόμενο του βιβλίου να είναι από το παιδί ορατό. Μέσα από τη σύμβαση που έχει το παιχνίδι αυτό μπορεί να γίνει εφικτό. Αφού, το παιδί παίζοντας ανακαλύπτει, αποκαλύπτει, συνειδητοποιεί και συνεργεί στην αισθητική, συναισθηματική και νοητική κατανόηση του έργου. Το βιβλίο ανταποκρίνεται στη συγκεκριμένη ανάγκη του παιδιού. Τα βοηθάει να εισχωρήσουν στην πραγματικότητα του βιβλίου αναπαριστώντάς την. Μέσα από τη διαδικασία αυτή τα παιδιά ανακαλύπτουν πολλά στοιχεία από την πραγματικότητα τους, τις σκέψεις και τον ψυχισμό τους που αναπαριστώνται από το βιβλίο με διαφορετικό σχήμα, τρόπο, χρόνο, χώρο και ρόλο. Το βιβλίο πρέπει να είναι ενδιαφέρον για τα παιδιά, να έχει απήχηση και να μετατραπεί σε ένα «παντοτινό φίλο» αλλά και σε ένα ερέθισμα, μια αφορμή για παιχνίδι. Να αποτελεί ένα παιχνίδι πολλών αποχρώσεων και διαστάσεων. Έχουν ήδη αρχίσει να κυκλοφορούν τα λεγόμενα βίβλο- παιχνίδια, τα οποία συνδυάζουν την ανάγνωση και το διάβασμα με την ανάλογη χρήση μεθόδων και τεχνικών που σχετίζονται με την έννοια του παιχνιδιού. Τέτοιου είδους βιβλία είναι τα βιντεοβιβλία, τα

ηλεκτρονικά βιβλία και τα βιβλία τυκ. Σε μερικά χρόνια, η έννοια του βιβλίου θα έχει αλλάξει ριζικά και επιπλέον η επικοινωνία και η ανάγνωση ενός βιβλίου δεν θα έχει σχέση με την έννοια που κυριαρχεί στο σήμερα. Μεγάλη διάδοση έχει πάρει ο χαρακτήρας του παιχνιδιού, η συμμετοχή σε δράσεις που αναφέρονται στο περιεχόμενο των βιβλίων αλλά και ο τρόπος με τον οποίο τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τα βιβλία και βιώνουν το περιεχόμενό τους. Τα παιδιά αναπαριστούν όλο τον κόσμο του βιβλίου, του περιεχομένου του με σκοπό την δημιουργική επαφή των παιδιών μέσα από παιχνίδια, δράσεις, εκπλήξεις, εμπειρίες και απρόοπτα. Ανάλογα με το θέμα των βιβλίων, δημιουργείται ένα σκηνικό, ένα περιβάλλον δράσης και ένας χώρος έκφρασης για τα παιδιά και τους ενήλικες, το οποίο έχει την ικανότητα να μεταφέρει αυτούς που συμμετέχουν στον κόσμο του βιβλίου και σε ένα χώρο σύμβασης μέσα από το οποίο φτάνουν σε μια θέαση και δρουν ομαδικά. Τέτοιες διαδικασίες προσέγγισης των παιδιών με το βιβλίο ασκούν επίδραση και έχουν θετικά αποτελέσματα και μάλιστα τα αποτελέσματα αυτά είναι σταθερά, άμεσα, και δεν δίνεται σημασία μόνο στον αριθμό των πωλήσεων. Το θεατρικό παιχνίδι παρόλο που δεν στηρίζεται σε κάποιο γραπτό κείμενο, έχει τη δυνατότητα να καλλιεργήσει το λόγο και να αναπαράγει πολλαπλά προφορικά κείμενα, που στη συνέχεια θα μετατραπούν σε γραπτά κείμενα. Είναι πιθανό όμως να αρχίσει με ένα γραπτό κείμενο και την ώρα της αναπαράστασης του, να γίνουν κάποιες μετατροπές και προεκτάσεις. Ο ενήλικας – γονέας – δάσκαλος προσπαθεί να γνωρίσει και να εξοικειώσει το παιδί με κάποιο βιβλίο διαβάζοντας ένα απόσπασμα ή ολόκληρο το βιβλίο. Εκείνη τη στιγμή, ο ενήλικας θα συνειδητοποιήσει ότι για να εσωτερικεύσει και να κατανοήσει το παιδί το νόημα του βιβλίου, είναι αναγκαίο να το «παίξει» το ίδιο το παιδί. Αυτό δεν είναι κάτι τόσο εύκολο και εφικτό. Γιατί ο γραπτός λόγος δεν είναι προφορικός και ο προφορικός δεν αποτελεί αφηγηματικός. Το ερώτημα που δημιουργείται είναι πώς θα γίνει ο γραπτός λόγος, ένας λόγος θεατρικός και παραστατικός. Αρχικά, τα παραμύθια είναι κείμενα που πάρθηκαν από τον προφορικό λόγο. Δηλαδή, είναι κείμενα που δημιουργήθηκαν για να λέγονται, να ακούγονται και μερικά να τραγουδιούνται. Βέβαια όταν ο συγγραφέας είχε έμπνευση και έγραφε στο δωμάτιο του, δεν είχε την πρόθεση να γίνει το βιβλίο αντικείμενο προφορικής αφήγησης. Το έγραψε για να διαβαστεί και όχι για να «παιχτεί». Το βιβλίο απαιτεί να το προσεγγίσουν τα παιδιά ως ένα διασκεδαστικό παιχνίδι. Πρέπει να δίνεται μεγάλη σημασία στον τρόπο που παρουσιάζεις κάτι στα παιδιά. Πώς γίνεται λοιπόν να παρουσιάσεις τα αισθήματα και αυτά που νιώθεις. Δεν αρκεί να γνωρίζεις αυτά που λες αλλά να ξέρεις και πως τα λες. Αυτός είναι και ο κανόνας για να κατανοήσουν τα παιδιά το περιεχόμενο. Σε αυτό το σημείο, το θεατρικό παιχνίδι και ο θεατρικός λόγος υποστηρίζουν τις προσπάθειες του ενήλικα. Υπάρχει μια ομάδα τέχνης, η ΠΑΡΟΔΟΣ στην οποία εφαρμόζουν προγράμματα, που οι συγγραφείς βιβλίων και οι εικονογράφοι διαβάζουν, επικοινωνούν και δημιουργούν με συμμετοχή των παιδιών. Τα αποτελέσματα αυτής της δημιουργίας είναι θετικά και χρήσιμα και για τα παιδιά, αλλά και για τους ίδιους τους δημιουργούς. Μέσα από τις τεχνικές του θεατρικού παιχνιδιού, δημιουργούνται τρόποι ευαισθητοποίησης, επικοινωνίας και γνωριμίας με τον δημιουργό του και το έργο του, που δεν ξεχνιούνται στο χρόνο, γιατί αποτελούν χαρακτηριστικά βιώματα στη μνήμη και στην αίσθηση του παιδιού. Τη στιγμή που ένας ενήλικας διαβάζει στα παιδιά ένα παραμύθι, τους δείχνει συνέχεια και την εικονογράφηση του βιβλίου για να μπορούν να αναπαριστούν τις μορφές που αυτό κατέχει. Αν ξεχαστεί για λίγο και διαβάσει ένα απόσπασμα, χωρίς να γυρίσει το βιβλίο, τότε αμέσως τα παιδιά θα ζητήσουν να δουν τις εικόνες του βιβλίου, ώστε να μουν πιο βαθιά

στο περιεχόμενο του. Από αυτό και μόνο το συμβάν συνειδητοποιεί κανείς την ανάγκη των παιδιών για δημιουργική αφύπνιση και καλλιέργεια της φαντασίας τους. Είναι μεγάλη ανάγκη να βλέπει τις εικόνες και τα σχέδια του βιβλίου για να παράγει στο μυαλό του νοηματικές εξηγήσεις και εικόνες. Όταν το βιβλίο δεν παρέχει την δυνατότητα να παράγουν τα παιδιά προσωπικές και νοηματικές εικόνες, με ποιον τρόπο θα λειτουργήσει στα παιδιά; Ένα παιδί που γνωρίζει ανάγνωση, αναζητά από το βιβλίο να επικοινωνήσει και να κατανοήσει τις επικοινωνιακές σχέσεις που αναπτύσσονται σε αυτό. Επίσης, στο θεατρικό παιχνίδι η σχέση του αφηγητή με το κείμενο και τον αποδέκτη προχωρά σε μια βαθύτερη κατανόηση και μια αρτιότερη επικοινωνία. Η προσέγγιση του παιδιού με την Λογοτεχνία και το θεατρικό παιχνίδι απομακρύνεται από τα στοιχεία εκείνα που πολλές φορές παίρνουν μια διάσταση ενηλικομορφισμού. Το βιβλίο με αυτή την προσέγγιση αποτελεί αφορμή για πράξη, δράση και δημιουργικότητα, προσφέρει στα παιδιά άμεση ευχαρίστηση και βελτιώνει την σχέση του με αυτό. Το βιβλίο μετατρέπεται από εξατομικευμένη και ιδιωτική υπόθεση σε δημόσιο συμβάν και έτσι προβάλλει όλες τις καταστάσεις και τα επίπεδά του. Το αισθητικό και ιδεολογικό περιεχόμενο του έργου λαμβάνει άμεσες αντιδράσεις αρνήσεις, παρεμβάσεις και θέσεις που σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να γίνει μια μεγάλη ανατροπή. Η ιδεολογία του μύθου περνάει από μια συλλογική επεξεργασία και δέχεται πολλές επιδράσεις παιδευτικών, κοινωνικών αλλά και αισθητικών παραμέτρων της ομάδας που συμμετέχει. Είναι μια ευαισθητοποιημένη κοινωνική ομάδα, μια ομάδα παιδιών και νέων που παράγει δημιουργικά και μαζικά εκείνο που η Λογοτεχνία και η Τέχνη μπορούν να προσφέρουν. Στην καθιερωμένη νοησιαρχική διαδικασία της μάθησης που λαμβάνει το παιδί, βλέπουμε την προσπάθεια να διαδώσουμε το παιδικό βιβλίο με σκοπό την αγορά, την κατανάλωση και την μορφωτική μόνο αξία του. Θέλουν να είναι τα παιδιά απλοί καταναλωτές και αναγνώστες των βιβλίων. Όμως δεν λειτουργεί με αυτό τον τρόπο το βιβλίο. Δεν καλλιεργείται η σχέση του παιδιού με το βιβλίο. Μέσω μια απλής διδασκαλίας και μιας τυπικής ανάγνωσης του παιδικού βιβλίου, δεν γίνεται να σημαδέψει τη ζωή του παιδιού. Αλλά αυτό συμβαίνει μέσω της ευαισθητοποίησης και μέσω της επικοινωνίας με τον κόσμο και των τρόπων που μπορεί να έρθει το παιδί κοντά στο βιβλίο και στο βίωμά του. Στο θεατρικό παιχνίδι τα παιδιά με αφορμή κάποιο βιβλίο ή ένα ποίημα, προσεγγίζουν το σώμα του, το περιεχόμενό , τη σκέψη του και τη φαντασία του. Μεταβάλλει το βιβλίο σε μέσο έκφρασης και επικοινωνίας. Βασίζεται σε μια παιδαγωγική πρακτική, η οποία ενεργοποιεί τις πνευματικές και φυσικές ικανότητες. Αυτές οι πρακτικές δίνουν στα παιδιά την ευκαιρία να μάθουν από τους εαυτούς τους, να μάθουν από τους άλλους, από τα βιβλία και γενικά από τα πάντα κερδίζουν μαθήματα. Επιπλέον παίζουν για να μάθουν, να ενεργήσουν και να νιώσουν. Σκοπός δηλαδή του θεατρικού παιχνιδιού με αξιοποίηση των βιβλίων είναι να ενεργήσουν τα παιδιά, να επαναφέρουν γνώσεις, χαρακτήρες και αισθήματα που υπάρχουν και να αποκομίσουν εμπειρίες από ένα λογοτεχνικό κείμενο. Τα παιδιά παρουσιάζουν, με τη μορφή σκηνικού αυτοσχεδιασμού όλα αυτά που έχουν επεξεργαστεί. Το θεατρικό παιχνίδι στο στάδιο της σκηνικής επεξεργασίας φανερώνει τις πολλές διαστάσεις του περιεχομένου του και τις κάνει ορατές και άμεσες. Επιπρόσθετα, βοηθά το παιδί να αντιληφθεί την αξία της πράξης ανάγνωσης ενός βιβλίου και να το αποδεχτεί ως ένα γοητευτικό γεγονός. Το θεατρικό παιχνίδι περιλαμβάνει άπειρες τεχνικές που τις εισάγει από το θέατρο δηλαδή από αυτό που αποτελεί έκφραση και έκφραση της ζωής και της τέχνης. Με το θεατρικό παιχνίδι ο λόγος γίνεται μια αισθητή και νοητή σάρκα. Επίσης, η Λογοτεχνία με το θεατρικό παιχνίδι προσεγγίζει το θέατρο, μέσα από το οποίο γίνεται αφορμή

να έρθει σε επαφή με άλλες τέχνες. Θα συμβάλλει έτσι στην γνωριμία του παιδιού με τις τέχνες και την Λογοτεχνία. Αυτός ήταν ο ρόλος από παλαιότερα, να συμφιλώνει, να προσεγγίζει, να συμβάλλει στην επικοινωνία, στην γνώση και στην κατανόηση με τις πράξεις και τα δημιουργήματα του ανθρώπου και του κόσμου. Το θεατρικό παιχνίδι μπορεί να αξιοποιηθεί στην εκπαίδευση ακόμα και για θέματα του περιβάλλοντος με μεγάλη απήχηση. Με το θεατρικό παιχνίδι το παιδί, μέσα από τη αίσθηση ανακαλύπτει την γνώση. Εισχωρεί στον κόσμο, κοινωνικοποιείται και ανακαλύπτει τη φύση, μέσα από τη δική του φύση. Είναι απαραίτητο να αγαπήσει κανείς κάτι, για να μπορέσει να το προστατέψει. Το περιβάλλον θα προστατευτεί μόνο από άτομα που έχουν ευαισθητοποιηθεί. Αυτή η ευαισθητοποίηση δημιουργείται μέσα από το θεατρικό παιχνίδι και μαθαίνει το παιδί να επικοινωνεί με έναν διαφορετικό τρόπο με τη φύση και το περιβάλλον. Ανακαλύπτει και παρατηρεί εκείνο που του φανερώνει η φύση. Παίζοντας βιώνει την βαθύτερη σοφία και γνώση και ταυτόχρονα την χρησιμότητα και την αισθητική που εμπεριέχεται στο ανθρώπινο και φυσικό περιβάλλον. Γίνεται η γνωριμία του, με τη γοητεία του φυσικού περιβάλλοντος, όταν αντιλαμβάνεται ότι στη ζωή και στη φύση όλα «παίζουν, κινούνται, εξελίσσονται». Η περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν μπορεί να αποτελεί μόνο μια συμβατή διδασκαλία μέσα στη σχολική τάξη. Δε γίνεται να γνωρίσουν τα παιδιά το περιβάλλον μόνο μέσα από βίντεο, φωτογραφίες, έρευνες και στατιστικά στοιχεία, αλλά ούτε και κανόνες, διδαχές και οδηγίες για την προστασία του περιβάλλοντος. Έχει χρέος να προσεγγίζει, να εξοικειώνει και να βιώνει το παιδί το περιβάλλον και τη φύση. Ακόμα, να προσφέρει ευκαιρίες, να δημιουργεί δυνατότητες, να εκφράζει την δική του φύση και μέσα από τη γνώση της φύσης να ανακαλύπτει τα μαθήματα που δίνει η φύση στον άνθρωπο. Δηλαδή, να είναι ικανό το παιδί να εκφράσει αυτά που νιώθει από την ύπαρξη της φύσης. Προσεγγίζοντας και παρατηρώντας την φύση, δημιουργώντας δράσεις αλλά και παίζοντας με τα στοιχεία γνωρίζοντας τον φυσικό βίοτοπο, έχεις την ευκαιρία να καλύπτεις τον «ψυχικό» σου βίοτοπο. Σε αυτή την κατεύθυνση το θεατρικό παιχνίδι λειτουργεί δυναμικά. Στα πλαίσια μιας σύγχρονης και συστηματικής περιβαλλοντικής εκπαίδευσης τα παιδιά μπορούν μέσα από το θεατρικό παιχνίδι να κάνουν ορατό το αόρατο, να αναλύσουν το ταξινομημένο, να ταξινομήσουν το σκόρπιο και να δημιουργήσουν μια διαφορετική αντίληψη για το χώρο. Έπειτα, να αντιληφθούν το χώρο ως σώμα και το αντίθετο, να θεωρήσουν το φυσικό τοπίο ως μνήμη, να καλλιεργήσουν και να βελτιώσουν την πηγή ανθρώπινης ευφυΐας που είναι η περιέργεια και η παρατήρηση. Δεν είναι αρκετό να συλλέξουμε πληροφορίες και γνώσεις χωρίς επιλογή. Μόνο με τη προσωπική βίωση, την ανακάλυψη, την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης, η εκπαίδευση θα μπορεί να είναι αποτελεσματική και ουσιαστική. Δια μέσου του θεατρικού παιχνιδιού τα παιδιά θα μπορούν να εκτιμήσουν, να διεισδύσουν και να προστατέψουν τον όμορφο κόσμο της φύσης, των ζώων, των παλαιών κτισμάτων, των αρχαίων πετρωμάτων και των φυσικών φαινομένων. Το παιδί, με την προσωπική του εμπειρία για το περιβάλλον στο οποίο ζει, είναι πιθανό να ανακαλύψει τη θέση του μέσα σε αυτό. Με το παιχνίδι ίσως νιώσει κάποια στιγμή ότι ο κόσμος αποτελεί προέκταση του δικού του οργανισμού και συστήματος και εκείνο η προέκταση του σύμπαντος. Παίζοντας αντιλαμβάνεται ότι είναι ένα κομμάτι ή η ολοκλήρωση μιας ολότητας. Αν συμβούν όλα αυτά που ειπώθηκαν, τότε το παιδί θα είναι σε θέση να προσφέρει ουσιαστική προστασία στο περιβάλλον και έτσι η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα έχει υλοποιήσει τους σκοπούς της. Σκοπός της είναι να δημιουργήσει ορισμένες συμπεριφορές και στάσεις απέναντι στην προστασία του περιβάλλοντος. Στον συγκεκριμένο σκοπό, βοηθάει το θεατρικό παιχνίδι, που αποτελεί ένα

εργαλείο και μία μέθοδο στα χέρια δημιουργικών και ευαίσθητων εκπαιδευτικών. Συμπερασματικά, έχει αποδειχθεί και αναλυθεί ότι γενικά το παιχνίδι αποτελεί γνώση και μάθηση. Με το παιχνίδι το παιδί ανακαλύπτει την πραγματικότητα και τον ίδιο τον εαυτό. Μερικές φορές αναζητούμε να δώσουμε στα παιδιά «σοβαρά παιχνίδια», «εντυπωσιακά» και ακριβά παιχνίδια θεωρώντας, πως με αυτόν τον τρόπο θα καλύψουν τις ανάγκες των παιδιών. Πολλοί είναι εκείνοι που χρησιμοποιούν το παιχνίδι για υποκατάστατο της εξειδίκευσης και της δουλειάς, ένα είδος ανάδειξης και διάκρισης πετυχαίνοντας υψηλό ρεκόρ και σκορ. Οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί που επιθυμούν να δώσουν γερές και καλές βάσεις μάθησης στα παιδιά, ξεκινούν από την ηλικία των τριών χρονών, προσφέροντας στα ίδια παιχνίδια με αριθμούς, γράμματα και παιχνίδια που τους φέρνουν σε μια πρώτη επαφή με το διάβασμα. Έτσι, πιστεύουν ότι συμβάλουν στην καλλιέργεια του μορφωτικού τους επιπέδου. Αλλά όπως αποδεικνύεται από έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε Πανεπιστήμια, η προσπάθεια αυτή αποθαρρύνει και μπλοκάρει τα παιδιά προκαλώντας εμπόδια αξεπέραστα στην ανάπτυξη της μάθησης. Η μορφωτική αξία που πρέπει να αναζητείται από τα παιχνίδια είναι η ΧΑΡΑ, η χαρά της δημιουργίας, η δυνατότητα επικοινωνίας και η απελευθέρωση της έκφρασης και της φαντασίας που παρέχει στα παιδιά την δυνατότητα για ανάπτυξη της συγκινησιακής νοημοσύνης και της συναισθηματικής λογικής. Επίσης, αναζητείται ο κριτικός στοχασμός και η απόθεση του συναισθηματικού και ψυχικού βάρους του παιδιού, που αποβάλλεται μέσα από το παιχνίδι και όχι να προστίθεται ακόμα ένα βάρος. Το παιχνίδι λειτουργεί ως μέσο ελεύθερης έκφρασης της φαντασίας και της ανακάλυψης νέων δυνατοτήτων σύνθεσης. Για το ίδιο το παιδί, το παιχνίδι είναι μια μορφή διασκέδασης, ανακάλυψης, αισθητικής καλλιέργειας και αναψυχής. Για αυτό τον λόγο, πρέπει να μην φορτώνουμε τα παιδιά με «διδασκισμούς», διότι έχει ως αποτέλεσμα να μετατρέπεται η λεγόμενη χαρά τους, σε μια δημιουργία ψυχαναγκασμού. Στη προσχολική ηλικία, τα απλά ερεθίσματα και πράγματα είναι εκείνα που ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναπτύξουν τη φαντασία τους και τους προσωπικούς τους ρόλους. Τα ενδιαφέροντα τους σε αυτή την ηλικία είναι ποικίλα. Τους ενδιαφέρει ο κόσμος γύρω τους, τα αντικείμενα, τα ζωντανά πλάσματα και φυσικά οι ανθρώπινες σχέσεις. Έχουν την προτίμηση να βιώνουν αυτό που τους απασχολεί περισσότερο. Υπάρχει μια ιδιαίτερη συμπάθεια στο παιχνίδι των ρόλων, διότι μέσα σε αυτό τα παιδιά προσωποποιούν και αναπαριστούν τα πρόσωπα και τις καταστάσεις. Παρατηρείται στα παιδιά αυτής της ηλικίας μια αυξημένη εγωκεντρικότητα, η οποία δεν αφήνει τα παιδιά να παραχωρήσουν την θέση τους στο παιχνίδι για να την αναλάβει ένα άλλο παιδί. Ο εγωισμός που τα διακατέχει αυξάνεται από το ανταγωνιστικό μέρος των παιδιών. Αυτή η πλευρά του παιχνιδιού ενισχύεται από τους ατομικούς διαγωνισμούς, τις ατομικές προσπάθειες, και τις «βραβεύσεις», στις οποίες καταλήγουν μερικά παιχνίδια. Ακόμα, επιδεινώνουν τον εγωισμό αυτών των παιδιών και παράλληλα επιβραδύνουν την κοινωνικοποίηση τους. Έτσι γίνεται κατανοητό ότι χρειάζονται παιχνίδια που αυξάνουν το αίσθημα της συνεργασίας, το πνεύμα της ομαδικότητας και παιχνίδια που θα βοηθούν τα παιδιά να συνηθειστοποιήσουν και να αντιληφθούν ότι ανήκουν σε ένα κοινωνικό σύνολο. Το παιχνίδι που καλύπτει τις ανάγκες και τα πολλαπλά ενδιαφέροντα των παιδιών, είναι εκείνο που θα κατευθύνει τα ίδια, σε ένα επόμενο βήμα προς την ανακάλυψη της γνώσης. Σημαντικό είναι να γνωρίζει κάποιος ότι οφείλει να προσφέρει στο παιδί παιχνίδια που απευθύνονται στις δυνατότητες του ανάλογα με την ηλικία του και τη νοημοσύνη του. Ένα παιχνίδι που αναγκάζει το παιδί να συμπεριφερθεί, να ενεργήσει και να αποδώσει περισσότερο από τις δυνατότητές που κατέχει, έχει επιβλαβή και αρνητικά

αποτελέσματα. Η επιρροή που ασκεί κάποιο παιχνίδι στα παιδιά εξαρτάται από τα διάφορα είδη παιχνιδιών που τους παρέχουμε. Μπορεί κανείς να κατανοήσει γιατί το παιχνίδι πρέπει να συμβαδίζει με τις ψυχικές ανάγκες του παιδιού. Αν γίνει αντιληπτό αυτό, θα παρέχονται στα παιδιά το κατάλληλο είδος παιχνιδιού, το οποίο θα είναι ανάλογο με τις επιδράσεις της πνευματικής, σωματικής και ψυχικής ανάπτυξης τους. Η μίμηση βρίσκεται στο κέντρο κάθε ατομικού και ομαδικού παιχνιδιού. Αν έχει την ευκαιρία το παιδί να επικοινωνήσει με τους ενήλικες που παίζουν με σοβαρότητα μαζί του, που εμπνέουν, συμμετέχουν και εμπυχώνουν συνεχώς, τότε δια μέσου του παιχνιδιού το παιδί θα ανακαλύψει την προσωπικότητα του και ολόκληρο τον κόσμο. Εκείνο που δίνει στο παιχνίδι την εκπαιδευτική, μορφωτική και τη πολιτιστική του αξία είναι η σύνδεση του ατόμου με την ομάδα. Δηλαδή, η αλληλεπίδραση και η στενή σχέση του παιχνιδιού με τη ζωή, τα προβλήματα και τις ανθρώπινες σχέσεις της. Η ανάγκη του παιδιού για έκφραση, για κίνηση και για συντονισμό με έναν ρυθμό, είναι τελείως διαφορετικό με την «ρυθμική γυμναστική». Η αίσθηση της κίνησης και της δράσης δεν «εξασκεί» μόνο μερικά μέλη των παιδιών. Αντίθετα, ευαισθητοποιεί τους ψυχικούς μηχανισμούς και το σώμα, που το παιδί μέσα από την αισθησιοκινητική δράση, είναι σε θέση να εκφράσει, να συμμετέχει σε μια συλλογική δράση και να επικοινωνεί σε μια δημιουργική ομαδική έκφραση. Υπάρχει το στοιχείο της διερεύνησης δια μέσου του παιχνιδιού και η βελτίωση των σχέσεων. Η μορφή του παιχνιδιού αλλάζει ανάλογα την ηλικία που απευθύνεται, αλλά η έννοια του παραμένει σταθερή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ

Το παιχνίδι, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω έκανε την εμφάνιση του και συνδέθηκε με την εξέλιξη της ανθρωπότητας, έχοντας ως σκοπό την ψυχαγωγία των παιδιών, αλλά και την ένταξη τους στην κοινωνία. Γενικά, συγκέντρωνε την προσοχή διαφόρων επιστημών, όπως οι ψυχολογία, η παιδαγωγική, η κοινωνιολογία κ.α.. Σύμφωνα με αυτές, το παιχνίδι λειτουργούσε σαν πεδίο ανακάλυψης, δημιουργικότητας και εξέλιξης. Τα παιχνίδια ατομικά ή ομαδικά, αποσκοπούσαν στην ανακάλυψη ενός καινούργιου κόσμου. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι αφορά ανθρώπους όλων των ηλικιών, αφού αποτελούσε μέρος της καθημερινότητας τους σε όλες τις εποχές. Από την αρχαιότητα έως και σήμερα το παιχνίδι έχει καθοριστικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι το παιχνίδι είχε σπουδαίο ρόλο, όχι μόνο για να ψυχαγωγήσει τα παιδιά, αλλά και για να τα προετοιμάσει, ώστε να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία. Τα θεωρούσαν όμως εξίσου σημαντικά και για τους ενήλικες. Επίσης, αυτά που υπολόγιζαν περισσότερο ήταν τα ομαδικά παιχνίδια, γιατί ήταν αυτά που έκαναν τους ανθρώπους να υπακούουν σε κανόνες και να σέβονται τους αντιπάλους και κατ' επέκταση τους νόμους του κράτους και τους συμπολίτες τους. Ο συγγραφέας Χρήστος Λάζος στο βιβλίο του «Παίζοντας στο χρόνο» αναφέρει ότι πολλά από τα παιχνίδια που παίζονταν στην αρχαιότητα στην Ελλάδα, διατηρήθηκαν και παίζονται μέχρι και σήμερα, κάποια έχοντας την ίδια ονομασία, ενώ άλλα με παραλλαγές. Τα πεντόβολα ήταν παλιότερα τα «πεντόλιθα», η τρίλιζα λεγόταν «τριάς», το τσέρκι «κρικηλασία», τα κότσια «αστραγάλους» κ.α.. Επίσης, ο Λάζος αναφέρει στο βιβλίο του ότι ερεύνησε παιχνίδια 3.200 χρόνων, αυτό αποτελεί τρανό παράδειγμα για το που χρονολογούνται πάνω κάτω τα παιχνίδια. Όλα αυτά τα ευρήματα για τα παιχνίδια βασίζονται σε τέσσερις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη είναι από τάφους παιδιών με ανασκαφές που έγιναν, η δεύτερη είναι από αρχαία αγγεία και τις παραστάσεις πάνω σε αυτά, η Τρίτη είναι από φιλολογικές και φιλοσοφικές μαρτυρίες (πχ. Πλάτων, Όμηρος, Αριστοτέλης, Πολυδεύκης), αλλά και από αρχαίους γιατρούς, όπως ο Ιπποκράτης. Τέλος, η τέταρτη και τελευταία κατηγορία βασίζεται σε μυθολογικές παραδόσεις, για παράδειγμα ο θεός Ερμής λέγεται ότι έφτιαξε το πρώτο παιχνίδι, ένα όργανο μουσικής. Ο Παλαμήδης από την άλλη λέγεται ότι επινόησε τους πεσσούς και τους κύβους. Το παιχνίδι στην αρχαιότητα ονομαζόταν άθυρμα, από το ρήμα «αθύρω» που σημαίνει παίζω. Με τη σειρά τους η κατασκευαστές ονομάζονταν «αθυρματοποιοί». Τα αθύρματα λοιπόν, ήταν η σβούρα, οι κούκλες, οι πεσσοί, το γιο – γιο, τα αμαξάκια κλπ. Τα πιο σύνθετα παιχνίδια όπως τα πήλινα, φτιάχνονταν στα εργαστήρια κοροπλαστικής, το ίδιο συνέβαινε και με τα ξύλινα. Στην αρχαία Ελλάδα για τα ομαδικά παιχνίδια χρησιμοποιούσαν τη λέξη «παιδί» και για τα αθλήματα τη λέξη «αγών». Σύμφωνα με τον Πλάτωνα (1,643c) τα ομαδικά παιχνίδια προετοίμαζαν τους νέους να γίνουν ενεργοί, τίμιοι και δίκαιοι πολίτες. Επίσης χωρίζει το παιχνίδι σε ηλικίες, τα μικρότερα έπαιζαν με κουδουνίστρες, τα νήπια με σβούρες, πήλινα ζώα και κούκλες, τα οποία τα τοποθετούσαν στον «καλαθίσκο». Τα μεγαλύτερα ασχολούνταν με τα ομαδικά παιχνίδια και τους αγώνες. Χαρακτηριστικό παιχνίδι η μπάλα, που τη βλέπουμε και στην Οδύσσεια, με τη Ναυσικά να

παίζει με τις φίλες της, αλλά και τα αγόρια που τη χρησιμοποιούν για διάφορους λόγους αλλά και τρόπους.

Στα αρκετά δημοφιλή παιχνίδια βρίσκει κανείς και τα παιχνίδια στη φύση. Όπως για παράδειγμα το παιχνίδι «δέσιμο της μηλολόιθης» της χρυσόμυγας δηλαδή, οι κατασκευές στην άμμο, αλλά και οι κατασκευές από φύλλα, φλούδες και κλαδιά δέντρων, ήταν μερικά από αυτά που ξυπνούσαν την δημιουργικότητα και τη φαντασία των παιδιών. Όσον αφορά τα παιχνίδια σε μεγαλύτερες ηλικίες, χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν τα επιτραπέζια ή τα παιχνίδια στρατηγικής τα οποία είναι γνωστά από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Ένα τέτοιο παιχνίδι αναφέρει και ο Όμηρος, μια σκηνή που μπορεί να βρει κανείς να απεικονίζεται και σε αρκετά αγγεία, είναι αυτή με τον Αχιλλέα και των Αίαντα. Άλλο ένα παράδειγμα επιτραπέζιου παιχνιδιού αποτελούσαν κύβοι, όπου δύο παίκτες κινούσαν τα πόνια τους ανάλογα με τα αποτελέσματα των ζαριών. Παιχνίδι στρατηγικής θεωρούνταν η τρίλιζα. Όταν τα παιδιά έφταναν στην εφηβεία αφιέρωναν τα παιχνίδια τους στους θεούς. Σύμφωνα λοιπόν με το παρακάτω απόσπασμα από την Παλατιανή Ανθολογία: «Τα τύμπανα, την μπάλα της, τις κούκλες της μαζί με τα κουκλόπανα τους, και τις κορδέλες των μαλλιών της προσφέρει η Τιμαρέτη στη Λιμνάτιδα Άρτεμη, παρθένα αυτή σε παρθένα, ικετεύοντας να βάλει η θεά το χέρι προστατευτικά πάνω της» (σ.17). Ακόμα, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη το παιχνίδι: «Πρέπει τα παιδιά να είναι απασχολημένα και δίκαια θεωρούν μια ωραία εφεύρεση του Αρχύτα, τη ροκάνα που δίνουν στα μικρά παιδιά, γιατί όσο παίζουν μαζί της, δε σπάνε τίποτα στο σπίτι, γιατί τα παιδιά δεν μπορούν ούτε για μια στιγμή να σταθούνε φρόνημα. Είναι λοιπόν η ροκάνα για ένα παιδί ότι πρέπει γι' αυτά» (σ.17). Τα παιδιά, όταν τελείωναν την εφηβεία τους δε σταματούσαν τα παιχνίδια, απλά διαμόρφωναν λίγο και έπαιρναν κοινωνική μορφή. Πολλά παιχνίδια από την αρχαία Ελλάδα, βρέθηκαν στη Ρώμη και από αυτή στο Βυζάντιο, για να καταλήξουν στο σήμερα ενδεχομένως με άλλα ονόματα, τροποποιήσεις ή παραλλαγές. Τον 9^ο - 11^ο αιώνα αυτά που ξέραμε για τα παιχνίδια ήταν ελάχιστα. Σιγά – σιγά άρχισαν να εμφανίζονται τα τυχερά παιχνίδια, όπως τα «κυβεία». Το παιχνίδι δε θα μπορούσε να λείπει ακόμα και σε σκοτεινές εποχές, όπως την περίοδο της Τουρκοκρατίας, δίνοντας έτσι μια νότα χαράς και αισιοδοξίας σε παιδιά και νέους. Για την περίοδο αυτή πληροφορίες βρέθηκαν κυρίως από ξένους ανταποκριτές, όπου αυτοί κατέγραφαν στιγμιότυπα από τους υποδουλωμένους Έλληνες περισσότερο βασίζονταν στη φύση και την αγροτική ζωή. Τα αγόρια έπαιζαν πετροπόλεμο, κυνηγητό, κρυφτό ή αλλιώς κλέφτικο, ξιφομαχία και τα έφτιαχνα από απλά υλικά που βρίσκει κάποιος εύκολα και οικονομικά, όπως ξύλα, πηλό χώμα κ.α. Τα κορίτσια από την άλλη ασχολούνταν με τις κούκλες τους, την «κουτσούνα», όπως την έλεγαν, την οποία την έφτιαχναν οι βοσκοί από χαραγμένο ξύλο και την έδιναν στα κορίτσια σε ηλικία τριών ετών. Η κούκλα αυτή ήταν και η πρώτη επαφή με τη μητρότητα και τα νεαρά κορίτσια την κρατούσαν μέχρι την ημέρα του γάμου τους, γιατί εκτός από το συναισθηματικό δέσιμο, η κούκλα είχε και συμβολικό και μαγικό χαρακτήρα. Ο Γάλλος περιηγητής Guys αναφέρει ότι τα παιχνίδια που συνάντησε στην Ελλάδα την περίοδο της Τουρκοκρατίας ήταν: το κουτσό, τη σβούρα, την τυφλόμυγα, τη χύτρα, τα κότσια, τη χελιδόνα, το τόπι, τις αμάδες, το κορώνα γράμματα και τις σφεντόνες. Την περίοδο της επανάστασης, κυκλοφορούσαν: φιγούρες για κουκλοθέατρο, διακοσμητικά

αντικείμενα, μολυβένιοι τσολιάδες, κούκλες, φιγούρες αγωνιστών, διαφόρων ειδών αντικείμενα, επιτραπέζια παιχνίδια με θέμα τη μυθολογία, την αρχαιότητα και την επανάσταση. Τον 19^ο αιώνα τα ατομικά παιχνίδια προέρχονταν από τους γονείς ή τους νομούς και είχαν συμβολικό ή δεισιδαιμονικό χαρακτήρα για μακροζωία. Τα κορίτσια όπως προαναφέρθηκε σε ηλικία τριών ετών έπαιρναν την κουτσούνα, την οποία αποχωρίζονταν με το γάμο τους και δεν την έπλεναν ποτέ για να μη χαθεί μέρος της μαγικής της δύναμης. Μετά το επόμενο δώρο ήταν μια κούκλα νύφη, που το έφερνε η νονά στα γενέθλια και αποτελούσε σύμβολο γονιμότητας και γάμου. Αμέσως μετά και σταδιακά ερχόταν τα μικροσκοπικά κουζινικά από ξύλο, όπου και αυτά με τη σειρά τους προσπαθούσαν να «τοποθετήσουν» τη γυναίκα στην καθημερινότητα που την περιμένει με το μεγάλωμα της. Τα αγόρια από την άλλη στα τρία τους, αποκτούσαν τη «γουμάρα», ένα ομοίωμα από κλαδιά σε σχήμα γαϊδουριού. Αργότερα απόκτησαν σφεντόνες, φλογέρες, όπου περνούσαν τις ώρες τους διασκεδάζοντας δημιουργικά, αλλά και τόξα. Τα ομαδικά παιχνίδια ήταν κυρίως μεικτά, αλλά υπήρχαν και κάποια που παιζόταν είτε από το ένα είτε από το άλλο φύλο. Κάποια από αυτά ήταν τα μονά – ζυγά, η τυφλόμυγα, το κουτσό, η σβούρα, κότσια, αμάδες, κορώνα γράμματα και τόπι – μπάλα το οποίο συχνά ήταν διακοσμημένο με παραστάσεις από τις ζωές φυτών και ζώων κεντημένες επάνω τους με χρωματιστές κλωστές. Επίσης, ένα πολύ αγαπημένο παιχνίδι των παιδιών ήταν η λαλίτσα. Ήταν μια σφυρίχτρα με νερό και συνήθως είχε το σχήμα κάποιου πτηνού. Είχε σφαιρικό σχήμα, λαιμό και στόμιο αρκετά ανοιχτό και χαμηλά ποδαράκια. Στην πίσω μεριά του πτηνού υπήρχε ένα σωληνάκι πήλινο, ώστε από κει να μπορούσε κάποιος να σφυρίζει. Όταν είναι γεμάτη με νερό ακούγεται ένα όμορφο κελάιδισμα, όταν είναι άδεια ακούγεται ένα απλό σφύριγμα. Στην τελευταία κατηγορία του αιώνα μπορεί κανείς να συναντήσει τα εθιμικά παιχνίδια, τα οποία επειδή τα κάνουν παιδιά, έχουν και το χαρακτήρα παιχνιδιού. Κάποια από αυτά είναι η χελιδόνα, ο Λάζαρος, Χαρταετός κ.α. Από το 18^ο αιώνα αρχίζουν να εμφανίζονται εκπαιδευτικά παιχνίδια με στόχο την καλλιέργεια των παιδιών σε διάφορους κλάδους. Εξυπηρετούσαν ταυτόχρονα, ψυχαγωγία, διασκέδαση και μάθηση. Το 19^ο αιώνα τα παιχνίδια αυτά αρχίζουν να κάνουν την εμφάνισή τους στο χώρο της εκπαίδευσης, ώστε να εξυπηρετούν τα μαθήματα της χειροτεχνίας, της γυμναστικής και της ιχνογραφίας. Αξιοσημείωτη ήταν και η συμβολή της Montessori (1870 – 1952), όπου προσπάθησε να κάνει το παιχνίδι βασικό άξονα διδασκαλίας. Τον 20^ο αιώνα χρησιμοποιήθηκαν για θεραπευτικούς λόγους σε άτομα με ιδιαίτερες δυσκολίες.

Τα παιχνίδια στη νεότερη Ελλάδα από το τέλος το 19^{ου} αιώνα μέχρι τον 21^ο μπαίνουν στο κομμάτι της βιομηχανίας και της βιοτεχνίας. Ήδη από το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα το παιχνίδι εισέρχεται στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων ως αντικείμενο και προϊόν αγοράς. Αρχίζει να λειτουργεί ως δώρο ενισχύοντας έτσι την καπιταλιστική αγορά. Βρίσκοντας λοιπόν αφορμές όπως τις κοινωνικοοικονομικές και πολιτιστικές εξελίξεις στην Αμερική τον 19^ο αιώνα, με την ανταλλαγή δώρων στους εορταστικούς κύκλους των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς. Ο θεσμός του Αϊ Βασίλη, ο οποίος πλασάρεται σαν μαγικός κομιστής πολλών και πλούσιων δώρων, κυρίως εμπορικών. Η εποχικότητα, το Πάσχα, το Καλοκαίρι και τα Χριστούγεννα. Βασικό στοιχείο υπερκαταναλωτισμού εμπορικών αντικειμένων, θα μπορούσε να θεωρηθεί και η ένταξη των παιχνιδιών, όπως η Μπάρμπη ή ο Σπάλντερμαν στον εθιμικό κύκλο και στις λαμπάδες. Τέλος, η εμπορευματοποίηση των σχολικών ειδών μέσα από το μεγάλο κύμα προβολής και επίδρασης των μέσων επικοινωνίας, ειδικότερα της τηλεόρασης στα παιδιά. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η ραγδαία ανάπτυξη της βιοτεχνίας των παιχνιδιών στην Ευρώπη συμπίπτει με αυτή της βιομηχανικής επανάστασης. Τα βιομηχανοποιημένα παιχνίδια στην Νεώτερη Ελλάδα κατέχουν μόνο οι εύποροι. Αρκετά από τα ομαδικά παιχνίδια, με βάση την αρχαιοελληνική καταγωγή, παίζονται και στα Βαλκάνια, αλλά και σε όλη την Ευρώπη με παραλλαγές. Ο Καραγκιόζης και το θέατρο σκιών, ήταν αυτός που την περίοδο του Β' Παγκοσμίου πολέμου έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ψυχική υγεία παιδιών και ενηλίκων. Λειτουργούσε δηλαδή, σαν κινητήριος δύναμη, ώστε να αντέξουν τη σκληρή τους πραγματικότητα. Μετά τον πόλεμο, δεν υπάρχει σχεδόν καθόλου χώρος για παιχνίδι, οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης φτάνουν μέχρι και στην ανήλικη εργασία. Τα παιδιά πριν την δεκαετία του εβδομήντα μοναδικό χώρο παιχνιδιού, είχαν τις αλάνες, τις πλατείες και τους ανοιχτούς χώρους. Όμως η δεκαετία του εβδομήντα ήρθε και μαζί της έφερε την αστικοποίηση και την οικοδόμηση, με αποτέλεσμα να χαθεί μεγάλο μέρος των ανοιχτών χώρων των παιδιών. Φτιάχτηκαν βέβαια παιδικές χαρές, οι οποίες όμως δεν επαρκούσαν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα παιδιά να απομονωθούν, να κλειστούν στα σπίτια τους, με μοναδική ασχολία την τηλεόραση και τα ηλεκτρονικά παιχνίδια.

Μεγάλο και καθοριστικό ρόλο για το παιχνίδι και την εκμάθησή του, παίζουν οι παππούδες και οι γιαγιάδες. Κάθε εποχή και κάθε πατρίδα έχει τις δίκες συνήθειες, τα δικά της παιχνίδια, τα οποία διαμορφώνονται ανάλογα με τις καθημερινές ασχολίες, τη φυσιογνωμία του κάθε τόπου, αλλά και την εκκλησιαστική και θρησκευτική ζωή. Χρήσιμες πληροφορίες για αυτά, έρχονται από πηγές όπως η λαογραφία, τα μουσεία λαϊκής τέχνης ακόμα και οι αφηγήσεις της γιαγιάς και του παππού. Όλοι αυτοί μας ενημερώνουν μέχρι και σήμερα για το παιχνίδι ομαδικό ή ατομικό, αλλά και το παιχνίδι ως αντικείμενο, ώστε να πληροφορηθούν και να μάθουν οι μαθητές για τις παραδόσεις του τόπου τους. Τα χρόνια λοιπόν εκείνα οι γιαγιάδες, οι παππούδες αλλά και οι γονείς, έφτιαχναν τα παιχνίδια με ότι υλικά είχαν ή τους περίσσευαν. Υπάρχουν ακόμη και σήμερα κάποια από αυτά στο Μουσείο Μπενάκη, από κατασκευές παιδιών και ενηλίκων που αξίζει να θαυμάσει κανείς. Παρακάτω θα ακολουθήσουν κάποια παραδείγματα παιχνιδιών από

αυτά που αναφέρθηκαν και νωρίτερα που αποτελούν, μέρος της παράδοσης της χώρα μας, αλλά και μια κληρονομιά για τα σύγχρονα παιδιά σαν παρακαταθήκη από τους προγόνους τους.

Στεφάνι ή Ρόδα

Τα στεφάνια από τα βαρέλια των κρασιών αποτελούσαν το πλέον κατάλληλο παιχνίδι για τα παιδιά που ασχολούνταν οι οικογένειες τους με τις αγροτικές δουλειές. Τα παιδιά προσπαθούσαν να ισορροπήσουν τον τροχό σπρώχνοντας τον με τα χέρια τους στους δρόμους.

Η Τυφλόμυγα

Η τυφλόμυγα είναι ένα παιχνίδι που παίζεται από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα με κάποιες μικρές παραλλαγές. Οι παίκτες, κάνουν ένα κύκλο και μένουν όρθιοι ή οκλαδόν. Στη μέση βρίσκεται ένα παίκτης με δεμένα μάτια, που έχει επιλεγθεί από την ομάδα ή έχει προκύψει από κάποια κλήρωση των παιδιών μεταξύ τους. Σκοπός του παιχνιδιού είναι ο παίκτης με τα δεμένα μάτια να αναγνωρίσει αυτούς που βρίσκονται στον κύκλο, αν αναγνωρίσει κάποιον, αυτός παίρνει τη θέση του, αν δεν τον βρει το παιχνίδι συνεχίζεται όπως έχει. Οι υπόλοιποι παίκτες αλλάζουν θέσεις συχνά, για ευνόητους λόγους και πολλές φορές μπορεί να αλλάξουν μέχρι και ρούχα, ή αντικείμενα που μπορεί να προδώσουν ποιός είναι για να μπερδέψουν το παιδί που βρίσκεται στη μέση.

Κούκλες

Το παιχνίδι αυτό είναι πανάρχαιο και ήταν ένα παιχνίδι για τα κορίτσια στα οποία, υποσυνείδητα οι μαμάδες και οι γιαγιάδες, ήθελαν να τους περάσουν το μητρικό αίσθημα και να τους ξυπνήσουν συναισθήματα στοργής των γονέων για τα παιδιά. Συχνά φτιαχνόταν από τη μαμά ή τη γιαγιά με απλά υλικά, όπως παλιά κουρέλια γεμισμένα με άχυρο ή βαμβάκι, ανάλογα με το τι υπήρχε στο σπίτι. Τις κούκλες μπορεί να τις συναντήσει κανείς με διάφορες μορφές, ακόμα και ξύλινες και αργότερα πλαστικές.

Τόπι ή Μπάλα

Ήταν παιχνίδι των αγοριών και ήταν φτιαγμένο από πανιά ή ευλύγιστα αντικείμενα, ώστε να πάρει σφαιρικό σχήμα. Οι γυναίκες του σπιτιού συχνά τα έντυναν με χρωματιστές κλωστές.

Διελκυστίδα

Ένα επίσης αρχαιότατο παιχνίδι το οποίο υπάρχει μέχρι και σήμερα. Δύο ισάριθμες ομάδες, στέκονται η μία απέναντι στην κρατώντας ένα σχοινί. Σκοπός του παιχνιδιού είναι μία εκ των δύο ομάδων να καταφέρει να σύρει την άλλη προς το μέρος της και να περάσει το πρώτο της άτομο τη διαχωριστική γραμμή που υπάρχει μπροστά τους. Νικήτρια είναι η ομάδα που θα αποδειχθεί πιο δυνατή και θα καταφέρει να φέρει την αντίπαλη ομάδα προς το μέρος της. Το ίδιο παιχνίδι μπορεί να παιχτεί και χωρίς σχοινί. Οι δύο ομάδες κρατούν από τη μέση τους

αρχηγούς τους (αρχηγός λεγόταν ο παίχτης που βρισκόταν μπροστά στη γραμμή) και ο αρχηγός κρατούσε τον αντίπαλο αρχηγό από τις παλάμες. Με το σφύριγμα λοιπόν ξεκινήσουν και οι δύο ομάδες ταυτόχρονα να τραβούν.

Όπως γίνεται στη ζωή, το παιχνίδι λαμβάνει χώρο και στο θέατρο, γνωστά παιχνίδια όπως ο Πινόκιο η ξύλινη κούκλα με τη μεγάλη μύτη ή ο Καρυοθραύστης, είναι μερικά από αυτά που κατάφεραν να ζωντανέψουν στο θεατρικό σανίδι και να μαγέψουν μικρούς και μεγάλους. Τη βάση λοιπόν μιας θεατρικής παράστασης αποτελεί το θεατρικό παιχνίδι, που και αυτό με τη σειρά του έλαβε θέση στη ζωή και την καθημερινότητα των παιδιών, όχι τόσο παλιά όπως τα προηγούμενα παιχνίδια που αναφέρθηκαν, αλλά περίπου τα τελευταία τριάντα χρόνια. Η ιστορία ξεκίνησε εκεί γύρω στο 1976 στην πλακόστρωτη πλατεία της Αγίας Μαρίνας στο Πήλιο. Τα παιδιά της πλατείας μαζί με τους εμψυχωτές, συγγραφείς, παιδαγωγούς και ηθοποιούς της ομάδας «Πάροδος» ήταν έτοιμοι για να αρχίσουν. Όπως αναφέρει και ο Λάκης Κουρεντής στο βιβλίο του «Το θεατρικό παιχνίδι και οι διαστάσεις του» «από τη στιγμή που ξεκίνησαν να παίζουν θεατρικό παιχνίδι εκείνο το απόγευμα του 1976, δε σταμάτησαν τότε. Και τώρα μαζεύτηκαν 30 χρόνια...Φρέσκα, ανανεωτικά, όσο παίζουν ανακαλύπτουν χώρους, διαστάσεις, χώρους και τεχνικές. Όσο η κουτάλα ανακατεύει το φαί, το φαί δεν κολλάει, δεν καίγεται στην κατσαρόλα...» (σ.181). Κάπως έτσι το θεατρικό παιχνίδι ξεκίνησε και όσοι ή όσες δε το έχουν «γευτεί» δεν μπορούν να αντιληφθούν τι συμβαίνει παίζοντας το. Το θεατρικό παιχνίδι άρχισε δειλά –δειλά να φαίνεται προχωρώντας από φεστιβάλ σε φεστιβάλ κατάφερε να ακουστεί και να αρχίζει να εδραιώνεται στην καθημερινότητα αλλά και στα σχολεία. Το θεατρικό παιχνίδι παρουσιάστηκε πρώτη φορά επίσημα τον Αύγουστο του 1983 στο πρώτο Πανελλήνιο Συνέδριο θεατρικής Παιδείας στις Σπέτσες. Ακολούθησαν κι άλλες παρουσιάσεις όπως στο ΑΠΘ και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από το 1987 άρχισε να διδάσκεται σε κάποια Πανεπιστήμια. Πέρα από τα πλαίσια της Ελλάδας το θεατρικό παιχνίδι άρχισε να ταξιδεύει μέσω των φεστιβάλ και στο εξωτερικό (Βαλανσιέ, Βιέννη, Παρίσι, Λουξεμβούργο, Βρυξέλλες κ.α.). Αρχίζουν να εκδίδονται βιβλία, άρθρα, συνεντεύξεις και περιοδικά για το θεατρικό παιχνίδι. Το 1990 μπαίνει στο πρόγραμμα «Αισθητικής Αγωγής» για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και κυκλοφόρησε το πρώτο θεατρικό βιβλίο για το δάσκαλο από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Το 1994 εντάσσεται στο πρόγραμμα «ΜΕΛΙΝΑ – Τέχνη και πολιτισμός στην εκπαίδευση» του οποίου η λειτουργία «ανεστάλη» το 2004. Ομάδες, σύλλογοι και εργαστήρια, λειτουργούν σήμερα σε όλη την Ελλάδα. «Το θεατρικό παιχνίδι στηρίζεται σε δύο βασικές αρχές της θεατρικής πράξης», τονίζει ο κ. Λάκης Κουρετζής. «Στηρίζεται πρώτον στην έννοια της θέασης. Στην ανάγκη του ανθρώπου, που περισσότερο την έχει το παιδί, να κάνει μια προβολή, μια θέαση του κόσμου, τόσο του υποκειμενικού, όσο και του αντικειμενικού. Εξού και η λέξη θέατρο από το αρχαίο ρήμα «θεώμαι». Και δεύτερον, στην ανάγκη του παιδιού για δράση, αφού και η λέξη «δράμα» που παράγεται από το αρχαίο ρήμα «δράω – δρω», πράττω, ενεργώ, μας πάει κατευθείαν στην έννοια του παιχνιδιού που είναι βασικό παιδαγωγικό μέσο» (σ.411). Η σύνθεση αυτών των αναγκών του παιδιού, το φέρνει αντιμέτωπο με βασικές αρχές, όπως η αγωγή και η επικοινωνία. Το θεατρικό παιχνίδι δεν έχει κείμενο, δεν έχει σκηνοθέτη, δεν είναι μια απλή διεκπεραίωση ρόλου, είναι κάτι πιο βαθύ που όπως αναφέρεται και στη Παιδαγωγική του θεάτρου, μια

παράσταση είναι απλά το τέλος ενώ το θεατρικό παιχνίδι είναι η διαδρομή, η διαδικασία για να φτάσεις εκεί. Το θεατρικό παιχνίδι κινείται στα πλαίσια της ομαδικότητας, τα άτομα μαθαίνουν να λειτουργούν σαν σύνολο, σκοπός του είναι η συνεργασία και η εύρεση του εαυτού του προσπαθώντας και ανακαλύπτοντας. Στο θεατρικό παιχνίδι υπάρχουν γύρω στις εκατό τεχνικές, οι οποίες βοηθούν το παιδί να στο να νιώσει το ρόλο και όχι τόσο στο να μοιάσει. Αυτή ακριβώς είναι και η διαφορά του με το παιδικό θέατρο. Το θεατρικό παιχνίδι προσφέρει στο παιδί μια διαδικασία να μιμηθεί και όχι να απομιμηθεί ένα ρόλο. Το παιδί δε φοράει απλά ένα κουστούμι ενός ρόλου, είναι ο ρόλος, πρέπει να αισθάνεται ότι είναι αυτό που υποδύεται εκείνη τη στιγμή, πρέπει να το νιώθει. Το θεατρικό παιχνίδι οδηγεί το παιδί στην αυτοέκφραση και στην απελευθέρωση της ψυχής αλλά και του σώματος. Σκοπός δεν είναι το παιδί να κάνει τέλειες κινήσεις, να απαγγείλει και να αποστηθίσει κείμενα, αλλά στόχος είναι να εκφράσει τις καταστάσεις τις οποίες καλείται να παρουσιάσει με το δικό του μοναδικό, υποκειμενικό και αβίαστο τρόπο. Στο θεατρικό παιχνίδι δεν υπάρχει σωστό και λάθος. Όπως αναφέρει και ο κ. Κουρετζής «αν θελήσει το παιδί να κάνει μία τούμπα στο χώρο της σκηνής, κανείς δε θα του πει γιατί το έκανε ή μη το κάνεις, έπρεπε να περπατήσεις...» (σ. 413), όπως επίσης εκείνη τη στιγμή δεν κρίνεται και η συμπεριφορά του. Δεν υπάρχει τίποτα στη ζωή των ανθρώπων που δεν κρίνονται γι αυτό, οτιδήποτε κι αν κάνουν, περιμένουν κάποιος να τους «ελέγξει» ή να τους βάλει βαθμό, το πρώτο πράγμα που διδάσκει το θεατρικό παιχνίδι είναι να είσαι ο εαυτός σου, να ξέρεις τα θέλω σου και να τα διεκδικείς, αλλά και να ξέρεις να τα παρουσιάζεις με αυτοπεριορισμό και αυτοέλεγχο. Ποιά απάντηση λοιπόν έρχεται στο ερώτημα: «Τι είναι τελικά το θεατρικό παιχνίδι και από πού προέρχεται;». Την απάντηση δίνει ο κ. Κουρετζής σε μια συνέντευξή του το Μάρτη του 1986. Σύμφωνα λοιπόν με αυτόν, το παιχνίδι έχει πανάρχαιες ρίζες, τις οποίες βρίσκουμε σε διάφορες μορφές τέχνης, σε μύθους και παραδόσεις, σε τελετουργίες και λαϊκές δοξασίες. Με την πάροδο των χρόνων το παιχνίδι διαφοροποιήθηκε, όμως δεν έπαψε να λειτουργεί πάντα για το παιδί, ως πηγή ψυχαγωγίας και δημιουργικής έκφρασης. Το θεατρικό παιχνίδι λοιπόν, έρχεται σε αυτό το σημείο να πάρει τη σκυτάλη και να συνεχίσει την παράδοση απλά με διαφορετικές μεθόδους. Στην Ελλάδα, το θεατρικό παιχνίδι βρίσκεται αρκετά πίσω σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η ομάδα «Πάροδος» που δημιούργησε ο Λάκης Κουρετζής ήταν αυτή που κατάφερε σταδιακά να περάσει το θεατρικό παιχνίδι στην Ελλάδα, και να βοηθήσει στο να ξεπεραστεί το φράγμα που είχαν οι εκπαιδευτικοί και να το εντάξουν στα σχολεία. Το θεατρικό παιχνίδι σύμφωνα με τον Κουρετζή δεν είναι μόνο ψυχαγωγικό, αν χρησιμοποιηθεί σωστά μπορεί να ενταχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην παιδαγωγική πρακτική. Η πρακτική αυτή μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές και τα παιδιά να απελευθερώσουν τη φαντασία τους, την έκφραση τους ακόμα και την κοινωνικοποίηση τους. Όλα αυτά βοηθούν στο να αποκτήσουν τα παιδιά, πέρα από ένα παιδαγωγικό χαρακτήρα και έναν αισθητικό, αρχίζει να αλλάζει η άποψη τους για τα πράγματα γύρω τους και είναι πιο ευαισθητοποιημένα. Στην Ελλάδα δεν υπάρχει κάτι τέτοιο ακόμα, σιγά – σιγά κάποιοι εκπαιδευτικοί αρχίζουν να το εντάσσουν, όμως δεν έχει μπει ακόμα σαν καθημερινή πρακτική. Αρκετή δουλειά γίνεται από τοπικές ομάδες προσπαθώντας με σεμινάρια και ημερίδες να ενεργοποιήσουν και να «παρασύρουν» τους εκπαιδευτικούς, στον κόσμο του θεατρικού

παιχνιδιού με φυσικότητα και αβίαστα. Σημαντικό ρόλο στη διάδοση, έπαιξαν και οι κατασκηνώσεις. Οι κατασκηνώσεις, είναι οι χώροι έκφρασης, παιχνιδιών και φαντασίας. Η μεγάλη και συσσωρευμένη ανάγκη των παιδιών για κίνηση, δημιουργικότητα, εξωτερικευση και ανάπτυξη φιλικών σχέσεων, έκανε τις κατασκηνώσεις να αναζητούν τρόπους και μεθόδους για να ικανοποιήσουν τα αιτήματα και τις ανάγκες των παιδιών. Ένας μόνο τρόπος υπήρχε για να το πετύχουν, το παιχνίδι. Τι είδους παιχνίδι όμως; Τα συνηθισμένα παιχνίδια, κυρίως αυτά που καλλιεργούν τον ανταγωνισμό και την αντιπαλότητα, είναι αυτά που σε πρώτη φάση διαγράφονται. Έπρεπε λοιπόν να βρουν παιχνίδια τα οποία καλλιεργούν τη δημιουργικότητα και τη φαντασία, ενισχύοντας έτσι το αυθόρμητο και απελευθερωτικό παιχνίδι. Εκείνο που καλλιεργεί το πνεύμα και βοηθάει το παιδί να ανακαλύψει τους άλλους, αλλά και τον ίδιο του τον εαυτό. Στις κατασκηνώσεις, πρέπει να δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να εκφραστούν μέσα από το παιχνίδι, όσο πιο πολλές ευκαιρίες τους δοθούν, τόσο πιο πολύ θα εφοδιαστούν για να αποκτήσουν ομαλή κοινωνική και νοηματική πρόοδο. Τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι, αποβάλλουν μέρος της επιθετικότητας τους, εξωτερικεύουν τα συναισθήματα τους, νιώθουν ψυχική ηρεμία και γαλήνη, αλλά δημιουργούν και μια σχέση κατανόησης και παραδοχής. Πιο αναλυτικά, οι κατασκηνώσεις, πρέπει να δίνουν ερεθίσματα και ευκαιρίες, όπου το παιδί να απελευθερώνει τη φαντασία του. Το θεατρικό παιχνίδι, είναι το κατάλληλο μέσο για να γίνει αυτό. Η φαντασία αποτελεί τη βάση του θεατρικού παιχνιδιού, μέσα από αυτή το παιδί, δημιουργεί μια πραγματικότητα, με την οποία συνδέει παλιά του βιώματα και ψυχικά ερεθίσματα με κάτι καινούργιο, δημιουργώντας έτσι κάτι ξεχωριστό, ανακαλύπτοντας μια άλλη διάσταση των πραγμάτων. Η δημιουργικότητα που έχει ένα παιδί, δεν μπορεί να αναπτυχθεί χωρίς φαντασία, δηλαδή δεν μπορεί να ολοκληρωθεί η δημιουργικότητα, χωρίς το παιδί να φτάσει σε μια κατάσταση συνθετότητας. Η δημιουργικότητα των παιδιών είναι εγκλωβισμένη και τα στοιχεία της πραγματικότητας δεν αφήνουν το παιδί να απελευθερωθεί και να κάνει τις δικές του συνθέσεις. Αυτό μπορεί να καλλιεργηθεί μέσα από το θεατρικό παιχνίδι και με τη βοήθεια ενός ρόλου. Η φαντασία ενός παιδιού ευαισθητοποιεί όλες τις αναμνήσεις του, έτσι ώστε με την παράσταση που δημιουργεί μια ψεύτικη πραγματικότητα, υποσυνείδητα απελευθερώνει και τις δικές του ανάγκες στην πραγματικότητα. Ακόμα και όταν το παιδί με την πάροδο του χρόνου αντιληφθεί ότι η φαντασία δεν είναι κάτι το πραγματικό, αλλά είναι εξίσου χρήσιμο για να αντιμετωπίσει την πραγματικότητα, τότε συνεχίζει να ζει με την βοήθεια της η οποία δεν υπάρχει αντικειμενικά, αλλά ουσιαστικά. Κάτι που επιπλέον μαθαίνουν τα παιδιά για το θεατρικό παιχνίδι στις κατασκηνώσεις, είναι ότι το θεατρικό παιχνίδι δεν αποτελεί θεατρική παράσταση. Μπορεί να οδηγηθεί σε αυτήν, όμως σε μία τέτοια παράσταση τα παιδιά θα διαλέξουν τι θα παίξουν και πώς θα το παίξουν. Σκοπός των υπευθύνων είναι να έχουν τα μάτια τους ανοιχτά και να λειτουργούν σαν εμπνευστές όπου χρειαστεί. Το παιδί πρέπει να παίζει έναν ρόλο όπως τον έχει φανταστεί και από διαίσθηση, όχι με υποδείξεις. Σκοπός είναι το παιδί να εκφραστεί εντελώς προσωπικά και υποκειμενικά, δε χρειάζονται ούτε μηχανικές κινήσεις, ούτε υποδείξεις. Αυτό είναι που δίνει και ιδιαίτερο χαρακτήρα στο θεατρικό παιχνίδι, η αυτοανακάλυψη και η αυτοέκφραση που παρέχει το παιχνίδι. Δεν μπορεί να υπάρξει άλλωστε σκέψη χωρίς την έκφραση, η σκέψη που ασκείται με την έκφραση και τέλος, η έκφραση που δεν

είναι μόνο ο λόγος. Η στάση άλλωστε ενός παιδιού απέναντι στον εαυτό του ή στους άλλους εκφράζεται κυρίως με χειρονομίες και κινήσεις παρά με λόγια. Το σώμα του είναι πηγή ευαισθητοποίησης και έκφρασης. Στο θεατρικό παιχνίδι η έκφραση περνάει μέσα από το σώμα και τις ελεύθερες διαδικασίες του.

Με βασικό παράγοντα λοιπόν το παιχνίδι φτάνει σε σημείο αυτοέκφρασης με τη βοήθεια δραστηριοτήτων αισθησιοκινητικών. Αυτές λοιπόν είναι οι διαφορές που χωρίζουν τη θεατρική παράσταση από το θεατρικό παιχνίδι και φέρνουν το θεατρικό παιχνίδι κοντά με το παραδοσιακό. Κάποιες ελεύθερες δραστηριότητες που χρησιμοποιούνται στις κατασκηνώσεις είναι:

- Οι εικαστικές αναπαραστάσεις: Σε αυτές τα παιδιά ζωγραφίζουν, διαμορφώνουν το περιβάλλον και κάνουν κατασκευές από πηλό.
- Οι αισθησιοκινητικές δραστηριότητες: Τα παιδιά εδώ ασχολούνται με την έκφραση σωματική και κινητική, κάνουν οπτικοακουστικές δράσεις και παρατηρούν τη φύση.
- Το θεατρικό παιχνίδι: Τα παιδιά διαμορφώνουν ένα περιβάλλον δράσης και ενεργοποιούν την έκφραση τους. Όλες οι ασκήσεις που αναπτύσσονται, έχουν ένα κοινό σκοπό την αποδοχή ολόκληρης της ομάδας. Επίσης μέσα από την ανακάλυψη τα παιδιά αναλύουν, γνωρίζουν, ερμηνεύουν στιγμές της καθημερινότητας τους, αναγνωρίζουν φυσικά και κοινωνικά φαινόμενα, ανακαλύπτουν ακόμα ήρωες και τα συναισθήματα που τους προκαλούνται, είναι χαράς. Τέλος, παρατηρούν, ανακαλύπτουν και γνωρίζουν το σώμα τους, λειτουργούν με αρκετό έλεγχο των πραγμάτων, της φύσης ή του σώματος τους και αποκτούν τη δυνατότητα να αυτοσυγκεντρώνονται σε μία ιδέα. Όλα αυτά μαζί συντελούν στην ύπαρξη του θεατρικού παιχνιδιού.

Εν ολίγοις, το θεατρικό παιχνίδι είναι αυτό που βοηθάει το παιδί να βιώσει, να αναπαράγει, να μεταμορφώσει, να αναγνωρίσει και να εκφράσει με έναν οικείο τρόπο τι σημαίνει γι' αυτό το παιχνίδι. Πόσο αυτό εισχώρησε στις δικές του ανάγκες και στον φανταστικό, ψυχικό και ιδιόμορφο κόσμο του. Είναι το μέσο με το οποίο οι άνθρωποι κάνουν πιο συγκεκριμένες τις σχέσεις μεταξύ τους. Είναι το μέσο που απελευθερώνεται η φαντασία και παράλληλα ενεργοποιεί και ανακαλύπτει τις δημιουργικές ικανότητες των παιδιών. Τέλος, το θεατρικό παιχνίδι στην κατασκηνωση πέρα από την ψυχαγωγία, προβάλλει και δυναμικό μέσο προστασίας του περιβάλλοντος, μέσα σωστή αγωγή με βιωματικά στοιχεία και όχι μόνο με τη θέαση τη φύσης. Στις σύγχρονες κοινωνίες, κυριαρχεί η αλλοτρίωση, γεγονός που αυξάνει την βαθύτερη ανάγκη και προδιαγραφή για να μην στερηθούν οι άνθρωποι την ουσιαστική ψυχαγωγία. Η ορθή όμως ψυχαγωγία, που ωφελεί τους ανθρώπους και τους προτρέπει να οδηγηθούν στην διάσωση και ανακάλυψη του ψυχικού τους κόσμου. Σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, ο άνθρωπος δεν ανακαλύπτει τον εαυτό του, αλλά τον απομακρύνει και τον χάνει περισσότερο. Όμως, η ουσιαστική ψυχαγωγία πρέπει να περιλαμβάνει ψυχική γαλήνη, στην οποία συμβάλλουν η ηθική και πνευματική ανάπτυξη. Το θεατρικό παιχνίδι είναι η σύγχρονη

μορφή ψυχαγωγίας, το οποίο άρχισε στη χώρα μας πριν από 30 περίπου χρόνια από τον Λάκη Κουρετζή. Ο Λάκης Κουρετζής είναι παιδαγωγός και άνθρωπος του θεάτρου. Ο ίδιος προβληματίστηκε και ασχολήθηκε με δυο θέματα. Το ένα θέμα είναι «Οι ρόλοι και η λειτουργικότητα του αυθόρμητου παιδικού παιχνιδιού». Το δεύτερο είναι «Η σχέση του παιδιού με τις παραστατικές Τέχνες, κυρίως με το θέατρο». Έπειτα από πολλαπλούς πειραματισμούς, Ο Λ. Κουρετζής κωδικοποίησε ένα σύστημα διδακτικών τεχνικών. Στη συνέχεια, δημιουργήθηκε ο προβληματισμός και ο στοχασμός μερικών εκπαιδευτικών, κάτι που τους οδήγησε σε επαφή με το θεατρικό παιχνίδι. Από αυτό παρακινήθηκε ο Λ. Κουρετζής, οργανώνοντας τριήμερο σεμινάριο για το θεατρικό παιχνίδι. Το 1998 δημιουργείται η πρώτη ομάδα από εκπαιδευτικούς που εκπαιδεύονται ως εμπνευστές, ένα Σαββατοκύριακο το μήνα, στο Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Αθηνών. Τον Νοέμβριο του 1989, οργανώθηκε ένα διήμερο σεμινάριο πάνω στο θεατρικό παιχνίδι με το Λ. Κουρετζή, ενώ παράλληλα πραγματοποιήθηκε το ανοιχτό θεατρικό παιχνίδι για παιδιά, πρώτη φορά. Ύστερα από πολλές παραστάσεις, το Φεβρουάριο του 1999, ο Πολιτιστικός οργανισμός Λάρισας, κλείνει τη σχολή γονέων και δημιουργείται τότε η Ομάδα Πρωτοβουλίας Γονέων και Εκπαιδευτικών με στόχο να εξακολουθούν να λειτουργούν τα μηνιαία εργαστήρια με θέμα το θεατρικό παιχνίδι και την σωματική έκφραση και επικοινωνία, με κύριο εμπνευστή τον Λάκη Κουρετζή. Ο όρος θεατρικό παιχνίδι χρησιμοποιείται συχνά σήμερα, όμως δεν είναι πάντα ίδιο το περιεχόμενο που του δίνουν. Όλες οι προσπάθειες αναπαράστασης και μεταμπίεσης ενός μύθου, παιχνίδια έκφρασης και κίνησης δεν αρκούν για να συνθέσουν και να αποτελέσουν ένα ολοκληρωμένο θεατρικό παιχνίδι. Η δομή και η μορφή ενός πλήρες θεατρικού παιχνιδιού συγκροτείται από τέσσερις φάσεις. Η πρώτη φάση, αναφέρεται στην απελευθέρωση, στην οποία γίνεται προσπάθεια με πολλά και διάφορα παιχνίδια, κινητική δραστηριότητα και σωματική έκφραση, να εξοικειωθούν τα παιδιά με έναν διαφορετικό τρόπο σχέσης και συμπεριφοράς. Στη δεύτερη φάση, συντελείται η αναπαραγωγή, στην οποία ζητάμε τα παιδιά να εργαστούν σε ομάδες, να διαλέξουν ρόλους και να αυτοσχεδιάσουν. Στην Τρίτη φάση, γίνεται η εκτέλεση της θεατρικής πράξης, στην οποία τα παιδιά με στοιχειώδη εργαλεία έκφρασης την κίνηση, το σώμα, την εικόνα και το λόγο, αναπαριστούν τα θέματα που σκέφτηκαν τα ίδια. Τέλος, στην τέταρτη φάση, πραγματοποιείται η ανάλυση, όπου τα παιδιά αξιοποιούν την κριτική και αναλύουν αυτά που βίωσαν. Ακόμα, το θεατρικό παιχνίδι αξιοποιεί διάφορες και πολλές τεχνικές και βασίζεται σε τέσσερα βασικά στάδια. Το πρώτο είναι το ψυχολογικό, στο οποίο εκφράζεται ελεύθερα η φαντασία του παιδιού και παράλληλα μεταβάλλεται σε δημιουργικό. Το δεύτερο στάδιο είναι το κοινωνικό, στο οποίο το παιδί βελτιώνει τις σχέσεις επικοινωνίας με τους ανθρώπους από τον περίγυρό του. Το τρίτο και αρκετά σημαντικό είναι η το εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό, όπου γνωρίζει στο παιδί τον κόσμο, για να τον αισθάνεται οικείο στα δικά του μάτια. Τελευταίο στάδιο απαρτίζεται από το αισθητικό και εκφραστικό επίπεδο. Σε αυτό δίνεται μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την ευαισθησία του παιδιού. Το θεατρικό παιχνίδι του Λάκη Κουρετζή δεν αποτελεί μια αντιγραφή μερικών ξένων προτύπων. Αλλά, είναι κόπος πολύμοχθης και πολύχρονης προσπάθειας, θεωρητικής και πρακτικής εφαρμογής. Η εφαρμογή στην πράξη των καινούριων παιδαγωγικών αντιλήψεων και θεατρικών πεποιθήσεων, για την ενεργό δράση του παιδιού, την απελευθέρωση της φαντασίας

του, την κοινωνικοποίηση, την καλλιέργεια ψυχικής και κινητικής έκφρασης και την στενή επαφή και εξοικείωση με τις Τέχνες. Μια ομάδα εμπυχωτών του θεατρικού παιχνιδιού ονειρεύτηκε τη δημιουργία μιας ομάδας ψυχοπαιδαγωγικής εμπύχωσης και ενημέρωσης, με τη μορφή εταιρείας μη κερδοσκοπικού όφελος. Αυτό το όνειρο πραγματοποιήθηκε και η ομάδα δραστηριοποιείται με την επίσημη μορφή της. Η παρουσία της θεατρικής παιδείας στη πόλη της Λάρισας, παρακίνησε τους εμπυχωτές να αναφερθούν στην έννοια του θεατρικού παιχνιδιού, στους ρόλους, στις ευαισθησίες τους, στις ανησυχίες τους, οι οποίες είναι όμοιες με εκείνες του δημιουργού της έκφρασης, του Λάκη Κουρετζή. Πιο συγκεκριμένα, η εμπυχωτρία Νταΐζη Μανωπούλου επισημαίνει ότι το θεατρικό παιχνίδι δεν αποτελεί γνώση που αποκτιέται σε μεγάλη ηλικία. Ο εμπυχωτής πρέπει να διαθέτει μια διαρκή εκπαίδευση με τη μορφή σεμιναρίων. Το θεατρικό παιχνίδι ανοίγει στους ανθρώπους πολλούς ορίζοντες. Το σημαντικότερο είναι σε ποιο βαθμό σε απελευθερώνει και σε βοηθά να επικοινωνείς ουσιαστικά με τους γύρω σου. Οι περισσότεροι άνθρωποι νομίζουν ότι δεν έχουν προβλήματα στο λόγο και την επικοινωνία, κάνουν όμως ένα μεγάλο λάθος. Η επικοινωνία με τους γύρω μας πρέπει καθημερινά να εξελίσσεται. Χρειάζεται βέβαια καιρός για να συνειδητοποιήσει κάποιος, μέσα από το θεατρικό παιχνίδι, ότι ίσως να μην έχει αναπτύξει, όσο θα έπρεπε την πραγματική επικοινωνία. Από εμπειρίες εμπυχωτών έχει αποδειχθεί πως όταν τα παιδιά ασχολούνται με θεατρικά παιχνίδια, αρχίζουν να επικοινωνούν περισσότερο. Δημιουργείται τότε μια νέα σχέση του παιδιού με το θεατρικό παιχνίδι, μια σχέση που παίρνει διαφορετική διάσταση. Σύμφωνα με λεγόμενα της νηπιαγωγού και εμπυχωτριάς Ιωάννας Σόλτα, το θεατρικό παιχνίδι απελευθερώνει τους ανθρώπους, τον βοηθάει να θυμηθεί τον τρόπο που έπαιζε όταν ήταν σε μικρή ηλικία, τον διευκολύνει να επικοινωνήσει με τα παιδιά παίζοντας. Ακόμα, το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί μια στάση ζωής, μια φιλοσοφία που επιβάλλει την ελευθερία, την φαντασία και το χιούμορ. Η Αναστασία Γκάφλοφη άρχισε το θεατρικό παιχνίδι και πιστεύει ότι την ωφέλησε ως άνθρωπο και την βοήθησε να βλέπει τους ανθρώπους στα μάτια και να είναι αληθινή. Θεωρεί πως της πρόσφερε το φιλί εκείνο που αισθάνονται την ανάγκη να της δώσουν τα παιδιά όταν την βλέπουν. Ενώ, η Μαρία Κουτσιάρη, υποστήριξε πως το θεατρικό παιχνίδι την οδήγησε να βελτιώσει τη σχέση της με τα παιδιά, να έχει μια ουσιαστική επικοινωνία μαζί τους, να συζητά περισσότερο και να παίζει μαζί με τα παιδιά. Αναφέροντας όλες αυτές τις βιωματικές εμπειρίες εμπυχωτών με το θεατρικό παιχνίδι, αποδεικνύεται ότι στην τάξη όλα τα παραπάνω ήταν μια απλή διαδικασία μάθησης, αλλά ταυτόχρονα τόσο όμορφη, από την οποία όλοι οι συμμετέχοντες ένιωθαν ευχαρίστηση και ικανοποίηση. Η διδασκαλία του θεατρικού παιχνιδιού επιβάλλει τον χρόνο και τον κόπο, αλλά κυρίως το ενδιαφέρον και την πραγματική αγάπη για τα παιδιά. Αυτό γιατί το θεατρικό παιχνίδι είναι ένα μέσο έκφρασης, παιδαγωγικό, παιδευτικό και εμπυχωτικό. Το πιο σημαντικό και αναγκαίο είναι η σωστή εφαρμογή του. Ευτυχώς, υπάρχουν έστω λίγοι εμπυχωτές και εκπαιδευτικοί που έχουν τις σωστές βάσεις και την ορθή κατάρτιση πάνω στο θεατρικό παιχνίδι. Οι εμπυχωτές εκείνοι, παρόλο του λιγοστού αριθμού τους είναι ικανοί να μεταδώσουν τα μαθήματα και τις απαιτούμενες θεατρικές γνώσεις στα σύγχρονα παιδιά. Ακόμα, οι εμπυχωτές μπορούν να ασκήσουν επίδραση σε ολόκληρη την κοινωνία, που περιβάλλει τα παιδιά και να συμβάλλουν στην εφαρμογή του θεατρικού παιχνιδιού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Το θεατρικό παιχνίδι δεν αποτελεί μονάχα διασκέδαση, ψυχαγωγία και η χαρά του παιδιού. Εισχωρεί στο πλαίσιο της παιδαγωγικής πρακτικής. Το θεατρικό παιχνίδι δεν είναι μια ανακάλυψη και εφεύρεση τυχαία αλλά η εμφάνιση μια καινούριας μεθόδου. Είναι ένα δημιούργημα πολύχρονης θεωρητικής και πρακτικής έρευνας και μελέτης, στην οποία εφαρμόζονται οι νέες θεατρικές απόψεις και παιδαγωγικές αντιλήψεις που σκοπεύουν στην ενεργό συμμετοχή των παιδιών, στην καλλιέργεια της ψυχοκινητικής τους έκφρασης, στην απελευθέρωση της φαντασίας τους και ταυτόχρονα στην κοινωνικοποίηση και εξοικείωση τους με την Τέχνη. Υπάρχουν δύο θέματα που απασχολούν πολλούς ανθρώπους. Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς και παιδαγωγούς, εκείνοι προβληματίζονται με την χρησιμότητα, τη λειτουργικότητα και το ρόλο του ελεύθερου παιδικού παιχνιδιού. Από την άλλη άνθρωποι του θεάτρου δείχνουν ενδιαφέρον για σύνδεση των παιδιών με την Τέχνη και πρωτίστως με το θέατρο. Παρατηρείται ότι τα παιδιά, όταν παίζουν ακόμα και τα πιο απλά παιχνίδια, μπαίνουν στην διαδικασία να συμβολοποιούν τα αντικείμενα, να λειτουργούν μέσα από αυτά και να διαλέγουν εύκολα ρόλους ή επίσης να δημιουργούν ρόλους και θέματα, τα οποία εκφράζουν δια μέσου συγκεκριμένων προσώπων. Μπορούν να μιμηθούν με ευκολία διάφορες πράξεις και γεγονότα που τους κάνουν εντύπωση. Όταν καλούνται να «ειρωνευτούν» και να κοροϊδέψουν κάποιο άτομο, χρησιμοποιούν «γκριμάτσες» που είναι ζηλευτές ακόμα και από μεγάλους και διάσημους ηθοποιούς. Τα παιδιά αποδέχονται, χωρίς δυσκολία, τις προεκτάσεις ενός ρόλου μέσα σε ένα παιχνίδι, αν φυσικά υπάρχουν αυτές οι δυνατότητες, διαφορετικά εγκαταλείπουν το ρόλο. Όλα τα παραπάνω ισχύουν στα αυθόρμητα παιχνίδια και όχι στα προκατασκευασμένα, κατευθυνόμενα και προγραμματισμένα. Τα παιδιά διαθέτουν έντονη επιθυμία για παραλλαγή των απλών ή οικείων και τεράστιες δυνατότητες αυτοσχεδιασμού. Το δυσάρεστο είναι ότι δεν χρησιμοποιούν στο έπακρο το σώμα τους ως εκφραστικό μέσο. Έχουν επαναλαμβανόμενες και συνεχώς στερεοτυπικές κινήσεις ή χειρονομίες και κινησιολογικές στάσεις και συμπεριφορές που δεν διαφέρουν από παιδί σε παιδί. Εντωμεταξύ το γλωσσικό τους περιεχόμενο είναι περιορισμένο και διαθέτουν διάφορες αλλοιώσεις φράσεων. Στα ίδια επίπεδα λειτουργεί και η φωνή τους. Δηλαδή τα παιδιά δεν έχουν πλούσιο λεξιλόγιο, ενώ είναι άμεσα επηρεασμένα από την κοινωνική τους προέλευση. Πρωτοπόροι στο θέμα της σχέσης του παιδιού με το παιχνίδι αποτελούν η Μέλανι Κλαιν, η Άννα Φρόυντ και η ΝΤ. Βίννικοτ, οι οποίοι μελέτησαν την επίδραση που ασκεί το ίδιο το παιχνίδι στα παιδιά. Στη συνέχεια, θα αναλυθεί η σύνδεση του παιδιού με την Τέχνη και κυρίως με το θέατρο. Διότι το θέατρο είναι μια τέχνη κοινωνική, σύνθετη και παιδευτική. Έχει άμεση σύνδεση με το εύρος των προβλημάτων που αντιμετωπίζει το παιδί στην ανάπτυξή του και αποτελεί μέσο ψυχοθεραπείας και αγωγής. Είναι γνωστό το αυθόρμητο θέατρο και το ψυχόδραμα του ΜΟΡΕΝΟ. Άλλωστε μερικές τάσεις και μορφές που αναπτύχθηκαν με τον καιρό στηρίζονται στη βάση αυτή. Εκείνο που παίζει σημαντικό ρόλο στην ψυχική, πνευματική εξέλιξη και την αισθητική καλλιέργεια του παιδιού είναι η επιρροή κάθε αναπαραστατικής τέχνης. Το θέατρο μπορεί να διεγείρει πολλά δυναμικά ερεθίσματα στο παιδί, πολλαπλές εμπειρίες, ψυχικές συγκινήσεις και να μετατραπεί σε μέσο επικοινωνίας του παιδιού με τον ίδιο του τον εαυτό αλλά και με τους γύρω του καθώς και με τις μορφές Τέχνης. Τα παιδιά μπορούν να παράγουν ένα αληθινό θέατρο. Επιπλέον, παίζοντας αποκτούν μια επαφή με τα πρωταρχικά υλικά της Τέχνης. Τους δίνεται η δυνατότητα να αποκτήσουν στάσεις και να εκφράσουν συναισθήματα, εσωτερικές ανάγκες, επιθυμίες και παρορμήσεις, οι οποίες

καταλήγουν σε μορφές δράσης, με σκοπό την χαρά, την ψυχική ανακούφιση και πλήρωση των παιδιών. Μέσο της προσέγγισης του παιχνιδιού με την Τέχνη δημιουργήθηκε το θεατρικό παιχνίδι. Το παιχνίδι σχετίζεται περισσότερο με το θέατρο. Οι ρίζες του είναι πανάρχαιες. Αν ανατρέξει κανείς στις ρίζες και στην δημιουργία του παραδοσιακού παιχνιδιού θα ανακαλύψει αρχέτυπες και πανάρχαιες μορφές Τέχνης, λαϊκών δοξασιών, ποίησης, μύθων και τελετουργιών. Κάθε προσέγγιση της Τέχνης, με τη μορφή θεατρικής λειτουργίας και ψυχαγωγίας πρέπει να περνάει από το φάσμα της Παιδαγωγικής. Έτσι θα συνδέσει το παιχνίδι που αποτελεί τον κύριο παράγοντα μέθεξης, αγωγής, δημιουργίας και χαράς. Το θεατρικό παιχνίδι στα σχολεία γίνεται σε ειδικά εργαστήρια, όπου σε αυτό τον χώρο υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες για τη διεξαγωγή του. Είναι γνωστό, ότι η ενεργοποίηση των παιδιών με τις κοινωνικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και με το θέατρο, αλλά και η ενασχόληση με τα στοιχεία του θεάτρου απασχολούν τον τελευταίο καιρό το κομμάτι της Παιδαγωγικής στην Ευρώπη. Το ίδιο ενδιαφέρον έχουν εκδηλώσει και όσα άτομα ασχολούνται με το παιδικό θέατρο. Το 1968 δύο σπουδαστές παιδαγωγοί του Βερολίνου, μέσα από τις πρωτοποριακές αναζητήσεις σχετικά με την προετοιμασία των παιδιών για την κοινωνική ζωή, χρησιμοποίησαν το παιδί ως μέθοδο και μέσο γνώσης της πραγματικότητας που υπάρχει γύρω του και δημιουργώντας κάποια μορφή του θεατρικού παιχνιδιού στο χώρο του σχολείου. Το δυσάρεστο είναι ότι στην Ελλάδα δεν υπάρχουν τα μέσα, η τόλμη και το ενδιαφέρον να παραχθεί μια δημιουργική και παιδευτική δουλειά. Το ενδιαφέρον των θεατρικών και εκπαιδευτικών κύκλων δεν εστιάζεται στην πειραματική και ερευνητική εργασία. Εκείνο που θεωρείται μη κατεστημένη μορφή καλλιτεχνικής και θεατρικής παιδείας, αλλά και αυτό που υπερβαίνει το ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων και την αποστήθιση της ύλης, αποτελεί ύποπτο, επικίνδυνο και κατακρίνεται. Είναι επιτακτική ανάγκη όμως, να αντιληφθούν την παιδευτική έννοια του παιχνιδιού. Το παιχνίδι αποτελεί μια σημαντική και σοβαρή υπόθεση. Δεν πρέπει όμως, ποτέ να κάνουμε το παιχνίδι των παιδιών κάτι «σοβαρό». Πολλοί υποστηρίζουν ότι το παιχνίδι καλείται να προσφέρει στο παιδί τη μάθηση και τη γνώση. Παρέχεται σε κάθε παιχνίδι ένας διδακτικός χαρακτήρας. Για το λόγο αυτό, δίνεται πολύ μεγάλη υπερτίμηση και προσοχή στο ονομαζόμενο «εκπαιδευτικό» παιχνίδι. Είναι πολλαπλές οι προσπάθειες να βρεθούν παιχνίδια «σοβαρά», εντυπωσιακά, με περίπλοκους κανόνες και δοκιμασίες πιστεύοντας ότι έτσι καλύπτονται οι ανάγκες των παιδιών για έκφραση και μάθηση. Το παιχνίδι θεωρείται υποκατάστατο της εξειδίκευσης και του μαθήματος. Εντούτοις, κάθε παιχνίδι των παιδιών μπορεί να πάρει τη μορφή «θεατρικής παράστασης». Μιας παράστασης με σύμβολα, αντικείμενα και με ποικίλα ερεθίσματα, τα οποία δημιουργούνται από το περιβάλλον που αναδύεται το παιχνίδι και από την ομάδα που συμμετέχει. Το παιδί παίρνει το ρόλο του σκηνοθέτη. Δηλαδή, φωτίζει, φροντίζει και τοποθετεί με το παίξιμό του, τα διάφορα αντικείμενα με τα οποία έρχεται σε άμεση επαφή και το ρόλο που επέλεξε να υποδυθεί με κάποιο παιχνίδι. Κάποιοι εκπαιδευτικοί και γονείς επιθυμώντας να στηριχθούν στην «μαθητικοποίηση» των παιδιών και να προσφέρουν στα παιδιά προσχολικής ηλικίας γερές βάσεις μάθησης, ξεκινούν από την ηλικία τεσσάρων με πέντε χρονών να αγοράζουν σε αυτά, παιχνίδια με αριθμούς, γράμματα και γεωμετρικά σχήματα, υποστηρίζοντας πως έτσι βοηθούν στη μόρφωσή τους. Έρευνες όμως αποδεικνύουν ότι τέτοιες προσπάθειες μπλοκάρουν και αποθαρρύνουν τα παιδιά και τους δημιουργούν απροσπέραστα εμπόδια. Η πολύτιμη αξία του θεατρικού παιχνιδιού, ως μέσο μάθησης, αγωγής και δημιουργικής έκφρασης, αναζητείται στη χαρά, την απελευθέρωση της φαντασίας και την

ψυχαγωγία του παιδιού. Πρέπει λοιπόν όλες οι αναφερόμενες ιδιότητες του παιχνιδιού να δημιουργούν μια δυναμική απελευθέρωση της φαντασίας των παιδιών και ανακάλυψης νέων ευκαιριών λειτουργικής έρευνας και σύνθεσης. Όταν θέλει κάποιος να διδάξει κάτι στα παιδιά, η πιο αποτελεσματική και αποδοτική μέθοδος που μπορεί να αξιοποιήσει είναι το παιχνίδι, καθώς του επιτρέπει να ανακαλύψει το διδακτικό «μάθημα» μόνο, του παίζοντας. Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι το παιχνίδι αποτελεί μορφή αναψυχής, για αυτό δεν χρειάζεται να παραμορφώνεται και να φορτίζεται με «διδασκισμό», γιατί έτσι η χαρά του παιδιού κινδυνεύει να μετατραπεί σε ψυχαναγκασμό. Τα καλύτερα παιχνίδια για την προσχολική ηλικία και για τις πρώτες τάξεις δημοτικού είναι αυτά που με απλά πράγματα ενθαρρύνουν τα παιδιά και τους επιβάλλουν τη δική τους στάση. Ακόμα, είναι εκείνα που με τη φαντασία τους συνθέτουν και ανακαλύπτουν. Για παράδειγμα, τα παλιά σκεύη του σπιτιού είναι ιδιαίτερα προτρεπτικά και λειτουργικά σε δράση και φαντασία και όχι τα βιομηχανοποιημένα και προκατασκευασμένα που νομίζουν όλοι. Όλα τα αντικείμενα που συνδέουν τα παιδιά με το περιβάλλον, τον έξω κόσμο και την οικογένεια το βοηθάει στην δημιουργικότητα και την έκφραση. Η καλλιέργεια δημιουργικής έκφρασης των παιδιών έχει ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση της φαντασίας τους. Στην περίοδο αυτή, το παιχνίδι πρέπει να αποτελεί μια ψυχική λειτουργία, μέσα από την οποία το παιδί παράγει μια πραγματικότητα. Η δημιουργικότητα απορρέει από την ικανότητα του παιδιού να αφαιρεί και να επιλέγει από την πραγματικότητα γύρω του, εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για να παράγει νέες συνθέσεις. Μέσα στο παιχνίδι, η δυνατότητα και η ενέργεια που αναπτύσσει το παιδί, προσφέρουν την ευκαιρία να συνθέσει εκείνες τις εποπτείες, να τις βιώσει και να τις εκφράσει σε κάποιο βαθμό, αν βέβαια το παιχνίδι που έχει λάβει μέρος μπορεί να παρέχει αυτές τις δυνατότητες. Στην προσχολική ηλικία και στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού υπάρχουν ορισμένα παιχνίδια που είναι συμβολικά, ατομικά και ομαδικά. Ατομικά καθώς το παιδί σπάνια παραμερίζει τη θέση του στο παιχνίδι για να τη δώσει σε ένα άλλο παιδί. Ομαδικό ξενικά να γίνεται με αργό ρυθμό στην ηλικία των έξι, αφού σε πιο μικρή ηλικία διακατέχονται από έντονο εγωισμό και ανταγωνισμό. Σαν παιχνίδι πρέπει να αντιληφθούμε και το ιχνογράφημα του παιδιού, γιατί η γραφική εικόνα αποτελεί κάτι ενδιάμεσο ανάμεσα στη νοητική εικόνα και στο παιχνίδι. Το σύμβολο και το παιχνίδι ρόλων είναι καινούρια στοιχεία που παρουσιάζονται στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού. Έτσι, όπου τα συναντούν τα παιδιά, τα «κερδίζουν» και τα συναρπάζουν. Παραδείγματα τέτοιων παιχνιδιών είναι το θεατρικό παιχνίδι, το αντικειμενοθέατρο, το κουκλοθέατρο και το παιχνίδι που βασίζεται σε μία ιστορία ή σε κάποιο μύθο, γενικά ότι μπορεί να μετατραπεί σε «παραστάσιμο». Τη στιγμή αυτή παρουσιάζεται στο παιδί η ονομαζόμενη «κοινωνική φράση». Πιο συγκεκριμένα, το παιδί ξεκινά να κατανοεί τον τρόπο συνομιλίας, την κοινωνικότητα και την ομαδικότητα. Αρχίζει ο λόγος να μεταβάλλεται σε μέσο ανταλλαγής και συνεννόησης, για αυτό αναζητούν στο παιχνίδι τους τρόπους να καταστήσουν την κοινωνική φράση, η οποία είναι δεσπόζον στοιχείο και έχει θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη της γλωσσικής έκφρασης των παιδιών. Κάτι τέτοιο θα γίνει αν κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού, το παιδί ξεφύγει από τον περιορισμό που του ορίζουν οι έννοιες «επιτυχία - αποτυχία», «σωστό - λάθος». Αυτό δηλαδή που συμβαίνει στα ελεύθερα παιχνίδια των παιδιών και στα θεατρικά παιχνίδια. Η βασικότερη εκδήλωση αυτή την περίοδο είναι η μίμηση, μέσα από την Παντομίμα, την γλωσσική και σωματική έκφραση και την αισθησιοκινητική δράση. Σε αυτό το σημείο έχει σπουδαίο ρόλο το παραμύθι, ο μύθος, ο τρόπος που θα μεταδοθεί στα παιδιά και η είσοδος ενός παλιού ή καινούριου παιχνιδιού. Οι κανόνες του

παιχνιδιού γίνονται περισσότεροι ανάλογα την ηλικία του παιδιού. Όσο μικρότερο είναι κάποιο παιδί, τόσο ελάχιστοι και λίγοι θα είναι οι κανόνες. Ενώ μεγαλώνει θα υπάρχουν κανόνες αλλά όχι τόσο απαιτητικοί και ασφυκτικοί, ώστε να σταματήσουν τον αυθορμητισμό και τη ελεύθερη έκφρασή του παιδιού. Το παιχνίδι ως μέσο μάθησης, δημιουργικής έκφρασης και αγωγής αναζητά το κατάλληλο παιδαγωγικό πνεύμα και κλίμα για να αναπτυχθεί. Η φοβία της αποτυχίας οδηγεί στην αποθάρρυνση των παιδιών. Το άγχος της παράβασης των κανόνων ελαττώνει την ενέργεια και την ελευθερία της έκφρασης του παιδιού. Ο ελεγχόμενος και αυστηρός κώδικας συμπεριφοράς των παιδιών, η προσπάθεια να έχει κανείς ήσυχα, φρόνιμα και υπάκουα παιδιά, τα απομακρύνει από κάθε δημιουργική πρωτοβουλία. Επιπρόσθετα τους προκαλεί πολλές αναστολές και μίση. Για αυτό το λόγο, μέσα από ένα κατευθυνόμενο και υπερβολικά αυστηρό παιδαγωγικό σύστημα, με υπερβολικές μαθησιακές απαιτήσεις και εκπαιδευτικές, καθημερινές πρακτικές, το παιχνίδι δεν μπορεί να γίνει δημιουργικό. Δεν παράγει ευκαιρίες για μάθηση και δεν κατευθύνεται σε ένα σύστημα αγωγής, που θα είναι ικανό να αλλάξει την κατευθυνόμενη και ασφυκτική αντίληψη που αποτελεί το τωρινό σύστημα αγωγής. Από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα το παιχνίδι έχει σταματήσει να ενδιαφέρει ειδικούς επιστήμονες, ερευνητές, ψυχολόγους, παιδαγωγούς και φιλόσοφους. Στην εποχή μας όμως έγινε μια διεισδυτική και συστηματική προσπάθεια έρευνας, περισσότερο στα πλαίσια της σύγχρονης ψυχολογίας, της ψυχανάλυσης και της νεότερης παιδαγωγικής. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν από έρευνες, που αποτελούν τη βάση για καινούριους προσανατολισμούς της μάθησης και της αγωγής και του σύγχρονου κοινωνικού βίου, έτσι όπως διαμορφώνεται από την εξέλιξη της τεχνολογίας και την εμφάνιση πολλαπλών προβλημάτων που δημιουργούν τα περιβαλλοντικά και οικολογικά θέματα που προβληματίζουν τους ανθρώπους σήμερα, το παιχνίδι καλείται να είναι μια έμφυτη και δημιουργική δραστηριότητα. Μια δραστηριότητα χωρίς εξωτερικούς σκοπούς και πρακτικές λειτουργίες. Δηλαδή είναι η δραστηριότητα, η οποία προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα. Εάν το παιχνίδι δεν έχει ευρύτερους, άμεσους και βαθύτερους σκοπούς, τότε προωθεί ομαλά και αβίαστα την κοινωνική προσαρμογή, βοηθά στην ψυχοπνευματική και σωματική ανάπτυξη του παιδιού, εξασκεί τις πνευματικές δεξιότητες και ταυτόχρονα εμπλουτίζει τις εμπειρίες του. Το εκπαιδευτικό σύστημα που δεν προσφέρει στο παιδί το παιχνίδι δεν έχει θετικά αποτελέσματα στην μορφωτική ανάπτυξη και στην πρόοδο όλου των ανθρώπων. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί, που ήταν εμπνευσμένοι από τον αυταρχισμό και τον ασκητισμό της εκπαίδευσης αντιμετώπιζαν το παιχνίδι ως αμάρτημα, χάσιμο χρόνου, το κατέκριναν και το καταδίκασαν. Τα σύγχρονα κράτη και οι σύγχρονοι εκπαιδευτικοί δέχονται και αναγνωρίζουν τη σπουδαιότητα της επιτακτικής ανάγκης του παιδιού και επίσης κατανοούν τις προσπάθειες για σωστή ικανοποίηση και την παιδαγωγική της αξιοποίηση. Το πρόγραμμα των μαθημάτων του σχολείου, κυρίως των πρώτων τάξεων του δημοτικού, πρέπει να είναι σχεδιασμένα έτσι, ώστε να διαθέτουν χώρο και χρόνο στα παιδιά να παίξουν και να επικοινωνήσουν μέσα από δημιουργικές δραστηριότητες. Να γίνεται μια σύνθεση του μαθήματος και των εργασιών με το παιχνίδι. Επιπλέον, να θεωρείται το παιχνίδι σοβαρή και βασική μορφή μάθησης, ισάξια με την διδασκαλία, την τέχνη και την δημιουργικότητα. Η διδακτική διαδικασία στο πλαίσια του Δημοτικού και του Νηπιαγωγείου είναι γεμάτη από παιχνίδι. Στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού δίνεται μια μορφή παιχνιδιού σχεδόν σε όλο το αναλυτικό πρόγραμμα. Παιδικά κέντρα και ομάδες ειδικών ερευνούν, παράγουν και μελετούν καινούρια παιχνίδια κατάλληλα για την αφομοίωση γνώσεων και την

ευχάριστη επανάληψη. Κάθε παιχνίδι είναι εργαλείο, που βοηθά στην εμπέδωση και κατανόηση. Το παιχνίδι αποτελεί την αυτονομία της παιδικής ηλικίας. Αν αναγνωριστεί ανοίγει καινούριους προσανατολισμούς στην παιδαγωγική και διδακτική πράξη. Όταν το παιδί παίζει κερδίζει πολλά περισσότερα «μαθήματα» από ότι νομίζει η πλειονότητα του πληθυσμού. Αρχικά, μειώνει την επιθετικότητά του, αποκτά ψυχική ηρεμία, γαλήνη και ευφορία και εξωτερικεύει τις πιο βαθιές τάσεις του, μέσω συγκεκριμένων πράξεων. Κυρίως στα παιδιά του Νηπιαγωγείου και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού παρέχεται η δυνατότητα να εκφράσουν και τον λόγο, αλλά και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα οποία δεν μπορούν πάντοτε να εκφραστούν με λόγια. Επιπλέον, δια μέσου του παιχνιδιού, το παιδί απελευθερώνει την φαντασία του, αυξάνει την ευαισθητοποίηση και τη δημιουργικότητά του. Παράγουν με το παιχνίδι μια σχέση κατανόησης και παραδοχής. Εκφράζονται οι βαθύτερες ανάγκες και επιθυμίες του παιδιού, που στην ηλικία αυτή υπάρχει αυξημένη τάση για διάκριση και για δύναμη. Μέσα από την τάση αυτή εμφανίζονται οι ανασφάλειες και οι φόβοι των παιδιών, που καθώς αντιμετωπίζονται, διευκολύνουν τα ίδια να μπουν αβίαστα και ομαλά σε μια διαδικασία αγωγής και μάθησης. Ένα ακόμα όφελος του παιχνιδιού είναι πως επιτρέπει στις ενστικτώδεις και πρωτόγονες παρορμήσεις του παιδιού να ανακαλύψουν με τη μεσολάβηση του συμβολικού περιεχομένου και της σύμβασης, μια λύση κοινωνικά αποδεκτή. Με αυτό τον τρόπο, το παιδί χαλαρώνει την υπερένταση, προκαλεί στοιχεία απαραίτητα και μια εσωτερική ισορροπία, ώστε να φτάσει σε μια δημιουργική δράση και έκφραση. Στην ηλικία που το κοινωνικό αίσθημα είναι εξαρτώμενο από την υποκειμενική εμπειρία, το παιχνίδι και ιδιαίτερα το θεατρικό παιχνίδι αποτελεί ένα μέσο για να συνάψει το παιδί μια αμεσότερη επαφή με τους άλλους, να δημιουργήσει δυνατότητες κοινωνικής ενεργοποίησης, σύνδεσης των δραστηριοτήτων αισθητικής και διδακτικής διαδικασίας και ευκαιρίες για θέασης του κόσμου. Όσο αυξάνονται οι ευκαιρίες που προσφέρονται στο παιδί να εκφράζεται με το παιχνίδι, τόσο περισσότερες δυνατότητες του παρέχονται για μάθηση, αγωγή, δημιουργική έκφραση και για μια ομαλή νοητική πρόοδο και ψυχονευρωτική εξέλιξη. Αυτό για την εκπαίδευση βέβαια που έχει αποβάλει την νοησιарχία που την περιβάλλει. Πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι το παιδί και κάθε άνθρωπος δεν αποτελούν μόνο νόηση, αντιθέτως έχει και άλλες επιθυμίες και ανάγκες. Η ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού δεν είναι εφικτό να επιδιώκεται χωρίς το παιχνίδι. Δίχως δηλαδή, να διαθέτουμε το χάρισμα και τη διάθεση να παίζουμε με τα παιδιά. Συχνά, τίθεται από τους παιδαγωγούς το ερώτημα ποια παιχνίδια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο αγωγής, μάθησης και δημιουργικής δράσης και έκφρασης των παιδιών προσχολικής ηλικίας και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού. Σε ποιο χώρο θα τα μάθουν και με ποιο τρόπο. Στην προσπάθεια να βρεθεί απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα, κατέληξαν, πως τα παιχνίδια που θεωρούνται καλύτερα, είναι εκείνα που βοηθάν το παιδί να επικοινωνήσει με τον άλλον, να παροτρυνθεί να γνωρίσει, να παρατηρήσει και να παίζει με τις αισθήσεις και τη φύση του. Να έρθει σε επαφή με τα στοιχεία της φύσης δηλαδή το χώμα, τον άνεμο, το νερό, την θερμοκρασία και τα διάφορα φαινόμενα. Επίσης, το παιδί να παίζει ολοκληρωτικά με την καρδιά του και να εκφράζεται με τα αισθήματά του. Τώρα, όσον αφορά τα προγράμματα της Γενικής Εκπαίδευσης, η θεατρική παιδεία αντιλαμβάνεται στις μέρες μας ως ένα άνοιγμα του Σχολείου προς τον Πολιτισμό. Ο πολιτισμός επιβάλλεται να έρθει μέσα από τις τέχνες στην καθημερινή διδακτική διαδικασία του νέου και σύγχρονου σχολείου, με αποτέλεσμα να προσφέρει τη δυνατότητα στο παιδί να παράγει δημιουργικές αντιλήψεις του πολιτιστικού και πολιτισμικού γίνεσθαι. Ακόμα, η θεατρική παιδεία είναι ένας τρόπος

απομάκρυνσης της αυξημένης νοησιαρχίας από το χώρο του σχολείου. Έτσι, αντιμετωπίζεται η τυποποιημένη και μηχανιστική διδακτική διαδικασία, η απομνημόνευση, η μονοδιάστατη και μονοσήμαντη διδασκαλία και η τυπική επικοινωνία δασκάλου και μαθητή. Αποτελεί ένα εργαλείο διερεύνησης των επικοινωνιακών κωδίκων, ένα εμπεδωτικό εργαλείο και ένα μέσο ανανέωσης των διδακτικών μεθόδων. Η αντίληψη του πολιτισμού ως λειτουργία στο εκπαιδευτικό σύστημα, είναι ανάγκη να αναζητά την χαρά, την ευχαρίστηση μέσα από την γνώση, να βασίζεται στη διδακτική αξιοποίηση της έμφυτης περιέργειας του παιδιού, στην εξέλιξη της επικοινωνίας σε όλα τα στάδια. Οι τέχνες αντιλαμβάνονται σήμερα ως μέσο έκφρασης των εσωτερικών αναγκών των ανθρώπων για δράση και θέαση. Είναι δύο παράγοντες συγκρότησης του θεατρικού παιχνιδιού και του θεατρικού γίνεσθαι. Η θεατρική παιδεία στο πρόγραμμα της Γενικής Εκπαίδευσης δεν απευθύνεται αποκλειστικά στους χαρισματικούς μαθητές και εκπαιδευτικούς. Αντίθετα, επιδιώκει να παρέχει σε όλους τις δυνατότητες για δημιουργική έκφραση και επικοινωνία. Αυτό θα το πετύχει όχι μονάχα με τη μορφή παραστάσεων, επιδείξεων και σχολικών εορτών. Αλλά με την συστηματική απασχόληση των παιδιών με τέτοιες δραστηριότητες, οι οποίες να δημιουργούν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα αισθητικής αγωγής, που βασίζεται στη Θεατρική, Εικαστική και Μουσική αγωγή. Η Αισθητική αγωγή θεωρείται μια νέα ενότητα στην ιστορία της Ευρωπαϊκής Εκπαίδευσης, που αποτελεί ένα σύνολο αξιών. Επιβάλλεται πλέον η πολιτιστική διάσταση στην Εκπαίδευση. Πριν τον 21^ο αιώνα, προβληματίζονταν για την κατάσταση του Σχολείου στις μέρες μας, ως θεσμού λειτουργίας και περιεχομένου και ποια είναι η δυναμική του εκπαιδευτικού προσωπικού, του δασκάλου να διδάξει σε μαθητές που θα αποτελέσουν οι πολίτες του σήμερα, του 21^{ου} αιώνα. Αναρωτιούνται ποιες μεθοδολογικές τεχνικές, μέσα και πρακτικές τις οποίες διαθέτει ο εκπαιδευτικός και το σχολικό σύστημα θα είναι ικανά εκτός από τεχνογνωσία, να δώσουν δυνατότητες δημιουργικής έκφρασης στα παιδιά. Να βοηθήσουν στην ολόπλευρη ανάπτυξη και εξέλιξη του παιδιού. Ο δάσκαλος που θα είναι στην τάξη καλείται να αντιμετωπίσει τα παιδιά του αύριο, τις ανάγκες της μετέπειτα διδακτικής πραγματικότητας, τα προβλήματα που παρουσιάζει μέσα από τη μαθησιακή διαδικασία η ψυχοσύνθεση του παιδιού. Χρειάζεται μια άμεση βιωματική πρακτική διερεύνηση των μεθόδων διδασκαλίας στο σύγχρονο σχολείο, έτσι ώστε να καλυφθούν όσο είναι δυνατό μερικές ανάγκες της εκπαίδευσης στις σημερινές κοινωνίες. Σχετικά με το θεατρικό παιχνίδι υποστηρίζεται ότι αποτελεί ένα σύνθετο και πολυεπίπεδο εργαλείο, το οποίο είναι ικανό να μετατραπεί σε ένα αποδοτικό και χρήσιμο μέσο στο μυαλό, στα χέρια και κυρίως στη ψυχή ενός ευαισθητοποιημένου και ευφυή εκπαιδευτικού. Η έννοια θεατρικό παιχνίδι δεν αναφέρεται σε κάποιες μηχανικές αναπαραστάσεις κειμένων ή δραματοποίησης. Αλλά εστιάζεται στα στοιχεία εκείνα που αποτελούν την Τέχνη του θεάτρου. Ολόκληρη η θεατρική λειτουργία βασίζεται σε τέσσερα επίπεδα. Τα επίπεδα αυτά είναι το ψυχολογικό, το εκπαιδευτικό, το κοινωνικό και το αισθητικό. Εξελίσσεται σε τρεις με τέσσερις φάσεις, οι οποίες είναι εξελικτικά στάδια, τα οποία στην ολόκληρη ανάπτυξη τους, παράγουν ένα σύνθετο και πλήρες θεατρικό παιχνίδι. Στην Α΄Φάση αναπτύσσεται η ευαισθητοποίηση και η επικοινωνία του παιδιού και η δημιουργία της ομάδας που καλείται να εισχωρήσει σε μια διαδικασία έκφρασης και ανάπτυξης της δυναμικής της. Η Β΄Φάση είναι το στάδιο της αναπαραγωγής, που με το παιχνίδι των ρόλων, καταστάσεις και θέματα ανακαλύπτονται από τα παιδιά. Συμβάλλει στη συγκρότηση του περιβάλλοντος δράσης και γίνεται η αναγνώριση των στοιχείων και των δυνατοτήτων της θεατρικής πράξης. Στη Γ΄Φάση παράγεται η εκτέλεση

κάποιου σκηνικού δρώμενου σχετικό με τις εμπειρίες που βιώνουν τα παιδιά στις προηγούμενες φάσεις. Προβάλλουν αυτό που συνδέεται με τις ανάγκες τους, τις επιθυμίες τους, της θέασης και της αισθητικής τους. Μεταβάλλουν το αόρατο σε ορατό, το αφηρημένο σε συγκεκριμένο σκηνικό γεγονός, βελτιώνουν τις ανθρώπινες σχέσεις και επιλύουν τα προβλήματά τους. Τέλος, στη Δ΄Φάση υλοποιείται η επεξεργασία και ανάλυση πολλών επιπέδων. Από το θεατρικό παιχνίδι οδηγείται και φτάνει η ομάδα σε οργανωμένη παράσταση δίχως το αισθητικό αποτέλεσμα να καταργείται. Σύμφωνα με μια συνολική ανασκόπηση του τι ισχύει μέχρι σήμερα στη Γενική Εκπαίδευση, σε σχέση με τη θεατρική παιδεία επιβάλλεται να δούμε το πλαίσιο μέσα στο οποίο είναι διαμορφωμένο και με αυτό τον τρόπο να ανακαλυφθούν οι ανάγκες και οι τρόποι που σχετίζονται με αυτά που πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή στο σημερινό σχολείο. Παρακάτω θα γίνει μια εκτενέστερη ανάλυση της θεατρικής παιδείας στο χώρο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση είναι γνωστό ότι υπάρχει αναλυτικό πρόγραμμα Αισθητικής Αγωγής, όπου οριοθετούνται οι σκοποί και το περιεχόμενο της. Αυτή αντιλαμβάνεται σαν ένα πρόγραμμα που περιέχει Μουσική, Εικαστικά, Θεατρική αγωγή και κυρίως Θεατρικό παιχνίδι. Η σύνθεση των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και οι παιδευτικοί τρόποι που παρέχονται, βοηθούν τα παιδιά να συνδεθούν με τη Τέχνη και τον πολιτισμό με τη μορφή της ανθρώπινης δημιουργίας, επικοινωνίας και έκφρασης. Στο Υπουργείο Παιδείας αναγράφονται οι σκοποί του θεατρικού παιχνιδιού, οι οποίοι είναι να διευκολύνουν το παιδί να αντιληφθεί τη σχέση όλων των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων του σχολείου και του σχολείου με το κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Να αναπτύξει την ψυχοκινητική του έκφραση, να δραστηριοποιηθεί στο μέγιστο βαθμό και να ανακαλύψει καινούριες δημιουργικές δυνατότητες και εκφραστικούς τρόπους επικοινωνίας. Επιπλέον, έχει την ευκαιρία να αξιοποιήσει όλα αυτά που προσφέρει το θεατρικό παιχνίδι και να κατανοήσει τις ανθρώπινες σχέσεις και τα προβλήματα της. Σημαντικό είναι να εξοικειωθεί με τη Τέχνη του θεάτρου και να την προσεγγίσει όσο γίνεται περισσότερο. Να αποκτήσει θεατρική παιδεία με την γνώση και με τις αισθήσεις των ρόλων, των ορίων του θεατρικού παιχνιδιού αλλά και με την παρακολούθηση παραστάσεων. Να μάθει δηλαδή, να αναγνωρίζει την αξία των θεατρικών έργων, γεγονότων και σκηνικών επιτευγμάτων. Τέλος, να μπορέσει το παιδί μέσα από τη συστηματική εφαρμογή του θεατρικού παιχνιδιού, να περάσει στην οργανωμένη παράσταση. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1993 με βάση το αναλυτικό πρόγραμμα, κυκλοφόρησε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας το βιβλίο «Θεατρική Αγωγή» που είναι ένα βιβλίο για τον εκπαιδευτικό. Παρόμοια βιβλία υπάρχουν για όλα τα μαθήματα και απευθύνονται σε ανάλογο βιβλίο για τον μαθητή. Όμως για το θεατρικό παιχνίδι και την Θεατρική Αγωγή δεν υπάρχει ανάλογο βιβλίο για το μαθητή. Ίσως να δημιουργηθεί τα επόμενα χρόνια, όχι φυσικά να δείχνει στο μαθητή πως να παίξει ένα θεατρικό παιχνίδι, αλλά να τον κατευθύνει, να τον πληροφορεί για τον προορισμό και την ιστορία της Τέχνης και του θεάτρου. Η παραγωγή τέτοιων βιβλίων εξαρτάται από τη απήχηση που θα έχουν από τους εκπαιδευτικούς και τους νηπιαγωγούς. Πρέπει να επισημανθεί πως είναι η πρώτη φορά, που στην ελληνική εκπαίδευση κυκλοφορεί κάποιο βιβλίο με θέμα τη Θεατρική Αγωγή. Αυτό αποτελεί ένα από τα θετικά συμβάντα, που συνέβησαν στο τόπο μας, για τη σύγχρονη αντιμετώπιση της σημερινής διδακτικής διαδικασίας και την μεταβολή που επιβάλλεται να γίνει στο σχολείο. Το βιβλίο της Θεατρικής Αγωγής μαζί με τα υπόλοιπα της Εικαστικής, της Αισθητικής και της Μουσικής, τα οποία θα δημιουργηθούν αργότερα θα καλύψουν τις τρεις πτυχές της Αισθητικής Αγωγής στη

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στη συνέχεια, θα γίνει μια αναφορά στο περιεχόμενο αυτού του βιβλίου. Πρώτα, στην αρχή του κεφαλαίου αναφέρεται ο σκοπός της θεατρικής αγωγής και η σχέση θεάτρου και θεατρικού παιχνιδιού. Έπειτα, το επόμενο κεφάλαιο αναλύει τις επιδιώξεις του θεατρικού παιχνιδιού σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία. Ακολουθούν οι «Μεθοδολογικές αρχές» στις οποίες τίθεται ο ρόλος του δασκάλου και εμπνευστή στο θεατρικό παιχνίδι και αναφέρεται η συγκρότηση και η διαδικασία επεξεργασίας και ανάπτυξης κάποιου θεατρικού παιχνιδιού. Τα μέσα, οι μεθοδολογικές πρακτικές και τεχνικές αποτελούν ένα μεγάλο μέρος του Α΄ μέρους. Αφού γίνεται μια θεωρητική αναφορά σε αυτές, περιγράφονται παραδείγματα και ασκήσεις επεξεργασίας και ανάπτυξης ενός θεατρικού παιχνιδιού, με τη χρήση ορισμένων τεχνικών. (αυτοσχεδιασμός, εκμετάλλευση του τυχαίου, σωματική έκφραση, παντομίμα). Η συγκεκριμένη ενότητα τελειώνει με την αναφορά σε γενικές κατευθύνσεις για την εφαρμογή των ασκήσεων. Στο Β΄ μέρος τα κεφάλαια αναλύουν τα ερεθίσματα που δημιουργούνται με την παραγωγή μύθου, τη διαδικασία σκηνικής συγκρότησης του μύθου, ανάλυσης, εκτίμησης και σύνδεσής του με τους υπόλοιπους τρόπους έκφρασης. Η σχέση του θεατρικού παιχνιδιού και της δραματοποίησης με τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες περιγράφεται σε ένα άλλο κεφάλαιο του Β΄ μέρους. Τα επόμενα κεφάλαια σχετίζονται με την ύλη του σχολείου από το Νηπιαγωγείο μέχρι την Έκτη Δημοτικού και με τους τρόπους δραματοποίησης πολλών διδακτικών ενοτήτων από ποικίλα βιβλία. Ενώ σε άλλο κεφάλαιο αναλύεται η διαδικασία από το θεατρικό παιχνίδι στην παράσταση. Κλείνοντας, το Β΄ μέρος αναφέρεται σε ένα άρθρο με τίτλο «Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Το Θεατρικό παιχνίδι και η δραματοποίηση». Επίσης, το βιβλίο περιέχει γλωσσάρι για άγνωστες λέξεις σχετικές με την θεατρική ορολογία, οι οποίες ίσως να μην κατανοούνται από τον εκπαιδευτικό και βιβλιογραφία για τη θεατρική αγωγή και το θεατρικό παιχνίδι. Δεν δημιουργήθηκε για να διαβαστεί αλλά επιδιώκει να το ανακαλύψει αυτός που επιθυμεί να το δοκιμάσει, να παίξει, να βιώσει, να δημιουργήσει ένα μέρος από το περιεχόμενό του και να αισθανθεί την εμπειρία ενός θεατρικού παιχνιδιού. Ένα άλλο που πρέπει να αναφερθεί είναι πως το βιβλίο και γενικά η θεατρική αγωγή δεν προορίζεται μονάχα για τον νηπιαγωγό και τον δάσκαλο αλλά και σε όλους τους εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Κυρίως στη θεατρική παιδεία και στην αισθητική αγωγή τα επίπεδα αναπτύσσονται, αφορούν και αγγίζουν όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ξεκίνησε να αναγνωρίζεται η σημαντικότητα και ο ρόλος της θεατρικής παιδείας και ιδιαίτερα της αισθητικής αγωγής και να προβάλλεται η ευαισθητοποίηση των νηπιαγωγών και δασκάλων σε αυτή την κατεύθυνση. Όμως, παρόλο που οι προθέσεις γίνονται περισσότερες, οι ρυθμοί εφαρμογής και βελτίωσης της θεατρικής αγωγής στην διδακτική διαδικασία δεν είναι αρκετοί για ποικίλες αιτίες. Επίσης, ενώ σε μερικά μαθήματα, τα ονομαζόμενα «Καλλιτεχνικά» που καλύπτουν κάποιες ώρες εικαστικών και μουσικής, περιλαμβάνονται στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το θέατρο είναι απόν και δεν κατέχει την θέση που του αξίζει, όπως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Δεν υπάρχουν βιβλία, προγράμματα. Δεν προσφέρονται ευκαιρίες για να συνειδητοποιήσει ο φιλόλογος τη σημασία και τη σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στη φιλολογία και στη θεατρική πράξη και ο ιστορικός δεν έχει δει το παιδί διαφορετικά ώστε να του δώσει τη δυνατότητα να βιώσει τα ιστορικά γεγονότα μέσα από τη Τέχνη και το Θέατρο. Ο έφηβος θα είχε την ευκαιρία, μέσα από το θέατρο, να χαλαρώσει από το ψυχοσυναισθηματικό του φορτίο, που τον βαραίνει, να εξελίξει την αυτογνωσία και να βελτιώσει του κώδικες επικοινωνίας του. Αντίθετα, επικρατεί η πεποίθηση

ότι το θέατρο αποτελεί μόνο την παράσταση και αυτή είναι η καλύτερη οπτική του. Κάθε χρόνο, πολλά γυμνάσια και λύκεια παρουσιάζουν παραστάσεις μετά το πέρας της σχολικής χρονιάς, σαν μια γιορτή, σαν μια επίδειξη και έχει ένα χαρακτήρα «Φεστιβάλ» και διαγωνισμού. Ευαισθητοποιημένοι εκπαιδευτικοί και κάποιοι που τους αρέσει το θέατρο, τις περισσότερες φορές φιλόλογοι, διαλέγουν μια ομάδα παιδιών και ετοιμάζουν το ανέβασμα ενός θεατρικού έργου με το γνωστό τρόπο. Δηλαδή, προβαίνουν στην αποστήθιση κειμένων, σε πολλαπλές και επαναλαμβανόμενες πρόβες, στην φιλολογική ανάλυση, στο στήσιμο της σκηνης και στην απαγγελία του κειμένου με διαλογική μορφή. Γίνονται σκηνοθέτες και κατευθύνουν τα παιδιά σε μια εμπειρία που από παιδαγωγική και ψυχική άποψη δεν έχει σίγουρα και θετικά αποτελέσματα. Διότι στην παιδαγωγική αυτό που έχει σημασία είναι η διαδικασία και όχι το αποτέλεσμα. Η θεατρική παιδεία και αγωγή δεν αποτελούν μόνο παράσταση. Υπάρχει πιθανότητα να ανεβούν πολλές παραστάσεις χωρίς αυτές να συμβάλουν στη θεατρική παιδεία και αγωγή των παιδιών. Επιπλέον, η θεατρική αγωγή και το θεατρικό παιχνίδι δεν υφίσταται μια απλή διδασκαλία και διεκπεραίωση του δεδομένου έργου. Αντίθετα, είναι μια δραστηριότητα κυρίως δημιουργική, μέσα από την οποία το παιδί έχει την ευκαιρία να εκφράσει το συναισθηματικό του γίνεσθαι, τις αντιδράσεις, τις ιδέες και τις ανάγκες του. Με το να εκφράζεται μαθαίνει να τις αξιολογεί. Από όλες τις Τέχνες το θέατρο έχει ξεχωριστή θέση και αξία, καθώς χρησιμοποιεί το ανθρώπινο σώμα ως φορέα στο σύνολό του. Δεν πρέπει να ξεχνιέται η αξία του και να το θυμούνται μόνο στις εκδηλώσεις και στις γιορτές του σχολείου. Ήδη στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουν ξεκινήσει να εφαρμόζονται πολλά προγράμματα, τα οποία σε μερικά σχολεία έφεραν θετικά και ωφέλιμα αποτελέσματα. Αυτά σχετίζονται με το πώς η θεατρική παιδεία θα καταφέρει να λειτουργήσει στα προγράμματα του Γυμνασίου και του Λυκείου. Προβλέπεται να δημιουργηθεί ένα παρόμοιο πρόγραμμα Αισθητικής αγωγής και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση με εκείνο που έχει ήδη εφαρμοστεί στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Είναι ανάγκη να κυκλοφορήσουν βιβλία για τον εκπαιδευτικό. Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η θεατρική παιδεία εκλαμβάνεται στις μέρες μας μέσα από συγκεκριμένους άξονες. Πρώτος άξονας αποτελεί ο θεατρικός όμιλος ή ομάδα που λειτουργεί με τα παιδιά, τα οποία θέλουν να παρακολουθούν σε όλη τη σχολική χρονιά πρακτικές, ασκήσεις και μαθήματα που σχετίζονται με τη θεατρική έκφραση. Η παράσταση δεν είναι κάτι το απαραίτητο και αναγκαίο και το αισθητικό αποτέλεσμα δεν παραμερίζεται. Ο δεύτερος άξονας αναφέρεται στη μεταβολή από τη φιλολογία στη θεατρική πράξη. Το φιλολογικό κείμενο είναι ικανό να μετατραπεί σε σχέδιο δράσης. Κυρίως όταν το κείμενο έχει προοριστεί για τη διαδικασία της αναπαράστασης, όπως για παράδειγμα κείμενα αρχαίας τραγωδίας, ποίησης ή πεζού λόγου. Στον Γ' άξονα το θέατρο διατηρώντας το σκοπό του αποτελώντας ερέθισμα και μέσο φιλολογικής προσέγγισης στα πλαίσια διδασκαλίας μαθημάτων οικείων και μαθημάτων που σχετίζονται με τη Γλώσσα, τις Τέχνες, την Ιστορία, φέρνει εις πέρας μια αποστολή, παραβιάζοντας τα όρια της στερεότυπης και συμβατικής διδασκαλίας. Στον Δ' άξονα συντελείται η διαμόρφωση των θεατρικών εργαστηρίων σε μερικά σχολεία, συνοικίες και περιφέρειες. Αυτά έχουν την δυνατότητα να λειτουργήσουν έξω από τα σχολικά μαθήματα και προγράμματα και να συμμετέχουν παιδιά από διάφορα σχολεία. Έτσι, το σχολείο με τη βοήθεια του θεάτρου ανοίγει τις πόρτες του στην κοινωνία και μέσα από τα θεατρικά εργαστήρια δημιουργεί καρπούς ευαισθητοποίησης, πολιτιστικής ζωής και ενημέρωσης για την Τέχνη του Θεάτρου. Επίσης, προσφέρει στα παιδιά και στους νέους δυνατότητες επικοινωνίας, δημιουργίας και έκφρασης σε ένα άλλο επίπεδο.

Στον τελευταίο άξονα, γίνεται η συνεργασία καθηγητών Γυμνασίου και Λυκείου με θεατρολόγους, ηθοποιούς και εμπυχωτές για την παράλληλη διδασκαλία, την ανάλυση μαθημάτων και κειμένων που συνδέονται με την κωμωδία, την τραγωδία, το δράμα, με κεφάλαια διδακτέας ύλης καθώς επίσης με την παγκόσμια και ελληνική Λογοτεχνία και την σημειολογική και αισθητική ανάλυση του καλλιτεχνικού προϊόντος. Συμπερασματικά, το θέατρο της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης δεν αποσκοπεί στην παράσταση, στην επίδειξη και σε Φεστιβάλ. Στο πλαίσιο της θεατρικής παιδείας τα παιδιά πρέπει να συνδεθούν με ορισμένες σκηνικές προσεγγίσεις, να βιώσουν, να γνωρίσουν και να ανακαλύψουν το θεατρικό παιχνίδι. Δηλαδή μέσα από το θέατρο να λάβουν γνώση και αίσθηση των πλαισίων και κανόνων που αποτελούν την Τέχνη του θεάτρου. Σύμφωνα με κάποιες επισημάνσεις στο κομμάτι αυτό, η θεατρική αγωγή είναι μια σύνθετη και ευρύτερη έννοια που αποτελείται από πολλές διαστάσεις του θεατρικού περιεχομένου, του θεατρικού παιχνιδιού και της παιδαγωγικής του θεάτρου. Είναι γεγονός ότι η σχολική κοινότητα αποδεικνύει ότι ο εκπαιδευτικός χρησιμοποιεί αρκετά συχνά το θέατρο, παρόλο που δεν γνωρίζει μεθόδους, τεχνικές της σύγχρονης παιδευτικής έκφρασης και αντίστοιχη θεατρική παιδεία και γνώση. Εντάσσει, όμως το θέατρο γιατί δέχεται και αντιλαμβάνεται τις θετικές επιδράσεις που ασκεί στην εκπαιδευτική διαδικασία και στο σχολικό βίο γενικά. Στο τέλος της σχολικής χρονιάς, τα παιδιά παίζουν θέατρο κατευθυνόμενα από κάποιον εκπαιδευτικό. Αυτό το κατευθυνόμενο και προκατασκευασμένο θέατρο επιφέρει πολλά προβλήματα στα παιδιά. Τέτοια προβλήματα είναι το ερώτημα ποιο έργο να παίξουν, με τον τρόπο να ανεβεί το θέατρο, πώς θα λυθούν τα διάφορα τεχνικά θέματα μιας παράστασης. Ποια είναι η διαδικασία ανεβάσματος του θεατρικού έργου και πώς δεν θα αποτελέσει μια ψυχαναγκαστική και ψυχοφθόρα διαδικασία για τα παιδιά και το δάσκαλο. Μερικές φορές παρόμοια προβλήματα και ερωτήματα επιλύονται με μια λογική, η οποία δεν συνδέεται με τη λογική του θεάτρου ως παιδευτική πράξη. Δηλαδή, αντιμετωπίζονται με μεθόδους και τρόπους αντιπαιδαγωγικούς, που δεν αναπτύσσουν σε βάθος τη σχέση του παιδιού με το θέατρο. Παρόλο, που αυτή η προσπάθεια ανεβάσματος μιας παράστασης να έχει καλές προθέσεις, η θεατρική πράξη μετατρέπεται σε καλλιέργεια «ταλέντων», ψυχική κόπωση και δημιουργία ψευδεσθήσεων σχετικά με την πραγματική φύση της θεατρικής τέχνης. Από άγνοια του περιεχομένου της θεατρικής αγωγής και από καλές προθέσεις του εκπαιδευτικού στα πλαίσια του προγράμματος της Αισθητικής αγωγής, ανεβαίνουν κάθε χρόνο πολλαπλές παραστάσεις έργων από μαθητές του Νηπιαγωγείου και από παιδιά Δημοτικού. Τα φιλολογικά κείμενα της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν τη δυνατότητα για αξιοποίηση θεατρικών πρακτικών κατά τη φάση της επεξεργασίας τους. Κείμενα νεότερης και αρχαίας Γραμματολογίας και έργα τραγικών, παρόλο που προορίζονται για να παίζονται και μέσα από το ΠΑΙΖΕΙΝ, να διδάσκονται μόνο φιλολογικά, γραμματολογικά, συντακτικά και ανεβασμένα σκηνικά, δεν αναπαριστάνονται και δεν ερμηνεύονται. Μικρή θεωρείται η απόσταση από ένα φιλολογικό κείμενο στη θεατρική πράξη, εντούτοις το όφελος και κέρδος είναι μεγάλο. Δεν είναι απαραίτητο η συγκεκριμένη διαδικασία να γίνεται στη σκηνή σε μια παράσταση Γυμνασίου και Λυκείου. Αλλά αυτή μπορεί να λειτουργήσει και στη τάξη καθημερινά με τεχνικές και μεθόδους που έχει στη διάθεση του το θεατρικό παιχνίδι, και η παιδευτική θεατρική έκφραση. Το τελευταίο διάστημα παρατηρείται μια αύξηση και έξαρση των μαθητικών και σχολικών παραστάσεων και σχολικών Φεστιβάλ στη Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Πιθανό είναι τα επόμενα χρόνια να ανεβούν και στο χώρο του Νηπιαγωγείου θεατρικές

παραστάσεις. Αν συνέβη αυτό θα αποτελέσει κάτι θετικό και ενθαρρυντικό, διότι αποδεικνύει τη πρόθεση και την επιθυμία των εκπαιδευτικών για προβολή του θεάτρου στην εκπαίδευση. Αρκετοί είναι εκείνοι που πιστεύουν ότι η αφύπνιση και η ενεργοποίηση αυτή, συμβάλλει σε μια πολύπλευρη πολιτιστική ανάπτυξη στη χώρα μας. Όμως πρέπει να υπάρχει μεγάλη προσοχή, ώστε να προσφέρουν στα παιδιά την γνώση και την ενθάρρυνση, την παιδεία και τα μέσα για να πετύχει και να διατηρηθεί η προσπάθεια που ξεκίνησε. Το πρόγραμμα Αισθητικής αγωγής, όπως ορίζεται από το αναλυτικό πρόγραμμα, το βιβλίο της Αισθητικής Αγωγής για τον εκπαιδευτικό, που εκδόθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, με σκοπό να συνδέσει τον πολιτισμό με τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και κυρίως να καλλιεργήσει την ευαισθητοποίηση δασκάλων για αυτά τα θέματα, αποτελεί δυναμικός παράγοντας για να υλοποιηθεί η εφαρμογή της Θεατρικής παιδείας στα προγράμματα της Γενικής εκπαίδευσης. Η θεατρική παιδεία, το θεατρικό παιχνίδι και η θεατρική αγωγή γενικότερα δεν σκοπεύει μονάχα να φέρει το παιδί σε επαφή με τις Τέχνες και το Θέατρο. Αλλά αποτελεί μέσο για την δημιουργική έκφραση του πολιτιστικού και πολιτισμικού κόσμου, να φτάσει στη θέαση του σύμπαντος, να καλλιεργηθεί αισθητικά και να επικοινωνήσει. Η ανθρώπινη αντίληψη παράγεται σε ευρύτερα επίπεδα με την διεύρυνση της δημιουργικής φαντασίας, με αποτέλεσμα να αναπτύσσεται ο πραγματικός κόσμος του παιδιού. Η Αισθητική είναι πιθανό να αποτελεί τη νέα «Ηθική» και τη διδακτική μέθοδο των επόμενων χρόνων. Με αφορμή κάποιων ερωτημάτων θα δοθούν απαντήσεις για πολλά ζητήματα που ενδιαφέρουν τους σημερινούς εκπαιδευτικούς. Η πρώτη απορία είναι από ποια τάξη και ηλικία πρέπει να διδάσκεται η θεατρική αγωγή στα παιδιά του Δημοτικού σχολείου. Η απάντηση είναι πως όσο πιο νωρίς διδάσκεται, τόσο περισσότερα ωφελείται το παιδί. Συγκεκριμένα, από τη Πρώτη τάξη του Δημοτικού είναι ανάγκη να διδάσκεται το παιδί το περιεχόμενο και τη μορφή του θεατρικού παιχνιδιού, όπως καθορίζεται από το Αναλυτικό πρόγραμμα αισθητικής αγωγής. Το θεατρικό παιχνίδι δεν απευθύνεται σε ορισμένη ηλικία αλλά προορίζεται για όλα τα παιδιά που συμμετέχουν σε αυτό. Σύμφωνα με την καθηγήτρια Ζωή Μιχάλαρου, στο μάθημα της μουσικής στο σχολείο, εκτός από το θεωρητικό κομμάτι του και το κομμάτι της πρακτικής εφαρμογής σε διάφορα όργανα, εφαρμόζονται μουσικά παιχνίδια και παρουσιάζονται επιμορφωτικές μουσικές ταινίες. Τα παιδιά δείχνουν τη διάθεση και το ενδιαφέρον να συμμετέχουν δυναμικά, δημιουργώντας ομάδες και προσωπικές τους συνθέσεις. Το μάθημα διδάσκεται μέσα από ένα μουσικό παιχνίδι, με τη χρήση κρουστών, πνευστών και άλλων οργάνων, όπου τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να βιώσουν τη γνώση. Τα παιδιά βγαίνουν από το επιβλητικό μάθημα πειθαρχίας και υπακοής, παράγοντας θόρυβο. Το πρόβλημα, όμως, που τίθεται είναι πως θα πείσει ο δάσκαλος το διευθυντή/ρια και τους αρμόδιους σε περίπτωση διαφωνίας τους, ότι τα παιδιά με αυτή τη διαδικασία μαθαίνουν και ταυτόχρονα βιώνουν μια ευχάριστη εμπειρία, η οποία τους οδηγεί να αγαπήσουν, με δημιουργικότητα τη μουσική. Αυτό δεν είναι κάτι εύκολο καθώς είναι ανάλογο της αντίληψης που διαθέτουν οι ίδιοι για τη διαδικασία αγωγής και μάθησης. Απαραίτητο είναι όμως, να εξηγήσουν και ξεκαθαρίσουν στους υπευθύνους τους στόχους της διαδικασίας αυτής. Δηλαδή να συνειδητοποιήσουν οι δάσκαλοι μέσα τους, τι από όλα επιδιώκουν. Να προσφέρουν Ωδειακή παιδεία, να αξιοποιήσουν τη μουσικοπαιδαγωγική πράξη ως μέσο ή να μάθουν στα παιδιά τη Μουσική γενικότερα; Επομένως, πριν ξεκινήσει το μάθημα της Μουσικής να γίνει μια εξήγηση στους αρμόδιους του σχολείου και σε αυτούς που αντιδρούν στου θορύβους που προκαλούν τα παιδιά, ποιος είναι ο στόχος του δασκάλου, οι τεχνικές και τα μέσα που χρησιμοποιούνται αλλά και τι αποτελεί ο

συγκεκριμένος θόρυβος. Το πρόβλημα αυτό ίσως έχει και άλλες αιτίες. Για παράδειγμα, είναι πιθανό το σχολείο να μην έχει στη διάθεσή του τον κατάλληλο χώρο, στον οποίο τα παιδιά θα εκφραστούν ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς. Φυσικά ο θόρυβος που παράγεται μπορεί να ενοχλεί μια διπλανή τάξη και τη διδακτική διαδικασία, στην οποία τα παιδιά απαιτούν την ηρεμία και την αυτοσυγκέντρωση ώστε να λειτουργήσουν αποδοτικά στο μάθημα. Το θέμα όμως αυτό έχει τρόπο λύσης. Μπορεί να γίνει από τον εκπαιδευτικό μια σωστή ενημέρωση στους υπευθύνους και στον διευθυντή του σχολείου, ώστε να πειστούν για τα θετικά αποτελέσματα αυτής της διδακτικής διαδικασίας και σίγουρα δεν θα φέρουν άλλες αντιρρήσεις. Επίσης, με βάση την εμπειρία μιας εκπαιδευτικού, αξίζει να γίνει μια αναφορά στα όσα βίωσε από την προσπάθειά της να δουλέψει με τα παιδιά παράγοντας μια θεατρική παράσταση. Ειδικότερα, αναφέρει ότι η σχέση με τον εαυτό της άλλαξε ριζικά, αφουγκράστηκε τους μαθητές της και τον ίδιο της τον εαυτό. Εργάστηκε περισσότερο με τον εαυτό της και με τους μαθητές της θεατρικότερα. Ακόμα, αγάπησε και κατανόησε την προσωπικότητά της και παράλληλα αγάπησε βαθύτερα τους μαθητές, με τρόπο που δεν τους επέβαλε να βάλουν τις «μάσκες» τους και να παίζουν τους ρόλους που άρεσαν στην ίδια. Αντίθετα, τα παιδιά διάλεξαν τους ρόλους με σκοπό να εκφραστούν και να αποφορτιστούν από τα συναισθηματικά τους βάρη και δέχθηκαν μια καθοδήγηση ισορροπημένη ώστε να ανοιχτούν οι δρόμοι προς τη διάνοηση. Είναι φανερό ότι η Αισθητική Αγωγή στο νέο και σύγχρονο σχολείο εκλαμβάνεται ως σύνολο δραστηριοτήτων που περιέχει Εικαστική, Θεατρική Αγωγή, Μουσική και Θεατρικό παιχνίδι. Από όλα τα παραπάνω καταλήγουμε σε κάποια συμπεράσματα. Με το αναλυτικό πρόγραμμα που ήδη ισχύει η Αισθητική Αγωγή αποτελεί θεσμοθετημένη και με βιβλία για τον εκπαιδευτικό. Έτσι, δημιουργούνται το πλαίσιο και οι βάσεις εφαρμογής στο ελληνικό σημερινό σχολείο. Η σύνδεση των καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και η παιδευτική πράξη που προσφέρονται, συμβάλλουν στην προσέγγιση των παιδιών με την Τέχνη και τον Πολιτισμό σαν μια μορφή επικοινωνίας των ανθρώπων, έκφρασης και δημιουργίας. Ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα Αισθητικής Αγωγής αποσκοπεί στην καλλιέργεια των αντιληπτικών και αισθητικών δυνατοτήτων των παιδιών με τρόπο που θα τους δώσει την ευκαιρία να συντονίσουν, να οργανώσουν και να ανακαλύψουν τις δημιουργικές τους προοπτικές. Δηλαδή να είναι ικανό να παράγει δημιουργικές συλλήψεις του πολιτισμικού και πολιτιστικού κόσμου. Αυτό εκτός από την απαραίτητη τεχνογνωσία που απαιτείται, έχει τη δυνατότητα να του το παρέχει το σχολείο. Είναι ο μελλοντικός στόχος της εκπαίδευσης, που θέλει να καλείται σύγχρονη. Για το λόγο αυτό, θα πρέπει η Αισθητική Αγωγή να αντιμετωπίζεται ως καλλιέργεια των διδακτικών μεθόδων και πρακτικών, η μελλοντική μεθοδολογία. Η αφύπνιση των δημιουργικών ικανοτήτων των παιδιών έχει ως αποτέλεσμα την ομαλή και αβίαστη εξέλιξη τους και την ανάπτυξη των προσωπικών κλίσεων, δεξιοτήτων και ενδιαφερόντων. Δια μέσου του περιεχομένου της Αισθητικής Αγωγής (μουσικής, θεατρικού παιχνιδιού, εικαστικής) αναπτύσσεται η ευαισθητοποίηση των δημιουργικών ικανοτήτων των παιδιών, καλλιεργείται η παρατηρητικότητα, η κοινωνικότητα που μειώνει την περιθωριοποίηση και διευκολύνεται η ανάπτυξη της βαθύτερης επικοινωνίας με το κοινωνικό, πολιτιστικό και φυσικό περιβάλλον. Επιπλέον, η χρήση της συμβολικής σκέψης, η κατανόηση και η λειτουργία των κωδίκων, των συμβόλων και των «γλωσσών» που αξιοποιούν οι Τέχνες, συμβάλλει στην εκτίμηση των παιδιών για τα έργα και τους καλλιτεχνικούς δημιουργούς ως σημαντικές αξίες, εξελίσσοντάς με αυτό τον τρόπο το κριτήριο της αίσθησης. Η αίσθηση αποτελεί μέσο γνώσης. Η Αισθητική αγωγή, με συστηματική εφαρμογή, παρέχει στο

παιδί ευκαιρίες δημιουργικής καλλιτεχνικής έκφρασης, ερεθίσματα και δράσεις για πνευματική, ψυχική και σωματική ανάπτυξη. Στην σημερινή εποχή, μια εποχή αυτοματισμού, τυποποίησης, οπτικοποίησης της ζωής, τεχνολογικού ορθολογισμού, η φαντασία των παιδιών περιορίζεται αισθητά ή δεν καλλιεργείται καθόλου. Χωρίς την ανάπτυξη της φαντασίας, δεν μπορεί να υπάρχει δημιουργικότητα και το ανάποδο. Η ύπαρξη αποστήθισης, απομνημόνευσης, ρουτίνα και η στειρότητα οδηγούν το παιδί στην αναζήτηση μιας σωτήριας διεξόδου. Πρέπει να προσφέρονται δυνατότητες ευρύτερης δημιουργικής έκφρασης και συμμετοχής στη θέαση, στα δρώμενα, στην επικοινωνία, στη δράση και κυρίως στη χαρά του παιδιού. Το σύγχρονο σχολείο, αυτό που επιθυμεί να υπάρχει τα επόμενα χρόνια, δεν γίνεται να παρεμποδίζει και παραμερίζει τις ανάγκες αυτές του παιδιού. Έχει καθήκον να παρέχει στο παιδί, δια μέσου της καθημερινής εκπαιδευτικής διαδικασίας, ευκαιρίες ώστε να προσεγγίσει τις Τέχνες, και τον πολιτισμό σε ένα ευρύτερο επίπεδο. Η Αισθητική αγωγή στην εκπαίδευση αποτελεί μια μεγάλη αναγκαιότητα στην εποχή του σήμερα. Μέσα από τις Τέχνες, δίνεται έμφαση στον πολιτισμό και μια δυνατότητα εισχώρησης του στο εκπαιδευτικό σύστημα, ως σταθερή και όχι περιστασιακή δυνατότητα, η οποία αναζητά την ευχαρίστηση μέσα από τη γνώση, τη δημιουργία, την αίσθηση αλλά και μέσα από την έκφραση και ευαισθητοποίηση των παιδιών. Βασίζεται στις κυριότερες πηγές μάθησης, την περιέργεια και την παρατήρηση και φυσικά στην καλλιέργεια της συνθετικής δυνατότητας του παιδιού και την εξέλιξη της επικοινωνίας του. Μόνο του, το περιεχόμενο της Αισθητικής Αγωγής δεν είναι σε θέση να λειτουργήσει, για να καλύψει επιτακτικές ανάγκες που αναφέρθηκαν παραπάνω. Τις ανάγκες δηλαδή, της σύγχρονης εκπαίδευσης και τις βασικές ανάγκες του παιδιού. Η σύνθεση είναι μόνο αυτή που μπορεί να παρέχει τις προδιαγραφές μιας αποτελεσματικής λειτουργίας του σύγχρονου εκπαιδευτικού προγράμματος Αισθητικής Αγωγής. Η Αισθητική Αγωγή στις μέρες μας θεωρείται το πρώτο σκαλοπάτι, μια νέα σελίδα στην ιστορία της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης. Είναι ένα σύστημα αξιών, ένα εργαλείο αντιμετώπισης ενός νοησιαρχικού σχολείου, της ισοδύναμης και ολόπλευρης καλλιέργειας του παιδιού. Ακόμα και σήμερα συνεχίζει να υπάρχει μια αφάνταστα νοησιαρχία και μεταρρυθμισμένη πεποίθηση του σχολείου του 21^{ου} αιώνα. Το σχολείο δεν είχε καλές σχέσεις με τις Τέχνες και την αντιμετώπιζαν ως δευτερεύον μάθημα και το θέατρο θεωρούνταν μια απλή παράσταση διάφορων έργων ή μια απαγγελία στις πολλές γιορτές που οργάνωναν. Από την άλλη άποψη, η Αισθητική αγωγή του σύγχρονου σχολείου συλλαμβάνει τις Τέχνες ως μια παιδευτική, αισθητική και κοινωνική διαδικασία. Ακόμα οι Τέχνες αντιμετωπίζονται ως μέσο έκφρασης της βαθύτερης ανάγκης του ατόμου για δράση, ευαισθητοποίηση, θέαση και επικοινωνία. Εννοείται ότι αυτές απευθύνονται όχι μόνο στα χαρισματικά παιδιά αλλά πιο σωστά για τα ίδια τα χαρισματικά παιδιά και τους χαρισματικούς εκπαιδευτικούς. Στη συνέχεια θα γίνει μια εκτενέστερη διευκρίνιση που θεωρείται απαραίτητη. Μιλώντας για την Αισθητική Αγωγή και ειδικότερα αναφέροντας τη λέξη αγωγή, που ίσως παραξενεύει μερικούς, δεν εννοείται κανένας επιβλητικός και αυστηρός κανόνα χειραφέτησης και επίδρασης των ενηλίκων και περισσότερο των δασκάλων στη πνευματική και ψυχική ανάπτυξη των παιδιών. Μόνο η έννοια Αισθητική Αγωγή θεωρείται μια μέθοδος που δεν κωδικοποιεί και δεν δογματίζει αλλά απομακρύνεται από τις προκατασκευασμένες αισθητικές αντιλήψεις. Ακόμα, είναι μια μέθοδος, στην οποία το παιδί θα ωφεληθεί με ποικίλους τρόπους, με πολλά αισθητικά ερεθίσματα, να ενεργήσει δημιουργικά και αισθητικά. Σημαντικό είναι το παιδί να δημιουργήσει ενδιαφέροντα, να συνδεθεί με την έννοια του ωραίου και στην υποκειμενική και στην αντικειμενική του

διάσταση. Το παιδί για να έχει την ευκαιρία να βιώσει το ωραίο, για να επιθυμεί έπειτα να το μεταβάλλει και να το αντιληφθεί ως τρόπος ζωής, ποιότητα ζωής, είναι ανάγκη να γνωρίσει την αίσθηση των πραγμάτων, τη δυνατότητα για δημιουργική έκφραση και τη λειτουργικότητα των συμβόλων. Στην συνολική εφαρμογή του προγράμματος Αισθητικής Αγωγής, οι δραστηριότητες του παιδιού βασίζονται στην ελεύθερη και αυθόρμητη έκφραση του και στην ανάγκη του να ταξινομήσει, να αναπαραστήσει και να παρουσιάσει το γύρω του περιβάλλον και τον κόσμο του. Όλα τα παραπάνω αποτελούν στοιχειώδη προϋπόθεση για την ψυχική και κινητική του ανάπτυξη. Η δημιουργική απασχόληση εντάσσεται στις δραστηριότητες αυτές με διάφορους τρόπους. Αρχικά, με τη ζωγραφική μέσα από εικαστικές δραστηριότητες, διακόσμηση και παρέμβαση του χώρου, κατασκευές, διαμόρφωση του τόπου δράσης και φυσικά μέσα από την επικοινωνία με μουσεία αρχαιολογικούς χώρους, παλαιά σπίτια και οικισμούς. Επίσης, υπάρχουν εργαστήρια παραδοσιακών και καλλιτεχνικών δημιουργών, εργοστάσια και σπίτια από την πρώτη βιομηχανική περίοδο. Με βάση τη Μουσική, το παιδί ανακαλύπτει την αναπνοή και τη φωνή. Έρχεται σε επαφή με καινούρια ακούσματα, ανοργάνωτους και πρωτόγονους ήχους, διάφορες μουσικές φόρμες και ποικίλα είδη. Επιπλέον, προσφέρονται στο παιδί ηχητικά και μουσικά παιχνίδια και ευκαιρίες για επαφή με τα όργανα και τα μουσικά σύνολα. Αντιλαμβάνονται την έννοια του τραγουδιού, παρακολουθούν συναυλίες και μαθαίνουν να λειτουργούν το σώμα τους ως ηχείο. Έπειτα, επιλέγουν και συλλέγουν φυσικούς ήχους, καθώς επεξεργάζονται και συνδέουν τα ηχητικά μέσα με άλλες μορφές έκφρασης. Τέλος, το θεατρικό παιχνίδι, στο οποίο συνυπάρχουν οι επιμέρους δραστηριότητες αισθητικής αγωγής, αναπτύσσεται η δημιουργική επικοινωνία. Μέσω πολυετών ερευνών και μελετών πάνω στο κομμάτι του θεάτρου, αποδεικνύεται ότι τα παιδιά έχουν μια φυσική και έμφυτη προδιάθεση για την αισθητική. Η προδιάθεση της έμφυτης αισθητικής τους, σε πολλές περιπτώσεις παραμορφώνεται, αλλοιώνεται και εκμηδενίζεται, ενώ το παιδί ζει σε ένα περιβάλλον που καταπιέζει και αδιαφορεί για αυτή την ανάγκη του. Η Αισθητική αγωγή δεν βασίζεται και δεν απευθύνεται μόνο στο γνωστικό μέρος του παιδιού αλλά κυρίως στην αισθητική του ικανότητα. Δεν σημαίνει όμως, πως δεν επιδρά σε άλλες δυνατότητες του παιδιού και φυσικά και τη γνωσιολογική. Είναι φανερό πως ένα παιδί τέσσερα με πέντε χρονών διαθέτει λεξιλόγιο με κανονικό δείκτη νοημοσύνης, ο οποίος αποτελείται από δύο χιλιάδες λέξεις. Βέβαια δεν γνωρίζουμε, αν για όλες αυτές τις λέξεις κατανοεί την εννοιολογική σημασία τους. Είναι δηλαδή, οι λέξεις αυτές λειτουργικές στο σύνολό τους. Είναι αποδεδειγμένο ότι το παιδί που λειτουργεί στα πλαίσια του προγράμματος Αισθητικής αγωγής, ενισχύει αρκετά το λεξιλόγιο του, τη λεκτική του δυνατότητα και τη λειτουργικότητα της γλώσσας ως μέσο επικοινωνίας. Είναι σημαντικό να τονιστεί η σημασία της Αισθητικής Αγωγής στα εννιά πρώτα έτη του παιδιού και στην ηλικία που το ίδιο δεν μπορεί να εκφραστεί με την ομιλία. Έτσι, παρακινείται από την ανάγκη να εκφράζει με τη γλώσσα των συμβόλων και του σώματος, βιώματα, σκέψεις, ψυχικές καταστάσεις, εντυπώσεις και διάφορες στιγμές που το στιγμάτισαν. Στο σημείο αυτό θα αναφερθούν οι δυο βασικοί μέθοδοι της Αισθητικής αγωγής «VonOben», η αισθητική από τα άνω και η «VonUnten», η αισθητική από τα κάτω. Στην πρώτη περίπτωση, το παιδί καλείται να διδαχθεί γενικές έννοιες του «ωραίου» και του «καλού». Όσοι την εφαρμόζουν υποστηρίζουν ότι υπάρχουν αιώνιοι, αναλλοίωτοι και अपαραβάτα νόμοι του ωραίου και βασιζόμενοι σε αυτούς μεταβαίνουν στην αγωγή. Στην άλλη περίπτωση, χρησιμοποιούνται ως βασικοί άξονες το πείραμα και η παρατήρηση. Το παιδί, με βάση αυτόν τον άξονα προβληματίζεται και ερευνά.

Επίσης, έρχεται σε επαφή με το ασύμβατο, το αυθόρμητο και την εκμετάλλευση του τυχαίου. Η Αισθητική αγωγή, σύμφωνα με την συγκεκριμένη μέθοδο παράγεται σε πολλά επίπεδα και παίρνει ένα διαλεκτικό και κριτικό χαρακτήρα. Κύρια προϋπόθεση της είναι η ενεργοποίηση του παιδιού και η σωματική και διανοητική συμμετοχή του. Ονομάζεται αλλιώς μέθοδος συνεργασίας ή συμμετοχής στην αναπαραγωγή κάποιου έργου που στηρίζει την Τέχνη και τον άνθρωπο. Η μέθοδος «VonOben» χρησιμοποιείται στα ιδρύματα τέχνης και διδασχής. Είναι πιθανό να εφαρμόζεται και από μερικά εκπαιδευτικά προγράμματα. Στις μέρες μας εμφανίζεται η ανάγκη εφαρμογής και της μεθόδου «VonUnten». Σε πολλά προγράμματα έχει κάνει αισθητή την παρουσία της, τόσο στη σχολική, όσο και στην έξω ζωή των παιδιών. Σε άλλες περιπτώσεις παρατηρείται να εφαρμόζονται και οι δύο μέθοδοι. Τη μία καταλήγουν σε μια σύνδεση απόψεων και από την άλλη επιλέγουν μια από τις δύο, με βάση τις συνθήκες που επικρατούν. Είναι φανερό, ότι στο σύγχρονο σχολείο η μέθοδος που θα αναπτύσσει την ψυχική και παιδαγωγική διάσταση του περιεχομένου, μιας μεθόδου με περιεχόμενο όπως είναι της «VonUnten», επιτρέπει να εφαρμοστεί η Αισθητική αγωγή. Υπάρχουν δύο ακόμη άξονες, αυτός της παρατήρησης και εκείνος του χώρου. Η παρατήρηση λειτουργεί ως μέσο που θα διευκολύνει το παιδί να μεταβεί σε ένα επίπεδο αισθητικής διερεύνησης, κρίσης και αξιολόγησης που ίσως να γίνει χρήσιμο σε τομείς της μαθησιακής και κοινωνικής του εξέλιξης. Τα παιδιά παρατηρούν μαζί με το δάσκαλο τα αντικείμενα και τη διάταξη τους στο χώρο. Έναν χώρο μέσα από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, που δημιουργεί την ανάγκη να γνωρίσουν και να παρατηρήσουν τα κοινωνικά φαινόμενα, τους παράγοντες, τα στοιχεία και τις ανάγκες που δημιούργησαν τα αντικείμενα, συμβάλλοντας με αυτό τον τρόπο στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και στη μορφολογία του χώρου. Δεν πρέπει να παρατηρούν τα αντικείμενα, τον φυσικό και δομημένο χώρο, το έργο τέχνης μεμονωμένα από τους λόγους που τα δημιούργησαν. Δεν τα αντιλαμβανόμαστε ως κάτι το αόριστο, το γενικό αλλά το σχετίζουμε με αυτό που μας ενδιαφέρει. Τα παιδιά δεν έχουν ευκαιρίες άσκησης της παρατήρησης, της εκτίμησης, της σύγκρισης και της περισυλλογής. Εκείνα που αντιλαμβάνονται στο περιβάλλον τους, εκείνα που διαμορφώνουν το χώρο, δηλαδή τα αντικείμενα της ατομικής τους ανάγκης, τους είναι ασχολίαστα, αδιάφορα, χωρίς αισθητική εκτίμηση. Αποτελούν εμφανίσιμα στοιχεία εντυπωσιασμού και στοιχεία κομπορμιισμού της μόδας. Αδιάφορες εικόνες, αποκομμένες από τον πραγματικό κόσμο που ζουν τα παιδιά, τη φυσιογνωμία και το χώρο του. Επιπλέον, θεωρούνται κατασκευασμένα προϊόντα με ανύπαρκτη αισθητική αξία. Στα παιδιά, τα περιβαλλοντικά στοιχεία ασκούν μια δυναμική επίδραση, δίχως να του επιτρέπουν την δυνατότητα αναλυτικής παρατήρησης, σύγκρισης και κριτικής στάσης. Το παιδί από τα πρώτα χρόνια της ζωής του, αποκτά τις αισθητικές έννοιες μόνο μέσα από την παρατήρηση. Την κριτική και βαθύτερη παρατήρηση του δομημένου και φυσικού χώρου, αλλά και των τεχνικών και φυσικών αντικειμένων του κόσμου που περιβάλλεται το παιδί. Η παρατήρηση είναι συνυφασμένη με την φύση και τον άνθρωπο, για αυτό η κρίση του παιδιού γίνεται πιο σίγουρη με τις βαθύτερες αισθήσεις. Στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις, τα παιδιά είναι αποκομμένα από το φυσικό περιβάλλον και δεν λαμβάνουν τα ερεθίσματα που αναπτύσσουν την ευαισθητοποίησή τους. Με την παρατήρηση τα παιδιά μπορούν να αντιληφθούν τις αποχρώσεις, τους συμβολισμούς, τις σηματοδοτήσεις όγκων και σχημάτων, τις μεταλλαγές, τους συνδυασμούς χρωμάτων και τις φωτοσκιάσεις. Μια παρατήρηση που θα αποσκοπεί στη διαδικασία μετασχηματισμού των αντικειμένων σε ευκαιρία αισθητικής σηματοδότησης και απόλαυσης, σε

έργο τέχνης. Μια παρατήρηση των μεταβολών στη φύση, των χρωμάτων και του χρόνου. Τα παιδιά ζουν στο αιώνα, στον οποίο όλα αποτελούν μια οπτικοποίηση της ζωής. Μέσα από τις εικόνες γίνεται η μεγαλύτερη πληροφόρηση που μπορεί να λάβουν τα παιδιά. Οι εικόνες που παρουσιάζει η τηλεόραση, οι αφίσες, τα έντυπα αποτελούν τη σύγχρονη αισθητική παιδεία του μαζικού πληθυσμού. Από αυτές τις εικόνες, αναπτύσσεται η αισθητική αντίληψη του, προχωρά σε αισθητικές αξιολογήσεις και διαμορφώνει πεποιθήσεις. Αυτά είναι πιθανό να αποτελέσουν αφορμές παρατήρησης, στοιχεία αξιολόγησης, ανάλυσης και κριτικής. Τα παιδιά με τη βοήθεια της παρατήρησης οδηγούνται σε συγκρίσεις που ενώ πρώτα είναι ποσοτικές και απλές, έπειτα γίνονται ποιοτικές. Τα παιδιά συγκρίνουν και παρατηρούν ιδιότητες και με αυτό τον τρόπο ανακαλύπτουν τις αντιθέσεις, τις διαφορές και τις ομοιότητες. Στη συνέχεια, τα παιδιά ασχολούνται με εργασίες, στις οποίες χρησιμοποιούν πολλά στοιχεία των παρατηρήσεων τους. Η προσέλευση του ενδιαφέροντος των παιδιών για την παρατήρηση γίνεται προσφέροντας στα ίδια ποικίλα ερεθίσματα, τα οποία θα μπορούν αφυπνίσουν την δραστηριοποίησή τους. Όταν τα παιδιά ξεκινήσουν την ενεργό δράση, τότε έχουν τη δυνατότητα να μεταβούν στη δημιουργική έκφραση. Τα ερεθίσματα αυτά παρέχονται με πολλαπλούς και διαφορετικούς τρόπους όπως μέσα από το θεατρικό παιχνίδι, τα οπτικοακουστικά ερεθίσματα και τη μουσική. Όμως, δεν πρέπει να γίνουν μια μορφή στερεότυπου και μηχανικού μαθήματος, με καθορισμένη διάρκεια και συγκεκριμένο χώρο. Εντούτοις καλούνται να διατηρούν την παρουσία τους στο σχολείο και να παίρνουν ποικίλες μορφές. Κυριότερη προϋπόθεση των στοιχείων των ερεθισμάτων, της παρατήρησης και της δημιουργικής έκφρασης, η οποία θα βοηθήσει τα παιδιά είναι τα ενδιαφέροντα, οι ανάγκες τους και τα ενδιαφέροντα και οι ανάγκες του περιβάλλοντος που ζουν. Επιπρόσθετα, είναι να διευρυνθεί το στάδιο της νοητικής τους ανάπτυξης, οι κινητικές τους δεξιότητες, οι δυνατότητες παροχής και χρήσης πολύμορφου υλικού και να δημιουργηθεί στο σχολικό χώρο το κατάλληλο περιβάλλον. Τέλος, να υπάρχει ένα κλίμα ενθάρρυνσης στα παιδιά και στους εκπαιδευτικούς για το περιεχόμενο και τα αντικείμενα της Αισθητικής Αγωγής. Βέβαια, η παρατήρηση δεν αποτελεί το μόνο κίνητρο για την Αισθητική καλλιέργεια του παιδιού. Υπάρχει δυνατότητα εκμετάλλευσης και άλλων έμφυτων τάσεων του παιδιού. Για παράδειγμα, έμφυτες τάσεις είναι η περιέργεια, η ανάγκη της δοκιμής και η τάση του παιδιού να αλλάζει την καθημερινότητα. Μέσα από αυτή τη διαδικασία το παιδί εμπλουτίζει τις εμπειρίες του, αυξάνει τις γνώσεις του και ευαισθητοποιείται κριτικά και αισθητικά. Στο θεατρικό παιχνίδι αυτή η διαδικασία υπάρχει σε όλα τα στάδια του. Έτσι, το θεατρικό παιχνίδι θεωρείται ένα μέσο συνάντησης και σύνδεσης όλων των δραστηριοτήτων της Αισθητικής Αγωγής. Όσων αφορά τώρα τους τρόπους παρατηρήσεις αυτή είναι αρκετοί. Ένας τρόπος παρατήρησης είναι οι επισκέψεις σε εκθέσεις Γλυπτικής, Ζωγραφικής, Αρχιτεκτονικής, σε μουσεία και παραδοσιακά σπίτια και οικισμούς. Άλλη μορφή παρατήρησης είναι εκείνη της φύσης και των φυσικών οργανισμών. Επίσης, παρατήρηση είναι εφικτή και σε επισκέψεις σε εργαστήρια λαϊκών τεχνών, όπως κατασκευαστές μουσικών οργάνων, υφαντήρια, αγγειοπλάστες, αργαλειός και άλλα τέτοια μέρη. Για παράδειγμα, όταν βλέπουν τα παιδιά ένα έργο ζωγραφικής ή πηγαίνουν μια εκδρομή στη φύση, παρατηρείται και εντοπίζεται το στοιχείο που ο δημιουργός έχει προσθέσει στο έργο του. Ψάχνουν τις ομοιότητες, τις ενότητες, τα θέματα, τους συμβολισμούς και τις λεπτομέρειες που μεταδίδει ο καλλιτέχνης. Μετά από μια εκδρομή σε ένα μουσείο, ατελιέ, έκθεση ή εργαστήριο, τα παιδιά επισκέπτονται χώρους που είναι φυσικοί. Εκεί προσπαθούν να ανακαλύψουν χρωματικές, σχηματικές και θεματολογικές συσχετίσεις και ομοιότητες. Δηλαδή

αναζητούν ένα παιχνίδι με συνδυασμούς χρωμάτων και όγκων στη φύση. Επιπλέον γίνεται προσπάθεια για παρατήρηση ήχων και οργάνων. Μια διαφοροποίηση ρυθμών και μια σύνδεση μουσικού και εικαστικού, αρχιτεκτονικού ρυθμού. Τα παιδιά παρατηρούν τον ανθρώπινο και ψυχικό βίοτο και την συσχέτιση του ανθρώπου με τον ψυχικό βίοτο. Τέλος, γίνεται η παρατήρηση των σκηνικών και εικαστικών αναπαραστάσεων, μέσα από το θεατρικό παιχνίδι, του ψυχικού κόσμου. Τώρα θα γίνει μια αναφορά στις πρακτικές της Αισθητικής αγωγής. Η Αισθητική Αγωγή ξεκινά από το χώρο του σχολείου, δηλαδή το προαύλιο, τους διαδρόμους, την τάξη, τις τουαλέτες και το κυλικείο. Έπειτα, τα αντικείμενα και τα χρώματα που διαθέτει ο χώρος αυτός, τα έδρανα, την διακόσμηση της τάξης και την όλη όψη του Σχολείου. Το σίγουρο είναι πως όλους τους χώρους οφείλουν να τους διατηρούν καθαρούς γιατί αποτελεί ένας μέρος τις αισθητικής του σχολικού χώρου. Ο χώρος, στον οποίο το παιδί είναι αρκετές ώρες και στον οποίο παρακολουθεί ορισμένα μαθήματα, παίζει, βγαίνει διάλειμμα, τρώει και καλύπτει τις κινητικές και σωματικές του ανάγκες, αντιμετωπίζεται θετικά ή αρνητικά. Σηματοδοτεί ποικιλία εννοιών και καταστάσεων που επιδρούν στο παιδί αλλά και στην υπόσταση, το κύρος και τη λειτουργικότητα του χώρου και των διάφορων δραστηριοτήτων που υλοποιούνται σε αυτόν. Αρκετές φορές ο χώρος εμπνέει και ορίζει τα γεγονότα και τα δρώμενα. Για αυτά τα αίτια, που αναφέρθηκαν είναι αναγκαίο, όταν χτίζουν ένα σχολείο να λαμβάνουν υπόψη όχι αποκλειστικά τη γνώμη των τεχνικών και οικονομολόγων αλλά να δέχονται και τη γνώμη των αρμόδιων πάνω στις ανάγκες και τα ψυχικά και παιδαγωγικά προβλήματα των παιδιών. Ιδιαίτερα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του τις επιθυμίες των παιδιών. Η σχεδίαση κτιρίων από αρχιτέκτονες και παιδαγωγούς με βάση τις ανάγκες των παιδιών, θα είχε αποτελέσματα που θα βελτιώναν τη λειτουργικότητα, την αισθητική του χώρου και όλο το εκπαιδευτικό σύστημα. Τα έξοδα θα περιορίζοντα σημαντικά για αλειούργητα, λαθεμένα και άχρηστα σχέδια, τα οποία μέσα στο έτος ξοδεύονται, διότι δεν δρουν σύμφωνα με την έρευνα που αναλύθηκε παραπάνω. Ένας στατικός χώρος δεν ωφελεί τα παιδιά. Πρέπει λοιπόν, τα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα για αναδιάταξη, αλλαγή, παρέμβαση αντικειμένων και την ευκαιρία να προσθέσουν καινούρια στοιχεία. Η αισθητική διαμόρφωση των αντικειμένων και του χώρου που απευθύνεται στα παιδιά, δεν εννοεί πλήρη εισδοχή στο χώρο και επιβολή της σύγχρονης τεχνολογίας, διακοσμητικών τυποποιημένων αντικειμένων προκατασκευασμένης αισθητικής. Δεν επιδιώκεται το υπερφόρτωμα του χώρου με πολλά διακοσμητικά στοιχεία που θυμίζουν ένα κατάστημα προϊόντων. Αντίθετα, πρέπει να πλημμυρίσει από στιγμές και μορφές δημιουργικής έκφρασης των ίδιων των παιδιών. Η Αισθητική αγωγή αποσκοπεί να εκφράζουν τα παιδιά το πνεύμα τους, την ευαισθησία και τις ανάγκες τους. Τα υλικά που χρειάζονται και απαιτούνται αποτελεί ένα άλλο κεφάλαιο ανάλυσης και έρευνας. Υπάρχει βαρυσήμαντο πρόβλημα σχετικά με τα υλικά που δίνονται στα παιδιά, για να εκφραστούν, να δημιουργήσουν, να παίξουν και να αποτυπώσουν ένα σημάδι μέσα στο χώρο. Είναι μεγάλη ανάγκη να αναπτύξουν τα παιδιά την δημιουργική έκφραση και ικανότητα τους. Η πρακτική που πρέπει να χρησιμοποιηθεί είναι εκείνη της παράταξης περισσότερων υλικών και αντικειμένων για χρήση, διότι με αυτό τον τρόπο διευκολύνουμε το παιδί να πειραματιστεί. Το ορθότερο υλικό είναι αυτό που επιτρέπει πολλαπλές χρήσεις. Κάποιο υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί με διαφορετικούς και ποικίλους τρόπους. Υπάρχουν τρία υλικά διαφορετικών κατηγοριών και υφών ικανά να δημιουργήσουν το μέσο για πολλές δημιουργικές συνθέσεις παιδιών. Πρώτη κατηγορία είναι τα υλικά που συνδέονται με τα στοιχεία της φύσης. Υλικά δηλαδή, που υπάρχουν στη φύση, όπως

βότσαλα, κλαδιά, πέτρες, άμμος, χόρτα, ρίζες, καρποί, φύλλα κ.α. Έτσι παρέχονται ευκαιρίες στα παιδιά να συνδεθούν και να γνωρίσουν τα στοιχεία της φύσης. Επίσης, έρχονται σε επαφή με τον άνεμο, τη θερμοκρασία σχετικά με το υλικό, το χόμα, το νερό και τη φωτιά. Υλικά που μας προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία και μεταβάλλονται σε εικαστικά, γλυπτικά, αρχιτεκτονικά έργα ενός χώρου. Για παράδειγμα, πλαστικοί σωλήνες υφάσματα, σίδηρο, τούβλα, καφάσια κ.α. Τέλος, τα παιδιά μπορούν να βρουν υλικά που θεωρούνται άχρηστα αντικείμενα και να συνθέσουν πολλά δημιουργήματα. Η Αισθητική αγωγή λειτουργεί επίσης και στα πλαίσια ενός εργαστηρίου. Στο σύγχρονο σχολείο η Αισθητική αγωγή αρκετές φορές προσφέρεται από εργαστήρια ελεύθερης επιλογής. Τα παιδιά διαλέγουν το εργαστήριο που θα λειτουργήσουν στον σχολικό χώρο και δραστηριοποιούνται μέσα σε αυτό για όση χρονική διάρκεια επιθυμούν, στο πλαίσιο πάντοτε του σχολικού προγράμματος. Αυτό μπορεί να πραγματοποιηθεί τις ώρες που το πρόγραμμα απευθύνεται στις ώρες της Αισθητικής Αγωγής. Αλλά αυτό μπορεί να συμβεί και την ώρα του διαλείμματος σε κατάλληλα σχεδιασμένους χώρους με πάγκους και καθίσματα, όπου όταν θελήσουν τα παιδιά δραστηριοποιούνται. Ακόμα, μετά την λήξη των μαθημάτων, ίσως στο ολόημερο σχολείο ή σε ένα σχολείο που ανοίγει τις πόρτες του απογευματινές ώρες, μερικές μέρες την εβδομάδα, για να δώσει στα παιδιά την ευκαιρία να διευρύνουν τα ενδιαφέροντά τους. Εκτός από τα εργαστήρια είναι και οι ομάδες που εστιάζονται στο θεατρικό παιχνίδι, το χορό, τη μουσική, κ.α. Σε αυτή την περίπτωση, θα πρέπει να γίνεται προσπάθεια να λειτουργήσουν όλα τα παραπάνω σε μια συλλογική και σύνθετη μορφή. Μια τέχνη να εισχωρεί μέσα στην άλλη, με σκοπό της δημιουργία ενός δρώμενου, μιας πολυδύναμης και πολυσύνθετης δράσης. Σε αυτό το σημείο το αναπαραστατικό συμβάν προσφέρει την καλύτερη αφορμή, όταν ασχολούνται με το θεατρικό παιχνίδι και το θέατρο. Δημιουργείται έτσι, η δυνατότητα σύζευξης των τεχνών. Στους Κύκλους που ασχολούνται με το θέατρο και τις τέχνες είναι δυνατό να προσθέσουμε τα εργαστήρια οπτικοακουστικών μέσων, φωτογραφίας, βίντεο κ.α. Σε κάποιο πλήρες πρόγραμμα Αισθητικής αγωγής μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλά εργαστήρια. Αυτά είναι τα εργαστήρια εικαστικών, κεραμικής, πηλοπλαστικής, χόματος, στοιχεία της φύσης, διακόσμησης, παραγωγής χαρτιού και τυπώματος. Επίσης υπάρχουν εργαστήρια περιβαλλοντικής αγωγής, μαστορέματος, μουσικής, λογοτεχνίας, ηχοληψίας, σχεδιασμού, κατασκευής, ραπτικής και ότι μπορεί να αποτελέσει ενδιαφέρον στον ανθρώπινο νου. Το συμπέρασμα που προκύπτει από όλη την ανάλυση και αναφορά στα οφέλη της Αισθητικής αγωγής είναι φανερό και υποστηρίζει συγκεκριμένη διάσταση της Αισθητικής αγωγής ως σύνολο. Η Αισθητική αγωγή, λοιπόν αποτελεί μια νέα διάσταση στην εκπαιδευτική διαδικασία του σύγχρονου σχολείου. Είναι μια μορφή που στηρίζεται στο ανθρώπινο στοιχείο σχετικά με την διαδικασία της μάθησης. Ένα δυνατό εργαλείο, μέσου του οποίου το παιδί θα εκφράσει το σύνολο της προσωπικότητάς του και την αναλλοίωτη ατομικότητά του, που πιέζεται σε μεγάλο βαθμό από τις απαιτήσεις της επιβαλλόμενης τεχνοκρατούμενης κοινωνίας. Η Αισθητική Αγωγή αποσκοπεί να μετατρέψει το σχολείο σε χώρο δημιουργίας και έκφρασης, τη μάθηση σε χαρά και ευχαρίστηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΙΔΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Στις μέρες τα παιδιά βιώνουν μια διαφορετική «κακοποίηση», δηλαδή μια κακοποίηση που δεν προκαλεί σωματική και ψυχολογική βία, αλλά αποτελεί ένα επικίνδυνο και ύπουλο μέσο κακοποίησης. Επεξηγηματικά, ο όρος «κακοποίηση» έχει την έννοια της βίας που είναι επικίνδυνα καταστροφική για το ίδιο το παιδί και προέρχεται από την κοινωνία. Μια τέτοια βία αποτελεί η στέρηση και η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και η αισθητική αλλοίωση και παραμόρφωση του περιβάλλοντος και του χώρου όπου ζουν. Τα παιδιά έχουν ανάγκη να ζουν σε ένα κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο που τους επιτρέπει να εξελίσσονται και να αναπτύσσονται. Άλλη μορφή βίας που ασκείται από την κοινωνία και την πολιτεία είναι οι μειωμένες δυνατότητες ελεύθερης έκφρασης και δημιουργικής δράσης των παιδιών. Ακόμα, δεν υπάρχουν σε ικανοποιητικό βαθμό οι πολιτιστικές ευκαιρίες που πρέπει να παρέχονται στα παιδιά. Φανερή είναι και η παρέμβαση στην οργάνωση της ζωής του παιδιού, που γίνεται με βίαιο τρόπο. Δεν έχει αλλάξει η δυσάρεστη κατάσταση, στην οποία οι ανύπαρκτες ευκαιρίες για ουσιαστική ψυχαγωγία, εξακολουθούν να μην συμβαδίζουν με τις ανάγκες και τις γνώσεις των παιδιών. Τέλος, τα παιδιά στερούνται τις δυνατότητες συμμετοχής σε δραστηριότητες που καλλιεργούν την φαντασία τους. Αξιοποιώντας τα περιστατικά κακοποιημένων παιδιών, θα δούμε ότι τα περισσότερα είχαν υποστεί μια στέρηση ψυχαγωγικών και πολιτιστικών ευκαιριών μέσα στο χώρο του σχολείου ή έξω από αυτόν. Δηλαδή, παράλληλα με τους διαφορετικούς παράγοντες, τις συνθήκες και τις αιτίες που διαμόρφωσαν την ψυχολογική του σύνθεση και κατάσταση και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, υπάρχουν και λόγοι που το παιδί βιώνει μια «πολιτιστική συμπεριφορά» από την ευρύτερη κοινωνία ή από το περιβάλλον που είναι γύρω του, το οποίο του πήρε όλες τις ευκαιρίες ελεύθερης έκφρασης, αισθητικής αγωγής και θεατρικού παιχνιδιού. Αν δεν εμφανιζόταν καμία «πολιτιστική συμπεριφορά» και ένα πολιτιστικό ενδιαφέρον στο κοντινό περιβάλλον του, οι επιπτώσεις είναι πιο καταστροφικές. Για το παιδί και τον ενήλικα, η ψυχαγωγία δεν προέρχεται από τη στείρα και μονότονη διασκέδαση. Πιστεύεται πως όταν το παιδί παρακολουθεί ένα θεατρικό έργο ή όταν του δίνεται η ευκαιρία να χορέψει και να γεμίσει το χώρο από φωνές και τραγούδια, διασκεδάζει και χαίρεται. Όμως, η ψυχαγωγία του παιδιού δεν αποτελεί απλή και σκέτη διασκέδαση, αλλά η σωστή διασκέδαση είναι αυτή που ψυχαγωγεί αληθινά το παιδί. Την αληθινή ψυχαγωγία είναι αναγκαίο να τη χρησιμοποιήσουμε ως μέσο για την πολιτιστική διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Η προσφερόμενη στο παιδί ψυχαγωγία μπορεί να διευρύνει την κοινωνικοποίηση, την συναισθηματική του ωρίμανση και την παροχή αίσθησης και γνώσης των αντικειμένων του κόσμου γύρω του. Η συγκεκριμένη ψυχαγωγία πρέπει να παρέχεται στα παιδιά από το σχολείο αλλά και από άλλους φορείς. Το θέμα είναι πως έξω από το σχολείο, αποφασίζουν άλλοι για την ψυχαγωγία του παιδιού, όπως οι γονείς, οι ενήλικες κηδεμόνες οποιασδήποτε μόρφωσης. Σε μια τέτοια κατάσταση το παιδί δεν αντιδρά, παραμένει αμέτοχο και δέχεται με παθητικό τρόπο τις παρεμβάσεις, την «πολιτιστική πολιτική», την επιβλητική επιθυμία του γονέα. Έτσι, η ψυχαγωγία των παιδιών εξαρτάται από την θέληση των γονέων τους, από τους τρόπους και τα μέσα που επέλεξαν και που τα ίδια τα παιδιά καλούνται να αποδεχτούν. Στη χώρα μας, δυστυχώς, δεν υπάρχει κάποιο ενδιαφέρον της Πολιτείας για την σωστή ψυχαγωγία των παιδιών. Μερικοί μόνο άνθρωποι, πολιτιστικών ομάδων ή φορέων μεριμνούν ευσυνείδητα και υπεύθυνα για το παιδί. Όλοι οι υπόλοιποι νομίζουν ότι δημιουργούν ψυχαγωγία και πολιτιστικές εκδηλώσεις, ενώ υπάρχουν στην κοινωνία άπειρα ψυχαναγκαστικά παιχνίδια και θεάματα. Οι

περισσότεροι αντιμετωπίζουν το παιδί σαν παθητικό θεατή, εύκολο και καλόβουλο πελάτη που πρέπει να παίξει για να καταναλώσει και νοιάζονται μόνο για το κέρδος που εξασφαλίζουν από το παιδί και από την ψυχαγωγία που του παρέχουν. Με αυτό τον τρόπο το παιδί αντιμετωπίζεται ως χειριστικό αντικείμενο εκμετάλλευσης και κακοποίησης με συμμετέχοντες και δράστες απληροφόρητους γονείς. Στη δική μας χώρα, λόγω των ελάχιστων οικονομικών πόρων και του ανεπαρκούς πολιτικοοικονομικού συστήματος, δεν υπάρχουν οι δυνατότητες για περεταίρω οργάνωση της ψυχαγωγίας στα πλαίσια ενός προγράμματος πολιτιστικής πολιτικής για το παιδί έξω από το χώρο του σχολείου. Έτσι, πρέπει τουλάχιστον μέσα στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος να βρεθούν τα μέσα που θα επιτρέψουν την αληθινή ψυχαγωγία των παιδιών του σήμερα. Αποτελεί αναγκαιότητα να υπάρξει μέριμνα για ψυχαγωγία και πολιτιστική μόρφωση μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα, ένα σύστημα που εξακολουθεί να είναι καταπιεστικό και αυταρχικό, όπου περιορίζει και καταστρέφει τον ελεύθερο χρόνο του παιδιού. Η Πολιτεία καλεί τους πολίτες να απασχοληθούν δύο χρόνια στο Νηπιαγωγείο, έξι χρόνια στο Δημοτικό, τρία χρόνια στο Γυμνάσιο, τρία χρόνια στο Λύκειο, δύο χρόνια φροντιστήριο, έξι χρόνια Πανεπιστήμιο (προπτυχιακό, μεταπτυχιακό) και δύο χρόνια στρατό. Σύνολο είκοσι τέσσερα χρόνια. Η μισή σχεδόν ζωή του ανθρώπου αναλύσκεται και καταναλώνεται, με σκοπό να είναι έτοιμος να ζήσει και να χαρεί την υπόλοιπη μισή. Αφιερώνεται σε άπειρους κόπους, θυσίες και αγώνες για την απόκτηση γνώσεων. Έτσι είναι διαμορφωμένη ολόκληρη η παιδεία, στην οποία ο άνθρωπος αποτελεί ένα μονοδιάστατο και μονοσήμαντο ον. Απευθύνεται μόνο στο γνωστικό κτήμα του, αδιαφορώντας πλήρως για τις αισθήσεις του, το ψυχολογικό του υπόβαθρο και τη φαντασία του παιδιού. Είναι φυσικά πολλές οι αιτίες, που έχουν δημιουργήσει αυτή την κατάσταση. Όμως υπάρχουν και εξίσου αρκετοί τρόποι να μειωθούν τα καταπιεσμένα και παραμελημένα αισθητικά παιδιά. Το κυριότερο που πρέπει να συμβεί είναι να αυξηθεί το ενδιαφέρον περισσότερων ανθρώπων προς ένα σκοπό. Ο σκοπός αυτός είναι να δοθούν στα παιδιά, όσο είναι δυνατό οι ευκαιρίες για δημιουργία και να γίνει προσπάθεια εισχώρησης της φαντασίας στην εκπαιδευτική διαδικασία. Διαφορετικά, το ίδιο το κράτος θα συμβάλλει στη διαμόρφωση εκείνων των συνθηκών μέσω των οποίων τα παιδιά θα βιώνουν μια αισθητική κακοποίηση. Το παιδί, αφού ξεκουραστεί, φάει και μελετήσει, ξεκινά να αποζητά τον ελεύθερό του χρόνο. Ο ελεύθερος αυτός χρόνος και οι προοπτικές που διαθέτει για την αξιοποίησή του, βοηθούν δυναμικά και άμεσα στην ανάπτυξη και διαμόρφωση της προσωπικότητάς του. Περισσότερο κακοποιημένο παιδί θεωρείται εκείνο που στερείται την δημιουργική και δυναμική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου του. Άλλη περίπτωση είναι να διέθετε ελεύθερο χρόνο το παιδί, όμως να μην είχε την ευκαιρία για ορθή ψυχαγωγία και δημιουργική απασχόληση. Η ψυχαγωγία του παιδιού, ως έννοια είναι πολύ ευρύτερη και σύνθετη. Η ψυχαγωγία απαρτίζεται από όλες σχεδόν τις πνευματικές δραστηριότητες του παιδιού και του ανθρώπου γενικότερα. Μια διαφορά είναι ότι στα παιδιά, η ψυχαγωγία γίνεται πιο παιδευτική, απλή και πρόσχαρη αλλά όχι απλοϊκή. Μέσα από αυτή προσφέρονται στο παιδί δυνατότητες για κίνηση, δράση, συμμετοχή και πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Η ψυχαγωγία των παιδιών κατέχει ένα ρόλο και έναν χαρακτήρα ενεργητικό. Δεν υφίσταται μια στατική, τυπική αντιμετώπιση ενός θέματος και δεν έχει καμιά μορφή διδακτισμού. Αντιθέτως, περιλαμβάνει αισθητική και δημιουργική ενασχόληση, μουσική, θεατρικό παιχνίδι, θέατρο, σωματική έκφραση, βιβλίο, επικοινωνία με την καλλιτεχνική και πολιτιστική παράδοση του τόπου, οπτικές παραστάσεις και μια προσέγγιση με την Τέχνη. Πολλές είναι εκείνες οι περιπτώσεις που τα παιδιά με τις δυνατότητες που κρύβει για κίνηση, μίμηση, τραγούδι, έκφραση, σύνθεση και κριτική σκέψη μας αποδεικνύει τον τρόπο

και την μορφή ψυχαγωγίας που έχουν ανάγκη. Μια ανάγκη ψυχαγωγίας που αναζητά και που επιβάλλεται να ενταχθεί μέσα στο σχολείο αλλά και έξω από αυτό. Σε περίπτωση που παρέχονταν στο παιδί οι κατάλληλοι χώροι και τα σωστά ερεθίσματα, μέσα από τα οποία θα επικοινωνούσε με τα συνομήλικα και άλλα παιδιά, θα είχε την ευκαιρία να λειτουργήσει συλλογικά. Αν προσφέρονταν στο παιδί, οι δυνατότητες έκφρασης των τάσεων και των δεξιοτήτων που υπάρχουν βαθιά μέσα του, θα καλλιεργούσε σε υψηλό βαθμό την ευαισθητοποίηση του και βέβαια δεν θα κακοποιούσε την φυσική ευαισθησία του. Μέσα από τις διαδικασίες και τις μεθόδους που αξιοποιεί η ψυχαγωγία και αποκτώντας έναν παιδευτικό χαρακτήρα όπως το χαρακτήρα του θεατρικού παιχνιδιού, το παιδί μπορεί να κατευθυνθεί προς μια βαθύτερη συνειδητοποίηση, ανάλυση, κριτική σύνθεση, τα οποία θα αποτελέσουν πηγή μάθησης, χαράς, ικανοποίησης και κυρίως ένα μέσο προς την ουσιαστική και αληθινή ψυχαγωγία. Μια τέτοια ψυχαγωγία είναι ικανή, να παρέχει στο παιδί πολλές μορφές αισθητικής καλλιέργειας μέσα και έξω από το σχολικό περιβάλλον και να αντιμετωπιστεί και να συλληφθεί ως αξία, πίστη και ιδεολογία. Υπάρχουν πολλές προοπτικές και προτάσεις που θα μπορούσε να αποκτήσει η αληθινή ψυχαγωγία. Πρώτον, μια πρόταση είναι να διαμορφωθούν οργανωμένοι παιδότοποι, ενώ μια άλλη είναι να δημιουργηθούν Πολιτιστικά Κέντρα. Τα τελευταία μπορούν να υλοποιηθούν και να οργανωθούν με τη βοήθεια και συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ή να αξιοποιηθούν τα ήδη υπάρχοντα Κέντρα Νεότητας που διαθέτουν ορισμένοι, αν όχι όλοι οι δήμοι της χώρας μας. Μια άλλη λύση είναι να καταρτιστούν και να ενημερωθούν κατάλληλα οι άνθρωποι που θα ασχοληθούν με παρόμοια Κέντρα. Για παράδειγμα, για την λειτουργία των Πολιτιστικών Κέντρων και Παιδότοπων χρειάζονται άνθρωποι ειδικά καταρτισμένοι που θα δραστηριοποιηθούν για την ανάπτυξη της αισθητικής και της ουσιαστικής ψυχαγωγίας των παιδιών. Η εκπαίδευση αυτών των ατόμων, που θα αναλάμβαναν το ρόλο του εμψυχωτή στα αναφερόμενα Κέντρα, θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί σε μια σχολή με λιγότερο θεωρητικό κομμάτι και περισσότερο πρακτική και άσκηση. Μεγαλύτερη μέριμνα και ενδιαφέρον θα έπρεπε να δοθεί στα παιδιά εργατικών κατοικιών, λαϊκών συνοικιών και αγροτικών συνοικισμών. Πρέπει, ακόμα να αυξηθεί η προσοχή των αρμόδιων κρατικών υπηρεσιών, με σκοπό τα καινούρια οικιστικά προγράμματα που θα διαμορφωθούν κατάλληλα, να παρέχουν χώρους για παιδότοπους, καταρτισμένους παιδικούς σταθμούς, αθλητισμό και πολιτιστικές λέσχες. Η Αισθητική Αγωγή μέσα στον σχολικό χώρο, είναι αναγκαίο να προστεθεί στο ωρολόγιο πρόγραμμα και να αναθεωρηθεί. Πρέπει να πάρει τη θέση από το μάθημα των «τεχνικών». Αυτό που θα μπορούσε να αλλάξει, είναι η ύπαρξη εργαστηρίων δημιουργικής απασχόλησης, στα οποία πολλοί καλλιτέχνες, παιδαγωγοί και τεχνίτες συνυφασμένοι με το κράτος, να δουλεύουν μαζί με τα παιδιά κάποιες ώρες, πάνω σε δημιουργικές δραστηριότητες. Σε γενικό πλαίσιο, η Αισθητική Αγωγή με το σύνολο των δυνατοτήτων και των ευκαιριών της, για ουσιαστική ψυχαγωγία και πολιτιστική διαπαιδαγώγηση που παρέχει στο παιδί, θα πρέπει να επιβάλλει την παρουσία της και να καταστεί ο κορμός των μαθημάτων, με τα οποία θα ασχολείται για τα πρώτα τέσσερα χρόνια το παιδί προσχολικής ηλικίας και φοίτησης. Απαραίτητο είναι να αναμορφωθεί ο κανονισμός λειτουργίας των μουσείων, αποσκοπώντας να γίνουν πιο δεχτικά, οικεία και προσιτά στα παιδιά και να διαμορφωθεί ένα ειδικό πρόγραμμα σε αυτά, όταν πηγαίνουν τα παιδιά να το επισκεφθούν. Μια ακόμη πρόταση είναι οι κινητές βιβλιοθήκες. Δηλαδή τους μήνες του καλοκαιριού, να δημιουργηθούν κινητές βιβλιοθήκες, όπου θα μεταφέρονται σε χώρους μαζικού συνωστισμού των παιδιών, όπως είναι ο χώρος της κατασκήνωσης. Οι βιβλιοθήκες αυτές θα παρέχουν στα παιδιά τις ευκαιρίες επικοινωνίας με το

σωστό έντυπο, με τη μορφή δανειστικής βιβλιοθήκης ή αγοράς. Σχετικά με τα παιδικά προγράμματα, που προβάλλονται από την τηλεόραση και το ραδιόφωνο, αυτά θα πρέπει να ξανά διαμορφώνουν, να σταματήσουν οι αυτοσχεδιασμοί, οι ανευθυνότητες, η επιβολή και προβολή προσώπων αλλά και οι καταστάσεις που οδηγούν στην κακοποιητική έννοια παιδί, «παιδική εκπομπή», «παιδικό πρόγραμμα». Αν τα κανάλια δεν μπορούν να λύσουν όλα τα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν, για ποικίλους και διαφορετικούς λόγους, τότε θα μπορούσαν έστω να οργανώσουν και να αναμορφώσουν τα παιδικά προγράμματα σύμφωνα με ορθές βάσεις. Ο παιδικός κινηματογράφος είναι ένας ακόμα τρόπος ανάπτυξης ουσιαστικής ψυχαγωγίας. Ένας παιδικός κινηματογράφος, στον οποίο η είσοδος των παιδιών θα είναι ελεύθερη ή τουλάχιστον οικονομική στις καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και δραστηριότητες κρατικών φορέων, όπως θέατρο, χορός, λυρική ποίηση, μπαλέτο, φεστιβάλ και συναυλίες. Τέλος, πρέπει να θεσπιστούν προγράμματα μέσα στα σχολεία, με τη βοήθεια και τη συνεργασία συγκεκριμένων πολιτιστικών δραστηριοτήτων, που θα γεμίζουν την ώρα των πολιτιστικών εκδηλώσεων και θα επιδιώκουν σε έναν ευρύτερο πεδίο δράσης, το οποίο θα διαθέτει την Αισθητική Αγωγή, το θέατρο, το θεατρικό παιχνίδι αλλά και δημιουργικές και κοινωνικές δραστηριότητες. Το περιβάλλον στο οποίο ζει το παιδί, έχει υποστεί την κυριαρχία μιας εξουσιαστικής επιβολής, που κατέχουν οι γονείς. Το παιδί από τη φύση του ταυτίζεται με τον γονέα – πρότυπο ή τον δάσκαλο. Η φαντασία του παιδιού, με την οποία αφυπνίζει τις καταστάσεις, κυριαρχείται και επηρεάζεται από τον αυστηρό και ηγετικό χαρακτήρα, ο οποίος αλλάζει μορφές και διαστάσεις. Αν αυτή η εξουσιαστική σχέση γονέα – παιδιού εξακολουθήσει να επιβάλλεται στη ψυχαγωγία των παιδιών μέσα και έξω από το σχολικό περιβάλλον, το παιδί δεν θα έχει τη δυνατότητα να βρει ευκαιρίες ελεύθερης έκφρασης, δημιουργικότητας και ερεθισμάτων. Αν επίσης, η σύνθεση είναι προσχεδιασμένη και τυποποιημένη, το παιδί θα καταπιέζεται ψυχικά και πνευματικά και θα οδηγείται στην κακοποίησή του. Η ψυχαγωγία του παιδιού καλείται να αποτελεί ένα ουσιαστικό παιχνίδι και μέσο, όπου οι βαθύτερες ανάγκες και επιθυμίες του παιδιού, θα εκφράζονται και θα προεκτείνονται. Μια ψυχαγωγία λειτουργήματα. που ενεργεί ως ρυθμιστική οδός του συναισθηματικού βάρους των παιδιών. Μέσα από τις διάφορες μορφές ενεργού δράσης και συμμετοχής του παιδιού στη διαμόρφωση ενός ψυχαγωγικού προγράμματος, αποβάλλεται ένα μέρος της επιθετικότητάς τους, δημιουργείται μια σχέση κατανόησης και παραδοχής μεταξύ του ίδιου του παιδιού και του ενήλικα, απελευθερώνεται η εσωτερική του ένταση αλλά ταυτόχρονα μειώνεται η υπέρταση και κερδίζεται μια εσωτερική ισορροπία. Επιπλέον, το παιδί ανακαλύπτει τους συμβολισμούς και τους μεταδίδει το περιεχόμενο που επιθυμεί, με αποτέλεσμα να κατευθύνει μόνο του τα πράγματα και τις αντιθέσεις σε μια μορφή, η οποία είναι αποδεκτή ή όχι. Αυτό γίνεται στα πλαίσια της ομάδας και μέσα από το παιχνίδι. Όσο το δυνατό περισσότερο αξιοποιείται η ψυχαγωγία με την ουσιαστική και ευρύτερη σημασία του όρου, ως μέσο για πολιτιστική διαπαιδαγώγηση και την ψυχική και αισθητική ανάπτυξη μέσα και έξω από τον σχολικό χώρο, τόσες περισσότερες ευκαιρίες και δυνατότητες παρέχονται στο παιδί για μια αβίαστη, ομαλή και βαθύτερη ψυχονευρωτική βελτίωση, κοινωνικοποίηση και νοηματική εξέλιξη. Με αυτό τον τρόπο αυξάνονται και οι ελπίδες που δημιουργούνται για λιγότερα «κακοποιημένα», αισθητικά αδιάφορα και δυστυχημένα παιδιά. Συμπερασματικά, οι αιτίες και οι λόγοι που οδηγούν τα παιδιά στην κακοποίηση με την ευρύτερη σημασία του όρου, προέρχονται από τους απληροφόρητους γονείς, τους μη κατάλληλα «εξοπλισμένους» εκπαιδευτικούς και τους ελλιπείς ευαισθητοποιημένους ενήλικες που βρίσκονται στο κοντινό περίγυρο του παιδιού. Ένας ακόμη παράγοντας που

συμβάλλει στην κακομεταχείριση της αισθητικής ψυχαγωγίας του παιδιού, είναι το σχολικό περιβάλλον γενικότερα ως φορέας επιρροής, καθώς κυριαρχείται από στάσιμες και μη εξελισσόμενες πεποιθήσεις. Τέλος, ευθύνες βαραίνουν και την ίδια την Πολιτεία και την κοινωνία ως σύνολο, την γενικότερη στατική και στερεότυπη αντίληψη που η ίδια κατέχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1) Συνέβαλε το παιχνίδι στην ανάπτυξη, τον ψυχισμό και την κοινωνικοποίηση των παιδιών;

Το παιχνίδι, όπως αναφέρθηκε δημιουργήθηκε πριν από πολλές εκατοντάδες χρόνια, μερικοί μάλιστα αναφέρουν ότι το παιχνίδι χρονολογείται να υπάρχει, ακόμα και πριν από τον πολιτισμό. Σκοπός του ήταν μέσα από το παιχνίδι τα παιδιά να κοινωνικοποιηθούν, να αναπτυχθούν σωστά και να ακολουθούν συγκριμένα πρότυπα. Τα περισσότερα παιχνίδια χρησιμοποιούσαν σημαντικά γεγονότα, όπως ο γάμος, για να εισχωρήσουν στον ψυχισμό των παιδιών. Τα έβαζαν δηλαδή σε μία διαδικασία, την ώρα του παιχνιδιού να αντιληφθούν την πραγματικότητα και ποιος είναι ο στόχος για την ενήλικη ζωή. Τα κορίτσια ας πούμε τα περισσότερα παιχνίδια τους γύριζαν γύρω από το γάμο και τις κούκλες. Τις προόριζαν δηλαδή για νοικοκυρές και μαμάδες. Ενώ τα αγόρια έπαιζαν με παιχνίδια όπως η μπάλα, η διελκυστίνδα και τα ξύλινα στρατιωτάκια. Ήταν παιχνίδια τα οποία τα προετοίμαζαν στο να έχουν μια καλή φυσική κατάσταση, να είναι δυνατά, ώστε στο μέλλον να ήταν έτοιμοι υπηρετήσουν την πατρίδα και την οικογένεια που θα δημιουργούσαν. Σε αυτό το σημείο είναι που έρχεται το βιβλίο HomoLudens του Ολλανδού JohanHuizinga και ανατρέπει όλα όσα πιστεύαμε για το παιχνίδι. Ο Ολλανδός ισχυρίζεται ότι το παιχνίδι δεν δημιουργήθηκε για κανέναν άλλο λόγο, πέρα από ότι το παιδί έχει ανάγκη το παιχνίδι μόνο για να παίξει και να περάσει τη ώρα του και δεν έχει κανένα άλλο λόγο ύπαρξης. Αυτή είναι μια άποψη που βασίζεται πάνω στην έρευνα που έκανε ο JohanHuizinga για το παιχνίδι. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι μπορούν να συνυπάρξουν και οι δύο απόψεις, ότι το παιχνίδι μπορεί να δημιουργήθηκε από την ανάγκη του παιδιού για παιχνίδι, αλλά στη συνέχεια μπορεί να «χρησιμοποιήθηκε» για να καλύψει και άλλες ανάγκες.

2) Το παιχνίδι τελικά δημιουργήθηκε για τα παιδιά;

Στο ερώτημα αυτό έρχεται πάλι να δώσει απάντηση το βιβλίο HomoLudens του Ολλανδού JohanHuizinga. Το ερώτημα λοιπόν που τέθηκε και πιο πάνω για το αν το παιχνίδι δημιουργήθηκε για τα παιδιά ή τους ενήλικες, προβληματίστηκαν αρκετοί ειδικοί και πάνω στο παιχνίδι, αλλά και στην εξέλιξη του. Ο Huizinga, υποστήριξε ότι το παιχνίδι δημιουργήθηκε πριν τον πολιτισμό, αυτό σημαίνει ότι όχι μόνο δεν δημιουργήθηκε από τον πολιτισμό, αλλά μπορεί και το ίδιο το παιχνίδι να τον δημιούργησε. Ο ίδιος σε μια ακόμη θεώρηση του για τον πολιτισμό, αναφέρθηκε στα αίτια της δημιουργίας του και αυτό το χρέωσε ως κατόρθωμα των ενηλίκων. Ουσιαστικά, ο Huizinga χρησιμοποίησε το παιδί μόνο για να τονίσει την ανθρωπολογική εμμονή του παιχνιδιού και στις άλλες ηλικίες. Τα παιδιά δηλαδή παίζουν για την ευχαρίστηση τους, όπου σε αυτό βασίζεται και η ελευθερία τους. Για τους ενήλικες τα

πράγματα είναι πιο σύνθετα, δηλαδή σύμφωνα με τον Huizinga, ενώ μπορούν ως ενήλικες να εγκαταλείψουν το παιχνίδι πιο εύκολα, αυτοί επιλέγουν να μην το κάνουν. Ενώ αντίθετα τα παιδιά εγκαταλείπουν το παιδικό παιχνίδι γιατί στην ουσία δεν είναι αυτό το ζητούμενό τους. Άρα την απάντηση δίνει πάλι ο Ολλανδός και ανατρέπει για άλλη μια φορά τα δεδομένα λέγοντας ότι το παιχνίδι είναι δημιούργημα των ενηλίκων και όχι των παιδιών, δημιουργήθηκε λοιπόν για να καλύψει τις δικιές του ανάγκες.

3) Τελικά το θεατρικό παιχνίδι συνδέεται με το παραδοσιακό;

Αρχικά, αν το δει κανείς απ' έξω γρήγορα θα διαπιστώσει ότι και τα δύο έχουν σαν βάση τη λέξη «παιχνίδι», αυτό από μόνο του αρκεί στο να βρει κανείς ένα τουλάχιστον κοινό στοιχείο. Την απάντηση λοιπόν, σε αυτό το ερώτημα έδωσε ο κ. Λάκης Κουρετζής στο βιβλίο του: « Το θεατρικό παιχνίδι και οι διαστάσεις του». Σε αυτό ο κ. Κουρετζής υποστήριξε ότι το παιχνίδι, είναι μία πράξη με την οποία η μάθηση γίνεται πιο ευχάριστη με τη μορφή παιχνιδιού, που βγαίνει αβίαστα και φυσιολογικά. Αυτό ακριβώς είναι το παιχνίδι, κάτι ελεύθερο και δημιουργικό, όπως και το θεατρικό παιχνίδι αντίστοιχα βασίζεται σε αυτό, στην ελευθερία. Το θεατρικό παιχνίδι είναι μέσο απελευθέρωσης και ενεργοποίηση της φαντασίας και ταυτόχρονα καλλιέργειας και ευαισθητοποίησης της ψυχοκινητικής του έκφρασης. Παράλληλα, βοηθάει στο να δημιουργηθεί μια υποδομή θεατρικής παιδείας, αλλά και σύνδεσης του παιδιού με την τέχνη του θεάτρου, μιας τέχνης κοινωνικής, παιδευτικής και σύνθετης. Από την άλλη το παραδοσιακό παιχνίδι, βρίσκεται στην καθημερινή ζωή, στο χώρο και στο χρόνο σαν κομμάτι της φαντασίας και της εφευρετικότητας, όπου ακόμα και σήμερα αντέχει και εξελίσσεται. Τα δύο αυτά είδη, κάπου συναντιούνται, κάπου αποκλίνουν, αλλά έχουν μοναδικό σκοπό, μέσα από τη διάδραση να αναπτύξουν τις ικανότητες των παιδιών.

4) Πως επιδρά η παρουσία του θεατρικού παιχνιδιού στην εκπαίδευση;

Η πολύτιμη αξία του θεατρικού παιχνιδιού, ως μέσο μάθησης, αγωγής και δημιουργικής έκφρασης, αναζητείται στη χαρά, την απελευθέρωση της φαντασίας και την ψυχαγωγία του παιδιού. Πρέπει λοιπόν όλες οι αναφερόμενες ιδιότητες του παιχνιδιού να δημιουργούν μια δυναμική απελευθέρωση της φαντασίας των παιδιών και ανακάλυψης νέων ευκαιριών λειτουργικής έρευνας και σύνθεσης. Όταν θέλει κάποιος να διδάξει κάτι στα παιδιά, η πιο αποτελεσματική και αποδοτική μέθοδο που μπορεί να αξιοποιήσει είναι το παιχνίδι, καθώς του επιτρέπει να ανακαλύψει το διδακτικό «μάθημα» μόνο του, παίζοντας. Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι το παιχνίδι αποτελεί μορφή αναψυχής, για αυτό δεν χρειάζεται να παραμορφώνεται και να φορτίζεται με «διδασκισμό» , γιατί έτσι η χαρά του παιδιού κινδυνεύει να μετατραπεί σε ψυχαναγκασμό. Τα καλύτερα παιχνίδια για την προσχολική ηλικία και για τις πρώτες τάξεις δημοτικού είναι αυτά που με απλά πράγματα ενθαρρύνουν τα παιδιά και τους επιβάλλουν τη δική τους στάση. Ακόμα, είναι εκείνα που με τη φαντασία τους συνθέτουν και ανακαλύπτουν.

Συχνά, τίθεται από τους παιδαγωγούς το ερώτημα ποια παιχνίδια μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως μέσο αγωγής, μάθησης και δημιουργικής δράσης και έκφρασης των παιδιών προσχολικής ηλικίας και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού. Σε ποιο χώρο θα τα μάθουν και με ποιο τρόπο. Στην προσπάθεια να βρεθεί απάντηση στο συγκεκριμένο ερώτημα, κατέληξαν, πως τα παιχνίδια που θεωρούνται καλύτερα, είναι εκείνα που βοηθάν το παιδί να επικοινωνήσει με τον άλλον, να παροτρυνθεί να γνωρίσει, να παρατηρήσει και να παίζει με τις αισθήσεις και τη φύση του. Να έρθει σε επαφή με τα στοιχεία της φύσης δηλαδή το χώμα, τον άνεμο, το νερό, την θερμοκρασία και τα διάφορα φαινόμενα. Επίσης, το παιδί να παίζει ολοκληρωτικά με την καρδιά του και να εκφράζεται με τα αισθήματά του. Τώρα, όσον αφορά τα προγράμματα της Γενικής Εκπαίδευσης, η θεατρική παιδεία αντιλαμβάνεται στις μέρες μας ως ένα άνοιγμα του Σχολείου προς τον Πολιτισμό. Ο πολιτισμός επιβάλλεται να έρθει μέσα από τις τέχνες στην καθημερινή διδακτική διαδικασία του νέου και σύγχρονου σχολείου, με αποτέλεσμα να προσφέρει τη δυνατότητα στο παιδί να παράγει δημιουργικές αντιλήψεις του πολιτιστικού και πολιτισμικού γίνεσθαι. Ακόμα, η θεατρική παιδεία είναι ένας τρόπος απομάκρυνσης της αυξημένης νοησιαρχίας από το χώρο του σχολείου. Έτσι, αντιμετωπίζεται η τυποποιημένη και μηχανιστική διδακτική διαδικασία, η απομνημόνευση, η μονοδιάστατη και μονοσήμαντη διδασκαλία και η τυπική επικοινωνία δασκάλου και μαθητή.

5) Ποια η επιρροή του θεατρικού παιχνιδιού στην καλλιέργεια, κοινωνικοποίηση, έκφραση και δημιουργικότητα του παιδιού;

Όλα τα αντικείμενα που συνδέουν τα παιδιά με το περιβάλλον, τον έξω κόσμο και την οικογένεια βοηθούν το παιδί στην δημιουργικότητα και την έκφραση. Η καλλιέργεια δημιουργικής έκφρασης των παιδιών έχει ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση της φαντασίας τους. Στην περίοδο αυτή, το παιχνίδι πρέπει να αποτελεί μια ψυχική λειτουργία, μέσα από την οποία το παιδί παράγει μια πραγματικότητα. Η δημιουργικότητα απορρέει από την ικανότητα του παιδιού να αφαιρεί και να επιλέγει από την πραγματικότητα γύρω του, εκείνα τα στοιχεία που είναι απαραίτητα για να παράγει νέες συνθέσεις. Μέσα στο παιχνίδι, η δυνατότητα και η ενέργεια που αναπτύσσει το παιδί, προσφέρουν την ευκαιρία να συνθέσει εκείνες τις εποπτείες, να τις βιώσει και να τις εκφράσει σε κάποιο βαθμό, αν βέβαια το παιχνίδι που έχει λάβει μέρος μπορεί να παρέχει αυτές τις δυνατότητες. Πιο συγκεκριμένα, το παιδί ξεκινά να κατανοεί τον τρόπο συνομιλίας, την κοινωνικότητα και την ομαδικότητα. Αρχίζει ο λόγος να μεταβάλλεται σε μέσο ανταλλαγής και συνεννόησης, για αυτό αναζητούν στο παιχνίδι τους τρόπους να καταστήσουν την κοινωνική φράση, η οποία είναι δεσπόζον στοιχείο και έχει θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη της γλωσσικής έκφρασης των παιδιών. Το παιχνίδι ως μέσο μάθησης, δημιουργικής έκφρασης και αγωγής αναζητά το κατάλληλο παιδαγωγικό πνεύμα και κλίμα για να αναπτυχθεί. Η φοβία της αποτυχίας οδηγεί στην αποθάρρυνση των παιδιών. Το άγχος της παράβασης των κανόνων ελαττώνει την ενέργεια και την ελευθερία της έκφρασης του παιδιού. Ο ελεγχόμενος και αυστηρός κώδικας συμπεριφοράς των παιδιών, η προσπάθεια να έχει κανείς ήσυχα, φρόνιμα και υπάκουα παιδιά, τα απομακρύνει από κάθε δημιουργική

πρωτοβουλία. Επιπρόσθετα τους προκαλεί πολλές αναστολές και μίση. Για αυτό το λόγο, μέσα από ένα κατευθυνόμενο και υπερβολικά αυστηρό παιδαγωγικό σύστημα, με υπερβολικές μαθησιακές απαιτήσεις και εκπαιδευτικές, καθημερινές πρακτικές, το παιχνίδι δεν μπορεί να γίνει δημιουργικό. Εν ολίγοις το θεατρικό παιχνίδι, μπορεί να βοηθήσει το παιδί θετικά στην καλλιέργεια, την έκφραση, την κοινωνικοποίηση και τη δημιουργικότητα του παιδιού, όταν όμως υπάρχουν οι κατάλληλα μέσα και συνθήκες.

6) Πως επιδρά το παραδοσιακό παιχνίδι στην ανάπτυξη των παιδιών;

Το παραδοσιακό παιχνίδι γενικά συγκέντρωσε το ενδιαφέρον αρκετών επιστημών. Σύμφωνα λοιπόν, με αυτές, το παιχνίδι λειτουργούσε σαν πεδίο ανακάλυψης, δημιουργικότητας και εξέλιξης. Τα παιχνίδια ατομικά ή ομαδικά, αποσκοπούσαν στην ανακάλυψη ενός καινούργιου κόσμου. Επίσης, αξίζει να αναφερθεί ότι αφορά ανθρώπους όλων των ηλικιών, αφού αποτελούσε μέρος της καθημερινότητας τους σε όλες τις εποχές. Από την αρχαιότητα έως και σήμερα το παιχνίδι έχει καθοριστικό ρόλο στη ζωή των ανθρώπων. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι το παιχνίδι είχε σπουδαίο ρόλο, όχι μόνο για να ψυχαγωγήσει τα παιδιά, αλλά και για να τα προετοιμάσει, ώστε να ενταχθούν ομαλά στην κοινωνία. Επίσης, σε αυτά που υπολόγιζαν περισσότερο ήταν τα ομαδικά παιχνίδια, γιατί ήταν αυτά που έκαναν τους ανθρώπους να υπακούουν σε κανόνες και να σέβονται τους αντιπάλους και κατ' επέκταση τους νόμους του κράτους και τους συμπολίτες τους. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα (1,643c) τα ομαδικά παιχνίδια προετοίμαζαν τους νέους να γίνουν ενεργοί, τίμιοι και δίκαιοι πολίτες. Ο Αριστοτέλης από τη άλλη ισχυρίστηκε, ότι το παιχνίδι δεν έπαιξε ρόλο μόνο στην ανατροφή και στην ανάπτυξη των παιδιών, αλλά το χρησιμοποιούσαν και ως απλή απασχόληση. Πιο αναλυτικά: «Πρέπει τα παιδιά να είναι απασχολημένα και δίκαια θεωρούν μια ωραία εφεύρεση του Αρχύτα, τη ροκάνα που δίνουν στα μικρά παιδιά, γιατί όσο παίζουν μαζί της, δε σπάνε τίποτα στο σπίτι, γιατί τα παιδιά δεν μπορούν ούτε για μια στιγμή να σταθούνε φρόνημα. Είναι λοιπόν η ροκάνα για ένα παιδί ότι πρέπει γι' αυτά» (Αριστοτέλης, Πολιτικά). Τα παιδιά, όταν τελείωναν την εφηβεία τους δε σταματούσαν τα παιχνίδια, απλά διαμόρφωναν λίγο και έπαιρναν κοινωνική μορφή. Το παραδοσιακό παιχνίδι ουσιαστικά, ήταν αυτό που βοηθούσε στην ανάπτυξη των παιδιών και στη σωστή παίδευσή τους, ώστε στο μέλλον να γίνουν τίμιοι πολίτες, να υπακούουν σε κανόνες, να νοιάζονται και να υπολογίζουν τον συνάνθρωπο τους.

7) Το θεατρικό και το παραδοσιακό παιχνίδι δημιουργήθηκαν για τον ίδιο σκοπό;

Είναι προφανές πως όχι. Το παραδοσιακό παιχνίδι δημιουργήθηκε πριν πάρα πολλά χρόνια, για να εξυπηρετήσει καθημερινούς σκοπούς, όπως για παράδειγμα να προετοιμάσει τους νέους και τις νέες για να ενταχθούν ομαλά στην ενήλικη ζωή. Επίσης είχε ως στόχο και την ψυχαγωγία των παιδιών. Από την άλλη το θεατρικό παιχνίδι δημιουργήθηκε για να μπορούν τα παιδιά να μάθουν να εκφράζονται ελεύθερα, να ενεργοποιούν τη φαντασία τους, να μάθουν να αγαπούν

τον εαυτό τους και να τον εμπιστεύονται, να κοινωνικοποιούνται, να βελτιώνουν την κριτική τους σκέψη και να γίνονται πιο ώριμοι άνθρωποι. Ενώ και τα δύο έχουν ως κοινό τους το παιχνίδι, ό λόγος για τον οποίο δημιουργήθηκαν, τα κάνει να ξεχωρίζουν το ένα από το άλλο.

8) Ποιά κατηγορία παιχνιδιών μπορεί να λειτουργήσει ως μέσω αγωγής, μάθησης και δημιουργικής έκφρασης;

Το παιχνίδι αποτελεί μια πολύ υπόθεση πολύ σοβαρή. Κάποιοι μάλιστα υποστηρίζουν ότι το παιχνίδι θα πρέπει να δίνει στα παιδιά μάθηση και γνώση και κάθε παιχνίδι θα πρέπει να έχει ένα χαρακτήρα διδακτικό. Γι' αυτό άλλωστε και η τόση προβολή στα διδακτικά παιχνίδια. Πολλές φορές εκπαιδευτικοί και γονείς ψάχνουν να βρουν στα παιχνίδια ένα σοβαρό χαρακτήρα. Να έχει δηλαδή πολλούς και περίπλοκους κανόνες, διάφορες δοκιμασίες εντυπωσιασμού, νομίζοντας πως με αυτά θα καλυφθούν οι ανάγκες των παιδιών για έκφραση και μάθηση αντίστοιχα. Άλλοι πάλι θεωρούν, ότι το παιχνίδι μπορεί να λειτουργήσει ως υποκατάστατο του μαθήματος. Το παιχνίδι για τα παιδιά, ειδικά στις μικρές ηλικίες θα πρέπει να λειτουργεί σαν πολυσύνθετο υλικό. Να μαθαίνουν τα παιδιά αντικείμενα, σύμβολα, να επεξεργάζονται ένα πλήθος ερεθισμάτων και καινούργιων πραγμάτων, πράγματα από το περιβάλλον τους και από τους ανθρώπους γύρω τους. Το παιδί θα πρέπει μόνο του να τοποθετεί οτιδήποτε έρχεται σε επαφή όπου εκείνο θέλει και με το τρόπο που εκείνο επιθυμεί. Αρκετοί δάσκαλοι και γονείς, πιστεύοντας πως κάνουν κάλο στα παιδιά τους επιλέγουν να δώσουν στα παιδιά τους, σε πολύ μικρές ηλικίες παιχνίδια με αριθμούς και γράμματα. Σύμφωνα με έρευνες, αυτές οι προσπάθειες ναυαγούν και το μόνο που καταφέρνουν, είναι να αποθαρρύνουν και να μπλοκάρουν τα παιδιά, δημιουργώντας τους έτσι εμπόδια αξεπέραστα. Για να καταφέρουν τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με την έκφραση, τη μάθηση και τη δημιουργία, θα πρέπει οι γονείς ή οι εκπαιδευτικοί να αναζητήσουν παιχνίδια με μόνο στόχο να δώσουν χαρά, ψυχαγωγία και απελευθέρωση στη φαντασίας των παιδιών. Για να καταφέρουν λοιπόν να ενεργοποιηθούν οι παραπάνω ιδιότητες τα παιδιά θα πρέπει με κάποιο τρόπο να ελευθερώσουν τη φαντασία τους. Όταν λοιπόν προσπαθούν οι γονείς να μάθουν κάτι στα παιδιά, είναι προτιμότερο να τα αφήνουν να ανακαλύπτουν μόνα τους τα πράγματα ενεργοποιώντας όλα τα μέσα που διαθέτουν. Ιδανικά και λειτουργικά θα μπορούσαν να είναι και τα σκεύη οικιακής κρίσης, πράγματα απλά και καθημερινά που δεν είναι βιομηχανοποιημένα και βοηθούν το παιδί να ανακαλύψει τον έξω κόσμο, με τη οικογένεια σαν σύμβουλο δημιουργικότητας και έκφρασης. Εν ολίγοις η ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης των παιδιών, αποτελείται από την απελευθέρωση της φαντασίας τους. Το παιχνίδι στις ηλικίες αυτές θα πρέπει να λειτουργεί και να δημιουργεί με τη δική του πραγματικότητα.

9) Φέρει η κοινωνία ευθύνη για το πώς η ψυχαγωγία βρίσκεται στη ζωή των παιδιών;

Τα παιδιά έχουν ανάγκη να ζουν σε ένα κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο που θα τους επιτρέψει να εξελίσσονται και να αναπτύσσονται. Η κοινωνία βέβαια ασκεί διαφόρων ειδών μορφές

«βίας» απέναντι στα παιδιά αλλά και στους ενήλικους. Μια τέτοια μορφή «βίας», που ασκείται από την κοινωνία και την πολιτεία είναι οι μειωμένες δυνατότητες ελεύθερης έκφρασης και δημιουργικής δράσης των παιδιών. Ακόμα, δεν υπάρχουν σε ικανοποιητικό βαθμό οι πολιτιστικές ευκαιρίες που πρέπει να παρέχονται στα παιδιά. Φανερό είναι και η παρέμβαση στην οργάνωση της ζωής του παιδιού, που γίνεται με βίαιο τρόπο. Δεν έχει αλλάξει η δυσάρεστη κατάσταση, στην οποία οι ανύπαρκτες ευκαιρίες για ουσιαστική ψυχαγωγία, εξακολουθούν να μην συμβαδίζουν με τις ανάγκες και τις γνώσεις των παιδιών. Τέλος, τα παιδιά στερούνται τις δυνατότητες συμμετοχής σε δραστηριότητες που καλλιεργούν την φαντασία τους. Αξιοποιώντας τα περιστατικά κακοποιημένων παιδιών, θα δούμε ότι τα περισσότερα είχαν υποστεί μια στέρηση ψυχαγωγικών και πολιτιστικών ευκαιριών μέσα στο χώρο του σχολείου ή έξω από αυτόν. Δηλαδή, παράλληλα με τους διαφορετικούς παράγοντες, τις συνθήκες και τις αιτίες που διαμόρφωσαν την ψυχολογική του σύνθεση και κατάσταση και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν, υπάρχουν και λόγοι που το παιδί βιώνει μια «πολιτιστική συμπεριφορά» από την ευρύτερη κοινωνία ή από το περιβάλλον που είναι γύρω του, το οποίο του πήρε όλες τις ευκαιρίες ελεύθερης έκφρασης, αισθητικής αγωγής και θεατρικού παιχνιδιού. Αν δεν εμφανιζόταν καμία «πολιτιστική συμπεριφορά» και ένα πολιτιστικό ενδιαφέρον στο κοντινό περιβάλλον του, οι επιπτώσεις είναι πιο καταστροφικές. Για το παιδί και τον ενήλικα, η ψυχαγωγία δεν προέρχεται από τη στεία και μονότονη διασκέδαση. Πιστεύεται πως όταν το παιδί παρακολουθεί ένα θεατρικό έργο ή όταν του δίνεται η ευκαιρία να χορέψει και να γεμίσει το χώρο από φωνές και τραγούδια, διασκεδάζει και χαίρεται. Όμως, η ψυχαγωγία του παιδιού δεν αποτελεί απλή και σκέτη διασκέδαση, αλλά η σωστή διασκέδαση είναι αυτή που ψυχαγωγεί αληθινά το παιδί. Την αληθινή ψυχαγωγία είναι αναγκαίο να τη χρησιμοποιήσουμε ως μέσο για την πολιτιστική διαπαιδαγώγηση του παιδιού. Η προσφερόμενη στο παιδί ψυχαγωγία μπορεί να διευρύνει την κοινωνικοποίηση, την συναισθηματική του ωρίμανση και την παροχή αίσθησης και γνώσης των αντικειμένων του κόσμου γύρω του. Η συγκεκριμένη ψυχαγωγία πρέπει να παρέχεται στα παιδιά από το σχολείο αλλά και από άλλους φορείς. Το θέμα είναι πως έξω από το σχολείο, αποφασίζουν άλλοι για την ψυχαγωγία του παιδιού, όπως οι γονείς, οι ενήλικες κηδεμόνες οποιασδήποτε μόρφωσης. Σε μια τέτοια κατάσταση το παιδί δεν αντιδρά, παραμένει αμέτοχο και δέχεται με παθητικό τρόπο τις παρεμβάσεις, την «πολιτιστική πολιτική», την επιβλητική επιθυμία του γονέα. Έτσι, η ψυχαγωγία των παιδιών εξαρτάται από την θέληση των γονέων τους, από τους τρόπους και τα μέσα που επέλεξαν και που τα ίδια τα παιδιά καλούνται να αποδεχτούν. Στη χώρα μας, δυστυχώς, δεν υπάρχει κάποιο ενδιαφέρον της Πολιτείας για την σωστή ψυχαγωγία των παιδιών. Μερικοί μόνο άνθρωποι, πολιτιστικών ομάδων ή φορέων μεριμνούν ευσυνείδητα και υπεύθυνα για το παιδί. Όλοι οι υπόλοιποι νομίζουν ότι δημιουργούν ψυχαγωγία και πολιτιστικές εκδηλώσεις, ενώ υπάρχουν στην κοινωνία άπειρα ψυχαναγκαστικά παιχνίδια και θεάματα. Συμπερασματικά, οι αιτίες και οι λόγοι που οδηγούν τα παιδιά στην κακοποίηση με την ευρύτερη σημασία του όρου, προέρχονται από τους απληροφόρητους γονείς, τους μη κατάλληλα «εξοπλισμένους» εκπαιδευτικούς και τους ελλιπείς ευαισθητοποιημένους ενήλικες που βρίσκονται στο κοντινό περίγυρο του παιδιού. Βέβαια σε όλα αυτά βαρύτερη ευθύνη φέρει και η κοινωνία, αλλά και η πολιτεία με την γενικότερη στατική και στερεότυπη αντίληψη που η ίδια κατέχει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ

Στην εποχή μας, η αξιοποίηση της Αισθητικής Αγωγής και ο ρόλος του παιχνιδιού, ιδιαίτερα του θεατρικού παιχνιδιού ως μέσο για την ανάπτυξη της δημιουργικής έκφρασης, φαντασίας και δράσης έχει υποστεί ποικίλους και διαφορετικούς περιορισμούς σχετικά με τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που πρέπει να προσφέρονται στα παιδιά. Γενικότερα, λέγοντας την έννοια «περιορισμοί» εννοούμε τους περιορισμούς και τις μειωμένες ευκαιρίες που παρέχονται στα παιδιά. Οι συγκεκριμένοι περιορισμοί δημιουργούνται και προέρχονται από πολλούς φορείς και ομάδες της κοινωνίας. Ένας από τους φορείς που ασκεί μεγάλη επιρροή και επίδραση στη ζωή και την ανάπτυξη των παιδιών, αλλά και που προσφέρει ελάχιστες έως καθόλου ευκαιρίες ελεύθερης δημιουργίας και ενεργό δράσης, αποτελεί το σχολείο. Σε ένα σχολικό περιβάλλον, που απαρτίζεται από εκπαιδευτικούς ενημερωμένους και μη και από όλα εκείνα τα υλικά και μέσα που διαθέτει, το παιδί καλείται να περάσει ένα μεγάλο μέρος του βίου του εκεί. Προφανώς, για το παιδί, το σχολείο αποτελεί μια έντονη και δυναμική επίδραση στην ολόπλευρη καλλιέργεια του. Είναι ο χώρος που επιβάλλεται να περιλαμβάνει όλα τα ωφέλιμα μέσα και υλικά καθώς και το ενημερωμένο εκπαιδευτικό προσωπικό και σύγχρονο σχολικό πρόγραμμα. Όλα τα παραπάνω συμβάλλουν σε θετικότερα αποτελέσματα, σε ολόκληρη την εκπαιδευτική διαδικασία. Οι εκπαιδευτικοί είναι ο κυριότερος λόγος και η μεγαλύτερη αιτία και επίδραση στην διαμόρφωση του πνεύματος, του ψυχισμού και της αίσθησης των παιδιών. Δυστυχώς, οι σημερινοί εκπαιδευτικοί δεν είναι πλήρως και κατάλληλα ενημερωμένοι όσον αφορά τα πλαίσια της Αισθητικής Αγωγής και τις προοπτικές που παράγονται μέσα από τις μορφές Τέχνης, θεάτρου και παιχνιδιού. Δεν έχουν ευαισθητοποιηθεί και αναπτύξει τις βαθύτερες ικανότητες τους, σχετικά με τη δημιουργία και τη φαντασία. Έχουν μείνει στάσιμοι και σταθεροί στις αντιλήψεις τους και στο τρόπο που αντιλαμβάνονται την εκπαιδευτική διαδικασία. Πολλοί είναι εκείνοι που δεν έχουν συνειδητοποιήσει της αξία του μαθήματος Αισθητικής αγωγής και την βαθύτερη ανάγκη των παιδιών για παιχνίδι και για ουσιαστικές εμπειρίες χαράς και δημιουργίας. Θεωρούν το θεατρικό παιχνίδι και την ενασχόληση με τις Τέχνες ένα «άχρηστο» μάθημα, που δεν βοηθάει στην αύξηση των γνώσεων και των νοητικών ικανοτήτων τους. Επίσης, οι δάσκαλοι χρησιμοποιούν τις ώρες Αισθητικής Αγωγής, που ορίζει το αναλυτικό πρόγραμμα, για να καλύψουν ή να συμπληρώσουν την ύλη άλλων βασικότερων και πιο χρήσιμων, κατά την γνώμη τους, μαθημάτων. Με αυτό τον τρόπο αντίληψης, όμως στερούν από το παιδί την επιθυμία και κυρίως την ανάγκη του για παιχνίδι, επικοινωνία με τους συνομηλίκους, ελεύθερη έκφραση, φαντασία και δημιουργία. Υποστηρίζουν ότι τα παιδιά δεν χρειάζονται το παιχνίδι και τη χαρά που παράγει στο χώρο του σχολείου, με τη μορφή θεατρικού παιχνιδιού ή με τη μορφή εικαστικής, μουσικής, ζωγραφικής και περιβαλλοντικής δραστηριότητας. Επομένως, «καταστρέφουν» ότι ωραίο και δημιουργικό μπορεί να προσφέρει το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής, λόγω ελλιπούς γνώσης, κατάρτισης και ενημέρωσης για τα θετικά αποτελέσματα και προτερήματα της. Ένας εξίσου σημαντικός, παράγοντας που συμβάλλει στον περιορισμό των δυνατοτήτων δημιουργικής έκφρασης και ενεργό δράσης είναι ο σχολικός χώρος, το σχολικό περιβάλλον που μέσα σε αυτό δρα το παιδί. Μεγάλη ανάγκη του παιδιού είναι να αναπτύσσεται ολόπλευρα σε ένα κατάλληλο, παιδευτικό και πλήρες καταρτισμένο σχολικό περιβάλλον, που θα

έχει την ικανότητα να αφυπνίσει τις δεξιότητες του παιδιού, να το ενεργοποιήσει και να το διευκολύνει στη παιδευτική διαδικασία. Όμως το σημερινό σχολείο δεν διαθέτει τον ορθότερο σχολικό χώρο, καθώς παρατηρείται μια έλλειψη αισθητικής και δημιουργικής διακόσμησης και διαμόρφωσης του. Οι μειωμένοι οικονομικοί πόροι και η ελάχιστη μέριμνα και το ενδιαφέρον που παρέχεται από την Πολιτεία, φέρνουν το σχολείο σε μια δύσκολη κατάσταση, στην οποία αναγκάζεται να μην προσφέρει όλα τα δυναμικά παιδευτικά μέσα που υπάρχουν στην αγορά. Για παράδειγμα, δεν έχουν ειδικούς χώρους για δημιουργική απασχόληση του παιδιού στο διάλειμμα, στην ώρα του ολόημερου ή μετά το πέρας τω σχολικών μαθημάτων. Επίσης, η σχολική τάξη τις περισσότερες φορές δεν εμπνέει τα παιδιά. Αποτελεί ένας χώρος άδειος από δημιουργία και γεμάτος από στατικά στοιχεία που πηγάζουν από την καθημερινή ρουτίνα της στερεότυπης και μηχανιστικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αναγκαίο είναι ακόμα, όταν οι αρχιτέκτονες και οι αρμόδιοι χτίζουν ένα σχολείο να έχουν ως κύριο μέλημα τους τις ανάγκες του παιδιού. Δεν πρέπει να κατασκευάζουν απλά το κτήριο, για επιτακτικούς σκοπούς, για να στεγαστούν απλά τα παιδιά και να έχουν κοντά στο σπίτι τους, ένα καινούριο σχολείο. Ένα τέτοιο σχολικό κτήριο δεν θα μπορέσει ποτέ να καλύψει ολοκληρωτικά τις ανάγκες του παιδιού, οι οποίες είναι να βιώνουν ευχάριστες εμπειρίες σε ένα σωστό χώρο και όχι σε ένα χώρο περιοριστικό και καταπιεστικό για τα ίδια τα παιδιά και για τους εκπαιδευτικούς. Τέλος, οι ομάδα που ίσως να είναι και πιο σημαντική και δυναμική στο κομμάτι της επιρροής της δημιουργικής πράξης των παιδιών είναι οι γονείς και το ευρύτερο οικείο περιβάλλον τους. Στην πλειονότητα τους, οι γονείς δεν είναι ενημερωμένοι για τις ωφέλιμες και ευεργετικές πτυχές της Αισθητικής Αγωγής, της Τέχνης και ιδιαίτερα του παιχνιδιού στη ζωή των παιδιών τους. Θεωρούν το παιχνίδι ως μέσο απασχόλησης του παιδιού, απλά και μόνο για να εξαντλεί τις ώρες που βρίσκεται το παιδί στο σπίτι. Υποστηρίζουν ότι με τα άπειρα παιχνίδια που υπάρχουν στην αγορά, θα καλύψουν την ανάγκη του παιδιού για χαρά, παιχνίδι και διασκέδαση. Δεν συνειδητοποιούν όμως, ότι έτσι καταστρέφουν τον ελεύθερο χρόνο των παιδιών, ο οποίος θα έπρεπε να αξιοποιηθεί για δημιουργία, φαντασία, επικοινωνία και ελεύθερη έκφραση. Στην αγορά υπάρχουν πολλά ψυχαναγκαστικά παιχνίδια, τα οποία προτιμούν πολλοί γονείς. Αυτά τα παιχνίδια το μόνο που προκαλούν είναι μια εφήμερη χαρά και διασκέδαση και τίποτα παραπάνω. Επιπλέον μειονέκτημά τους είναι ότι προωθούν και αυξάνουν τις ανταγωνιστικές, εθιστικές και εγωιστικές τάσεις του παιδιού να κυριαρχήσει έναντι άλλων παιδιών. Κάτι τέτοιο αυξάνει την επιθετικότητα, την υπερβολική επιβολή πάνω σε ένα άλλο άτομο και στην γενικότερη λαθεμένη αντίληψη του παιδιού για την βαθύτερη έννοια του «καλού» παιχνιδιού. Ένα άλλο που πρέπει να αναφερθεί σχετικά με την επίδραση των γονέων στα παιδιά τους, είναι πως δεν υπάρχει ο απαραίτητος χρόνος και η διάθεση των γονέων να ασχοληθούν ουσιαστικότερα με τα παιδιά τους. Οι υποχρεώσεις των σύγχρονων γονέων λόγω της εργασίας τους είναι υπερβολικά πολλές μερικές φορές. Η ανάγκη για εργασία και των δύο γονέων δεν αφήνει περιθώρια ενασχόλησης του γονέα με το παιδί, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για εξωτερικές και δημιουργικές ασχολίες του παιδιού με παρότρυνση του ίδιου του γονέα. Ανακουφίζονται παρέχοντας στα παιδιά τους τεχνολογικά επιτεύγματα όπως υπολογιστή και «τάμπλετ» και αδιαφορούν για τις ουσιαστικές ανάγκες του παιδιού. Η κοινωνία προωθεί ένα

καταναλωτισμό, μια υπεροχή της ύλης και οδηγεί τους στείρους από κριτική σκέψη και αντίληψη, σε υπερκαταναλωτισμό και σε «αχρείαστες» αγορές. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι διαφημίσεις αυξάνουν αυτό το φαινόμενο, το οποίο επιδρά αρνητικά στη βαθύτερη σχέση του παιδιού με το ορθό παιχνίδι. Τα παιδιά επηρεάζονται έντονα και τους δημιουργείται μια όχι απαραίτητη επιθυμία για υπερβολική αγορά παιχνιδιών και ενασχόληση με μη παιδευτικά παιχνίδια. Αυτό ακριβώς το σημείο είναι που εκμεταλλεύονται οι γονείς και οι άλλοι ενήλικοι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Υπάρχουν αρκετοί περιορισμοί, όπως προαναφέρθηκαν, όμως αρκετοί από αυτούς θα μπορούσαν να έχουν αποφευχθεί αν ακολουθούσαν κράτος και εκπαιδευτικοί τις ακόλουθες προτάσεις. Αρχικά, το κράτος θα πρέπει να αναλάβει το μεγαλύτερο μέρος της ευθύνης και το βάρος, να λάβει τα σωστά μέτρα και αποφάσεις, ώστε να μπορεί το παιχνίδι αυτό καθ' αυτό αλλά και πιο συγκεκριμένα το θεατρικό παιχνίδι να εισχωρήσει στα σχολεία της χώρας. Θα πρέπει αρχικά να ενημερωθεί και να οργανώσει σεμινάρια εκπαιδευτικά, από ειδικούς παιδαγωγούς θεάτρου και να φροντίσει να καταρτιστούν οι εκπαιδευτικοί με τέτοιο τρόπο, ώστε να εντάξουν το παιχνίδι στην καθημερινότητα των σχολικών τάξεων. Πρέπει να φροντίσουν τις υποδομές για να μπορούν και οι εκπαιδευτικοί με τη σειρά τους να κάνουν αυτό που διδάχτηκαν, να έχουν δηλαδή τα κατάλληλα μέσα και εφόδια. Επίσης, θα πρέπει να δοθεί και η κατάλληλη ελευθερία από μεριάς των σχολείων, όχι μόνο στους εκπαιδευτικούς, αλλά και στους μαθητές. Να δοθούν δηλαδή, από το Πρόγραμμα Σπουδών παραπάνω ώρες στο παιχνίδι, οι οποίες θα γίνονται κανονικά και δε θα τις χρησιμοποιεί ο εκάστοτε δάσκαλος για να καλύψει το κενό της υπερόγκης ύλης. Θα μπορούσαν ακόμα οι εκπαιδευτικοί να εντάξουν το παιχνίδι πέρα από εκείνες τις ώρες και στη διδασκαλία τους. Να προσπαθούν δηλαδή να διδάξουν τα μαθήματα μέσα από παιχνίδια και τεχνικές του θεάτρου, για να γίνεται πιο διασκεδαστικό για τα παιδιά, έτσι ώστε να μαθαίνουν παίζοντας. Να βάζουν τα παιδιά στη διαδικασία να σκέφτονται δημιουργικά, με κριτική σκέψη, με φαντασία, να βγουν από τα πλαίσια του «πρέπει» και του «φαίνεσθαι» αλλά και στους αυστηρούς κανόνες της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι οι ίδιοι ευαισθητοποιημένοι σε τέτοια θέματα, να έχουν ανακαλύψει πρώτα οι ίδιοι τους εαυτούς τους μέσα από τα ειδικά σεμινάρια, ώστε να καταφέρουν να βοηθήσουν τα παιδιά και να τους εξηγήσουν τι είναι το ομαδικό πνεύμα, τι είναι η ευγενής άμιλλα, τι είναι το νοιάζομαι πρώτα τον αντίπαλο, μετά το συμπαίκτη και τελευταίο τον εαυτό τους. Οι δάσκαλοι θα πρέπει να πηγαίνουν τα παιδιά εκπαιδευτικές εκδρομές, στο θέατρο, να δουν πως προετοιμάζεται μια παράσταση, τι ασκήσεις κάνουν οι ηθοποιοί πριν βγουν στη σκηνή και μετά να βλέπουν το ολοκληρωμένο έργο. Έτσι, τα παιδιά αντιλαμβάνονται το χρόνο, τον κόπο και την υπομονή που θέλουν κάποια πράγματα στη ζωή και πως από το απλό θεατρικό παιχνίδι μπορεί να «χτιστεί» μία παράσταση. Να πηγαίνουν τα παιδιά στη φύση, να παίζουν σε εξωτερικούς χώρους, να γνωρίζουν τα κομμάτια της φύσης και πόσο πολύτιμα είναι, ώστε να τα εκτιμήσουν καλύτερα μεγαλώνοντας. Όταν οργανώνουν σχολικές γιορτές και βάζουν θεατρικά ή σκετς να αφήνουν τα παιδιά να επιλέγουν τα κείμενα τους, να φτιάχνονται οι γιορτές

σε πιο ελεύθερα πλαίσια, χωρίς αποστήθιση κειμένων, αλλά με παιχνίδια και δημιουργικούς ρόλους φτιαγμένους από τα παιδιά. Έτσι και τα παιδιά θα ασχολούνται με τις γιορτές πιο σοβαρά και θα τους ενδιαφέρει να μάθουν, να ανακαλύψουν και να πλάσουν τον κάθε ήρωα στο μυαλό τους, ώστε να του δώσουν ζωή μέσα από εκείνα. Οι τάξεις και οι χώροι του σχολείου θα πρέπει να είναι διαμορφωμένοι με τέτοιο τρόπο, ώστε να εμπνέουν τους μαθητές. Θα μπορούσαν να δημιουργηθούν έξτρα χώροι – αίθουσες, όπου τα παιδιά θα πηγαίνουν μέσα στη μέρα και θα σκέφτονται, θα παίζουν, θα διαβάζουν παραμύθια που θα ενεργοποιούν τη φαντασία τους και θα τα κάνει πιο κριτικά σκεπτόμενα άτομα, έτοιμα να ενταθούν στην κοινωνία. Ένα μεγάλο κεφάλαιο επίσης που χρήζει βελτίωσης, είναι ο τρόπος που διαχειρίζονται και οι γονείς το κομμάτι του παιχνιδιού. Το σχολείο μπορεί σε μεγάλο βαθμό να επηρεάσει και να βοηθήσει τα παιδιά σε αρκετά μέρη στη ζωή τους, όμως αν οι γονείς στο σπίτι δεν αφιερώσουν χρόνο να τα ενισχύσουν ή να τους διδάξουν κάτι καινούργιο, οι προσπάθειες των εκπαιδευτικών πέφτουν στο κενό. Οι γονείς λόγω του υπερβολικού φόρτου εργασίας, δεν δίνουν τον απαραίτητο χρόνο στα παιδιά τους, δηλαδή να ασχοληθούν μαζί τους παίζοντας δημιουργικά. Αρκετοί γονείς μάλιστα θεωρούν το παιχνίδι χάσιμο χρόνου και δε δίνουν ιδιαίτερη βάση σε αυτό. Η μεγάλη αύξηση της τεχνολογίας και η εμπορευματοποίηση των παιχνιδιών, κάνουν τους γονείς να θεωρούν ότι με ένα ηλεκτρονικό παιχνίδι, μπορεί το παιδί να ασχοληθεί, ώστε να κάνουν τις δουλειές τους με ησυχία. Δε γνωρίζουν όμως το κακό που προκαλούν στα παιδιά, με την απομόνωση και την απομάκρυνση και από αυτούς, αλλά και από τους συνομηλίκους τους. Είναι επομένως, επιτακτική ανάγκη να ενημερωθούν οι γονείς, μέσα από σεμινάρια ειδικά διαμορφωμένα για αυτούς, ώστε να εξοπλιστούν κατάλληλα για να αντιμετωπίσουν τα παιδιά τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να τα φέρουν κοντά τους και να μην τα απομακρύνουν. Τέλος θα πρέπει να έρθουν σε επαφή, εκπαιδευτικοί και γονείς και να ακολουθούν μία κοινή πλευση στο κομμάτι του παιχνιδιού, σίγουρα μπορούν όλοι να ενδώσουν στο κομμάτι της τεχνολογίας και μπορεί να υποκύψουν και μικροί και μεγάλοι. Όμως καλό θα ήταν να μην παραμερίζουν το απλό καθημερινό παιχνίδι, στη τάξη, στο σχολείο, στις πλατείες ή στη φύση, γιατί έτσι το παιδί παίρνει και άλλα ερεθίσματα και μεγαλώνει πιο ολοκληρωμένα. Άλλωστε γονείς και εκπαιδευτικοί θα πρέπει να σκεφτούν και να αναλογιστούν τι έκαναν και εκείνοι ως παιδιά και ποιά ήταν η καθημερινή τους σχέση με το παιχνίδι και αυτό θα τους βοηθήσει σίγουρα να πάρουν ιδέες ή ακόμα και να γίνουν ξανά και οι ίδιοι παιδιά. Δεν υπάρχει τίποτα πιο όμορφο άλλωστε από παιχνίδι μεταξύ ενηλίκων και παιδιών, παιχνίδι μεταξύ εκπαιδευτικών και γονέων, παιχνίδι παιδιών μεταξύ τους, παιχνίδι σε όλα τα μήκη και τα πλάτη. Δώστε στα παιδιά αναμνήσεις τέτοιου είδους και μόνο κέρδος θα εισπράξετε. Το καλό και ουσιαστικό παιχνίδι μόνο ωφέλιμο μπορεί να γίνει για το παιδί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, το παιχνίδι, που εμφανίστηκε πριν από εκατοντάδες χιλιάδες χρόνο, ήρθε στη ζωή των ανθρώπων για να τη βελτιώσει και να την κάνει καλύτερη. Οι απόψεις πάνω στο παιχνίδι δίνουν και παίρνουν. Πότε αυτό δημιουργήθηκε, αν δημιουργήθηκε πριν ή μετά τον πολιτισμό, αν ήταν δημιούργημα των μικρών ή των μεγάλων, αν είχε παιδαγωγικό χαρακτήρα ή αν φτιάχτηκε καθαρά για λόγους διασκέδασης και άλλα πολλά. Πιο συγκεκριμένα το παραδοσιακό παιχνίδι που σύμφωνα με τον Huizinga δημιουργήθηκε πριν από τον πολιτισμό και ήταν δημιούργημα των ενηλίκων για να καλύψουν τις προσωπικές τους ανάγκες και σε δεύτερη φάση πέρασε και στα παιδιά. Ουσιαστικά, ο Huizinga χρησιμοποίησε το παιδί μόνο για να τονίσει την ανθρωπολογική εμμονή του παιχνιδιού και στις άλλες ηλικίες. Τα παιδιά δηλαδή παίζουν για την ευχαρίστηση τους, όπου σε αυτό βασίζεται και η ελευθερία τους. Για τους ενήλικες τα πράγματα είναι πιο σύνθετα, δηλαδή σύμφωνα με τον Huizinga, ενώ μπορούν ως ενήλικες να εγκαταλείψουν το παιχνίδι πιο εύκολα, αυτοί επιλέγουν να μην το κάνουν. Ενώ αντίθετα τα παιδιά εγκαταλείπουν το παιδικό παιχνίδι γιατί στην ουσία δεν είναι αυτό το ζητούμενό τους. Το παιχνίδι παλιότερα λειτουργούσε σαν κομμάτι της εκπαίδευσης των παιδιών αφού στη ουσία στις μικρότερες κοινωνίες δεν υπήρχαν σχολεία. Μοναδικό τόπο «εκπαίδευσης» αποτελούσαν οι πλατείες, στις οποίες τα παιδιά, άκουγαν τους ενηλίκους και μέσα από ιστορίες μάθαιναν και ενημερωνόντουσαν για το πως θα ανταπεξέλθουν μεγαλώνοντας στην κοινωνία. Τα μικρά κορίτσια έμπαιναν από νωρίς στην ιδέα της οικογένεια και της μητρότητας ,αφού σχεδόν όλα τα παιχνίδια τους αποτελούνταν από κούκλες και νοικοκυριό. Τα αγόρια από την άλλη τα παιχνίδια τα οποία τα περιτριγύριζαν ήταν γύρω από το στρατό, τις δουλείες στα χωράφια και τα αθλήματα, ώστε να είναι καλά προετοιμασμένα να γίνουν ενεργοί πολίτες και σε καλή φυσική κατάσταση, για να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις καθημερινές εργασίες τους. Από την άλλη το θεατρικό παιχνίδι, είναι συνδεδεμένο με την κίνηση, όπου η ίδια η κίνηση είναι ένας τρόπος έκφρασης και ένα μέσο γνώσης. Είναι αυτό που στοχεύει στο πως τα παιδιά θα εκφράσουν κάποιες καταστάσεις – ρόλους με το δικό τους προσωπικό τρόπο, με τη δικιά τους οπτική, εντελώς φυσικά και απλοϊκά. Πλέον με τη βοήθεια του θεατρικού παιχνιδιού, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα, να διαφοροποιήσουν τις συμπεριφορές τους και να βγουν έξω από μηχανικούς τρόπους συμπεριφοράς, που του περιορίζουν τη φαντασία τους. Σε αυτό το χώρο η αλλαγή προσώπων και καταστάσεων δε βασίζεται σε ανταγωνισμούς, αλλά σε συλλογική προσπάθεια, όπου τα παιδιά μαθαίνουν να λειτουργούν ομαδικά και να μη γίνονται αντικείμενα αξιολόγησης, παρατηρήσεων και κριτικής. Με τη βοήθεια αυτής της πρακτικής το παιδί λαμβάνει άμεση ικανοποίηση την οποία μπορεί να μην παίρνει από άλλες παιδαγωγικές πρακτικές. Το θεατρικό παιχνίδι στις μέρες μας, εισχωρεί μέσα στις παιδαγωγικές πρακτικές, όπου αποτελεί τη βάση για την οποία στηρίζονται όλες οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες του σχολείου. Είναι δηλαδή, μέσο απελευθέρωσης και ενεργοποίηση της φαντασίας και ταυτόχρονα καλλιέργειας και ευαισθητοποίησης της ψυχοκινητικής του έκφρασης. Παράλληλα, βοηθάει στο να δημιουργηθεί μια υποδομή θεατρικής παιδείας, αλλά και σύνδεσης του παιδιού με την τέχνη του θεάτρου, μιας τέχνης κοινωνικής, παιδευτικής και σύνθετης. Συλλογικά ,η αξιοποίηση του θεατρικού παιχνιδιού στην εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί μια μεγάλη και βαθύτερη ανάγκη

και επιθυμία των παιδιών στην σημερινή εποχή που ζουν. Πρώτα από όλα το σύγχρονο σχολείο επιβάλλεται να εντάξει το θεατρικό παιχνίδι στην εκπαίδευση. Αυτό θα το πετύχει αν εισχωρήσει το θεατρικό παιχνίδι στο αναλυτικό και ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου. Όμως μέχρι να φτάσει στο στόχο αυτό, χρειάζεται να αναλογιστεί το σχολείο, ως συνολικός φορέας και να συνειδητοποιήσει την αξία και τις δυνατότητες που προσφέρει στο παιδί το παιχνίδι και κυρίως το θεατρικό παιχνίδι. Τα οφέλη, τα θετικά και ευεργετικά αποτελέσματα που προσφέρει το θεατρικό παιχνίδι στο παιδί είναι πολλαπλά και μέγιστης προσοχής και σημασίας. Το παιδί, μέσα από το θεατρικό παιχνίδι έχει τη δυνατότητα να καλύψει ορισμένες ανάγκες του, που η ανεκπλήρωση τους, το οδηγούν σε στασιμότητα και τα καθιστούν έρμια των επιδράσεων της κοινωνίας. Οι δυνατότητες που προσφέρει το θεατρικό παιχνίδι στο παιδί είναι η ελεύθερη έκφραση, η ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της φαντασίας του, η ουσιαστικότερη επικοινωνία, η ταχύτερη κοινωνικοποίησή του, η βελτίωση των σχέσεων με τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς και τους συνομηλίκους του και η αφύπνιση του, ώστε να απασχολείται με δραστηριότητες περισσότερο δημιουργικές και ενεργούς δράσης. Επιπλέον, το παιδί μέσω του θεατρικού παιχνιδιού να οδηγηθεί στην διεκπεραίωση και ικανοποίηση αναγκών που κρύβει βαθιά μέσα του. Οι ανάγκες αυτές είναι η καλλιέργεια της ευαισθητοποίησής του, η ψυχική, σωματική, και πνευματική του ανάπτυξη, η ευρύτερη συνειδητοποίηση των αισθήσεων και του τι θεωρείται αισθητικά κατάλληλο για το ίδιο, αλλά παράλληλα συμβάλλει στην διαπαιδαγώγησή της ολόπλευρης προσωπικότητάς του, στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του και βελτίωση ολόκληρης της ζωής του. Στο σχολικό περιβάλλον αλλά και έξω από αυτό, το παιδί μαθαίνει να βιώνει τις εμπειρίες του, να χρησιμοποιεί όλες τις αισθήσεις για να παρατηρήσει, επεξεργαστεί και να εξηγήσει τα όσα κοινωνικά φαινόμενα και καταστάσεις του παρουσιάζονται. Το θεατρικό παιχνίδι έχει ακόμα τη δυναμική να επηρεάσει τη ψυχαγωγία του παιδιού, η οποία στη τυπική και στερεότυπη εκπαίδευση δεν είναι αληθινή και αισθητικά κατάλληλη για το ίδιο. Η εκπαιδευτική διαδικασία εξακολουθεί να μην συμβαδίζει με την ανάγκη της αληθινής ψυχαγωγίας και ευχαρίστησης που επιθυμεί το παιδί. Είναι προσκολλημένη σε ξεπερασμένες αντιλήψεις που κατευθύνουν το παιδί σε μια στάσιμη εξέλιξη του. Γενικότερα, η εκπαιδευτική διαδικασία στηρίζεται περισσότερο στο γνωσιολογικό μέρος του παιδιού αδιαφορώντας για την καλλιέργεια των αισθήσεων του και την ενασχόληση με δραστηριότητες που δεν επιδιώκουν να εξελίσσουν τις γνώσεις των παιδιών. Η διδασκαλία στο σημερινό σχολείο αποτελεί μια αυστηρή, αυταρχική, μηχανική διαδικασία και διδαχή, που στοχεύει να μεταδώσει στο παιδί όσες περισσότερες γνώσεις γίνεται. Μια διδασκαλία ρουτίνας για τον εκπαιδευτικό και μια τυπική, καθημερινή και υποχρεωτική διαδικασία για το παιδί. Αυτό συμβαίνει, γιατί ο εκπαιδευτικός νιώθει ικανοποιημένος από το ρόλο του, που είναι να μεταβιβάσει τις γνώσεις των σχολικών βιβλίων. Εκείνοι, όμως που δεν ξεφεύγουν από την υπέρογκη διδακτική ύλη και την αυστηρή διδακτική διαδικασία δεν προάγουν την ολόπλευρη πνευματική, ψυχοσωματική και κινητική καλλιέργεια, που έχουν μεγάλη ανάγκη τα παιδιά της κοινωνίας του σήμερα. Ο σημαντικότερος παράγοντας που φέρει την ευθύνη για αυτή την στερεοτυπική αντίληψη είναι οι απληροφόρητοι δάσκαλοι. Οι σημερινοί εκπαιδευτικοί συνεχίζουν να μην είναι πλήρως ενημερωμένοι και καταρτισμένοι, σχετικά με τις βασικές

γνώσεις που πρέπει να γνωρίζουν για τις δυνατότητες του θεατρικού παιχνιδιού. Επίσης, πολλοί είναι εκείνοι οι δάσκαλοι που θεωρούν το μάθημα της Αισθητικής Αγωγής, στο οποίο συμπεριλαμβάνονται πολλές διαστάσεις των Τεχνών και του Θεάτρου, ως ένα μάθημα άχρηστο, ως χάσιμο χρόνου των παιδιών και πιστεύουν ότι δεν έχει τίποτα παραπάνω να προσφέρει στα παιδιά, παρά μόνο μια τυπική επαφή με τις Τέχνες και το θεατρικό παιχνίδι. Άλλη περίπτωση δασκάλου περιέχει εκείνους που προσπαθούν να εντάξουν το θεατρικό παιχνίδι στο σχολικό περιβάλλον και στη σχολική γιορτή στο τέλος του έτους. Όμως, στην ουσία αυτό που καταφέρνει είναι να ανεβάσει απλά μια παράσταση προσχεδιασμένη, τυποποιημένη που στηρίζεται στη στείρα αποστήθιση και απαγγελία έτοιμων κειμένων, κάτι που δεν προάγει την ελεύθερη έκφραση, δημιουργικότητα και δράση. Προστίθεται μόνο ένα επιπλέον άγχος στα παιδιά να είναι τέλεια στο ρόλο τους και να μην ξεχάσουν τις κινήσεις και τους προκατασκευασμένους μορφασμούς του προσώπου. Όλα αυτά αποδεικνύουν ότι υπάρχουν πολλοί εκπαιδευτικοί που δεν έχουν ευαισθητοποιηθεί και ενημερωθεί σωστά στο κομμάτι του θεατρικού παιχνιδιού και στις προοπτικές του. Μια ακόμη αιτία, που δυσκολεύει το θεατρικό παιχνίδι να κάνει την δυναμική εμφάνιση του στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι η έλλειψη του κατάλληλου χώρου και των υλικοτεχνικών μέσων. Πολλά σχολεία δεν διαθέτουν αίθουσες για δημιουργική απασχόληση των παιδιών και για οικονομικούς λόγους δεν μπαίνουν στη διαδικασία να αγοράσουν υλικά και μέσα που θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας πιο δημιουργικής δραστηριότητας. Σίγουρα, όμως για όλα αυτά τα προβλήματα υπάρχουν και τρόποι αντιμετώπισης. Η Αισθητική Αγωγή και φυσικά και το θεατρικό παιχνίδι μπορεί να αξιοποιηθεί από εκπαιδευτικούς ευαισθητοποιημένους και από σχολικά προγράμματα που μεριμνούν για την βαθύτερη καλλιέργεια των αισθήσεων του παιδιού. Προγράμματα που εντάσσουν δημιουργικές εικαστικές, μουσικές, καλλιτεχνικές, θεατρικές και πολλές, διαφορετικές μορφές της Τέχνης. Προγράμματα που δέχονται την έννοια του παιχνιδιού, ως μέσο ουσιαστικής ψυχαγωγίας, ενεργό δράσης, ελεύθερης έκφρασης, φαντασίας, πραγματικής ευχαρίστησης και χαράς. Ακόμα, μερικές προτάσεις δημιουργικών δραστηριοτήτων είναι η ενασχόληση του παιδιού με ασχολίες που συνδέουν το θεατρικό παιχνίδι, με το βιβλίο, τη Λογοτεχνία, τον κινηματογράφο, την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την κατασκήνωση και τις μορφές της Τέχνης. Οι θεματικές ενότητες που μπορεί να αξιοποιηθούν σε ένα θεατρικό παιχνίδι είναι ποικίλα και σε αυτό ακριβώς το σημείο είναι που πρέπει να δοθεί προσοχή και ιδιαίτερη σημασία. Το θεατρικό παιχνίδι μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να «διδασχθούν» τα παιδιά, πολλά σημαντικά και χρήσιμα παιδευτικά «μαθήματα», που ίσως να μην έχουν την ευκαιρία να τα αποκομίσουν σε ολόκληρο το βίο τους. Για όλους τους λόγους που αναφέρθηκαν παραπάνω πρέπει οι εκπαιδευτικοί, το σχολικό πρόγραμμα και η ευρύτερη εκπαιδευτική διαδικασία να ευαισθητοποιηθεί και να συνειδητοποιήσει την θετική επίδραση που ασκεί το θεατρικό παιχνίδι στην ανάπτυξη και σε ολόκληρη τη ζωή των σύγχρονων παιδιών. Έτσι, να επιταχυνθεί η εμφάνιση και η επικράτηση του θεατρικού παιχνιδιού στην εκπαίδευση. Εκτός από τους εκπαιδευτικούς και το σχολείο γενικότερα ως φορέα επίδρασης στα παιδιά, ένας ακόμα παράγοντας που ωθεί τα παιδιά στην περιθωριοποίηση και στην στατική τους συμπεριφορά αποτελεί η επιρροή που ασκεί η Πολιτεία και η κοινωνία ευρύτερα στα παιδιά αλλά και στους

γονείς. Αρχικά, το παιδί πρέπει να αναπτύσσεται και να βιώνει τις εμπειρίες του σε ένα κατάλληλα διαμορφωμένο περιβάλλον. Η έννοια κατάλληλο περιβάλλον εννοεί το περιβάλλον εκείνο που διαμορφώνεται στα πλαίσια που ορίζει η κοινωνία. Η κοινωνία στις μέρες μας συμβάλλει στην απομόνωση και στην αλλοτρίωση του ψυχικού και πνευματικού κόσμου του παιδιού, διότι αδιαφορεί και στερεί πολλές ευκαιρίες ανάπτυξης από το παιδί. Παρατηρείται η αδιαφορία της Πολιτείας για την βαθύτερη αισθητική καλλιέργεια και την ουσιαστική τους ψυχαγωγία. Προάγει ένα σύστημα κακοποιητικό για τα παιδιά και ένα σύστημα εκμετάλλευσης. Η έννοια κακοποίηση δεν σημαίνει σωματική βία αλλά ψυχική και αισθητική κακοποίηση και στέρηση. Μια κακοποίηση ύπουλη και επικίνδυνη που δέχεται το παιδί μέσω της καταστροφής και στέρησης του φυσικού περιβάλλοντος και της αισθητικής παραμόρφωσης του χώρου του παιδιού. Πως θα αναπτυχθεί σωστά ένα παιδί, σε ένα περιβάλλον, όπως είναι η μεγαλουπόλεις, στις οποίες δεν υπάρχει η απαραίτητη επαφή του παιδιού με τη φύση, ούτε και οι ειδικοί χώροι ενασχόλησης του παιδιού με δημιουργικές δραστηριότητες. Αυτά αποτελούν μέριμνα της Πολιτείας, η οποία δεν κάνει κινήσεις για αλλαγή του κακοποιητικού αυτού περιβάλλοντος για το παιδί. Επίσης, η κοινωνία δεν συμβάλλει στην ελεύθερη έκφραση και δημιουργικότητα του παιδιού. Τέλος, δεν μεριμνά για την ανάπτυξη της ουσιαστικής ψυχαγωγίας των παιδιών. Αντίθετα, η κοινωνία του σήμερα προάγει μια κοινωνία υπερκαταναλωτισμού, που καθιστά τα παιδιά παθητικούς δέκτες. Τα παιδιά έχουν υποστεί τεράστια επίδραση από την κοινωνία και έχουν πιστέψει ότι χρειάζεται να καταναλώνουν τον χρόνο σε άχρηστα και ψυχαναγκαστικά παιχνίδια που παράγει η αγορά. Αυτά τα παιχνίδια είναι άφθονα στην αγορά και δεν συμβάλλουν καθόλου στην δημιουργική και ελεύθερη έκφραση του παιδιού. Τα παιδιά αφιερώνουν ώρες παίζοντας ηλεκτρονικά παιχνίδια ή «χαζεύοντας» διάφορα βίντεο στο κινητό και με αυτό τον τρόπο σπαταλούν την ενέργεια τους και τον ελεύθερο χρόνο τους σε μη παιδευτικά, ψυχαγωγικά και δημιουργικά παιχνίδια. Πείθονται τόσο από την κοινωνία όσο και από τους ανενημέρωτους γονείς ότι αυτά τα παιχνίδια τα έχουν ανάγκη στην ζωή τους. Έτσι, συντελείται μια αδιαφορία και μια παραμέληση των αναγκών, που κρύβουν μέσα τους τα παιδιά για έκφραση, επικοινωνία, δημιουργία και ψυχαγωγία. Οι γονείς αποτελούν με τη σειρά, σημαντικός λόγος που τα παιδιά συμπεριφέρονται άλλοτε επιθετικά και αντιδραστικά και άλλοτε εγωιστικά και ανταγωνιστικά. Αφού τα καινούρια παιχνίδια οδηγούν τα παιδιά προς αυτή την κατάσταση. Οι γονείς υποστηρίζουν ότι το παιχνίδι δεν είναι απαραίτητο για το παιδί και δεν αντιλαμβάνονται ότι το παιδί με το ΠΑΙΖΕΙΝ και το παιδευτικό παιχνίδι, μαθαίνει τρόπους συμπεριφοράς, διαμορφώνει την προσωπικότητά του, κοινωνικοποιείται, βελτιώνει τη σχέση του με την οικογένεια, τους συνομήλικους και καλύπτει τις ανάγκες του για απελευθέρωση και αντιμετώπιση των φορτίων που το βαραίνουν. Ακόμα δεν συνειδητοποιούν ότι το παιχνίδι δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να απομακρύνει τα ψυχικά και συναισθηματικά βάρη που καλείται να σηκώσει καθημερινά. Αφήνουν το παιδί αβοήθητο σε μια κοινωνία που δεν μεριμνά για τις επιθυμίες και τις ανάγκες του. Η κατάσταση θα αλλάξει, μόνο αν συνεργαστεί η κοινωνία, το σχολικό περιβάλλον και οι γονείς για την βαθύτερη και ουσιαστική ευαισθητοποίησης του παιδιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γραμματάς, Θ. (2017). *Το ελληνικό θέατρο στον 20ό αιώνα, Συμβολή στην ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου (2η εκδ.)*. Αθήνα:ΠΑΠΑΖΗΣΗ

Huizinga, J. (1980). *HOMO LUDENS A STUDY OF THE PLAY-ELEMENT IN CULTURE (3^η εκδ.)*. London, Boston and Henley:ROUTLEDGE & KEGAN PAUL

Κοντογιάννη, Α. (2008). *Μαύρη αγελάδα άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος

Κουρετζής, Λ. (2008). *ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ*. Αθήνα: Ταξιδευτής

Λάζος, Χ.Δ. (2002). *Παίζοντας στο χρόνο, Αρχαία Ελληνικά και Βυζαντινά Παιχνίδια*. Αθήνα: Αίολος

Μερακλής, Μ.Γ. (2011). *ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ,ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΛΑΪΚΗ ΤΕΧΝΗ (3^η εκδ.)*. Αθήνα: ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ – Α. ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ

Μερακλής, Μ.Γ. (2001). *ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΤΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ*. Αθήνα: ΙΩΛΚΟΣ

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Κασσωτάκη, Ε., Αβραμίδης, Β. (2015) *ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΣΤΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΑ*. Ανάκτηση από:
<https://docplayer.gr/5655120-To-paihnnidi-sti-diahronia.html>

Εικόνες:

https://www.benaki.org/index.php?option=com_collectionitems&view=collectionitem&id=120001&Itemid=383&lang=el ,

<https://www.bombonieres.com.gr/ylika/sfyrixtres-poulakia> ,

https://www.benaki.org/index.php?option=com_collectionitems&view=collectionitem&id=119659&Itemid=&lang=el ,

<https://ehotidynami.gr/theatriko-paichnidi/> ,

<https://www.talcmag.gr/paidi/paradosiaka-paixnidia-geitonias/> ,

<https://www.trikalaola.gr/%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%AC-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%B1->

[%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CE%BD%CE%B1%CF%82/](#) ,

<https://redlineagrinio.gr/greece/people/40018-xexasmena-paixnidia-epaizan-paidia-dromous> ,

http://iliastoutsoglidis.blogspot.com/2015/11/blog-post_8.html ,

<https://www.google.gr/imgres?imgurl=https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q%3Dtn:ANd9GcQj95aLlxnpfCB3a35SDPVHWdv-LZdfs09RZ2hfJtneoatmnEqj&imgrefurl=http://old-eclass.uop.gr/modules/document/file.php/TS144/%25CE%2598%25CE%25B5%25CE%25B1%25CF%2584%25CF%2581%25CE%25B9%25CE%25BA%25CE%25AE%2520%25CE%2591%25CE%25B3%25CF%2589%25CE%25B3%25CE%25AE-%25CE%2592%25CE%25B9%25CE%25B2%25CE%25BB%25CE%25AF%25CE%25BF%2520%25CE%259F%25CE%2595%25CE%2594%25CE%2592.pdf&tbnid=O0DQKw3ZOEre-M&vet=1&docid=ICfxByNBoYbn5M&w=367&h=363&hl=el&source=sh/x/im> ,

<https://www.google.gr/imgres?imgurl=http://www.joyfulkid.com/wp-content/uploads/2016/02/oldgames.jpg&imgrefurl=http://www.joyfulkid.com/fun/paradosiaka-paixnidia-as-ta-gnorisoun-ta-paidia-mas/&tbnid=hYCLqn15Dsx4nM&vet=1&docid=Uedxg0VLfLgYIM&w=800&h=400&hl=el&source=sh/x/im>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ανάκτηση από: <https://www.trikalaola.gr/%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%AC-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CF%87%CE%BD%CE%AF%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CE%BD%CE%B1%CF%82/>

Ανάκτηση από: http://iliastoutsoglidis.blogspot.com/2015/11/blog-post_8.html

Ανάκτηση από: [https://redlineagrinio.gr/greece/people/40018-xexasmena-paixnidia-epaizan-
paidia-dromous](https://redlineagrinio.gr/greece/people/40018-xexasmena-paixnidia-epaizan-paidia-dromous)

Ανάκτηση από: [https://redlineagrinio.gr/greece/people/40018-xexasmena-paixnidia-epaizan-
paidia-dromous](https://redlineagrinio.gr/greece/people/40018-xexasmena-paixnidia-epaizan-
paidia-dromous)

Ανάκτηση από: <https://ehotidynami.gr/theatriko-paichnidi/>

Ανάκτηση

από: https://www.benaki.org/index.php?option=com_collectionitems&view=collectionitem&id=119659&Itemid=&lang=el

Ανάκτηση από:

https://www.benaki.org/index.php?option=com_collectionitems&view=collectionitem&id=120001&Itemid=383&lang=el

Ανάκτηση από: <https://www.bombonieres.com.gr/ylika/sfyrixtres-poulakia>

Ανάκτηση από: <https://www.google.gr/imgres?imgurl=https://encrypted-tbn3.gstatic.com/images?q%3Dtbm:ANd9GcQj95aLlxnpfCB3a35SDPVHWdv-LZdfs09RZ2hfJtneotmnEqj&imgrefurl=http://old-eclass.uop.gr/modules/document/file.php/TS144/%25CE%2598%25CE%25B5%25CE%25B1%25CF%2584%25CF%2581%25CE%25B9%25CE%25BA%25CE%25AE%2520%25CE%2591%25CE%25B3%25CF%2589%25CE%25B3%25CE%25AE-%25CE%2592%25CE%25B9%25CE%25B2%25CE%25BB%25CE%25AF%25CE%25BF%2520%25CE%259F%25CE%2595%25CE%2594%25CE%2592.pdf&tbnid=O0DQKw3ZOEr-M&vet=1&docid=ICfxByNBoYbn5M&w=367&h=363&hl=el&source=sh/x/im>

Ανάκτηση από: <https://www.google.gr/imgres?imgurl=http://www.joyfulkid.com/wp-content/uploads/2016/02/oldgames.jpg&imgrefurl=http://www.joyfulkid.com/fun/paradosiaka-paixnidia-as-ta-gnorisoun-ta-paidia-mas/&tbnid=hYCLqn15Dsx4nM&vet=1&docid=Uedxg0VLfLgYIM&w=800&h=400&hl=el&source=sh/x/im>

